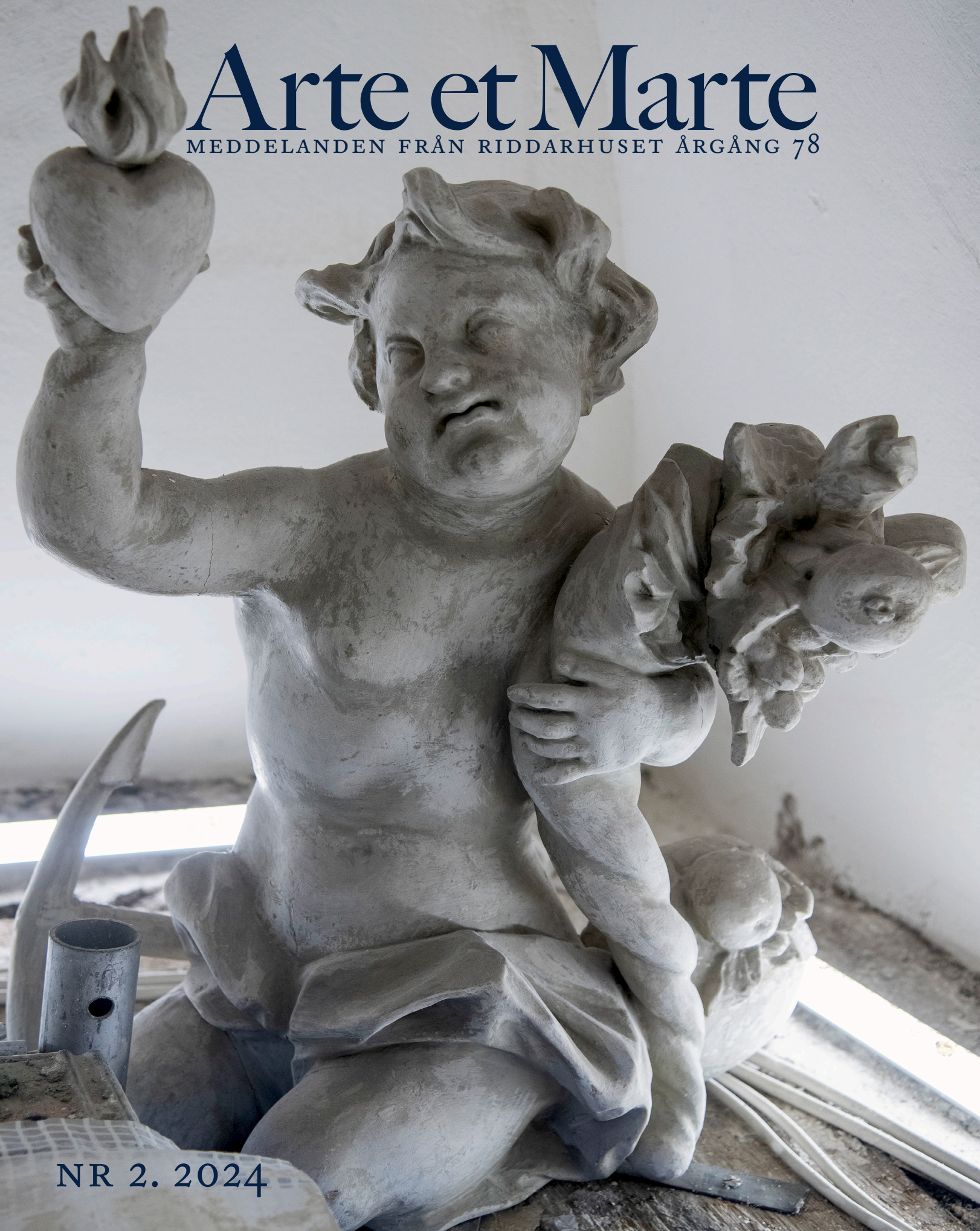

Arte et Marte

MEDDELANDEN FRÅN RIDDARHUSET ÅRGÅNG 78

NR 2. 2024

Innehåll:

NR 2.2024

ARTIKLAR

G.J. Adelcrantz och Riddarhussalen....2

Ribbingsby: Nya hus i gammal stil på stiftelsemark....10

Adelsansökningar: ett fönster till en svunnen tid....12

Hjulhammar: slitstark och stridbar krigarätt....14

Musik i vardag och fest hos adeln i 1700-talets Sverige....18

INTERVJUER

Niklas Lidströmer: AI-expertis i världen....6

Kristin Fyrand och Ewa Björdell: Som om Ehrenstrahl var här....22

ALLTID I ARTE ET MARTE

Ledaren: Tack!....1

Meddelanden från Riddarhuset....32

Information från Riddarhuset i Finland....40

Heraldica Varia: Donationer, depositioner och förvärv....41

Aktuella böcker....48

Från sällskapsföreningarna....52

Från släktföreningarna....54

Legala notiser....57

I DETTA NUMMER

Kapitationsavgiften....9

Nyinvigningen av Riddarhussalen....24

Riddarhuset: Wille Crafoord....26

Riddarhusets jubileumsmedalj....28

Riddarhusdirektionens tack....30

Positiva till Riddarhuset: medlemsundersökning....36

Duktiga stipendiater....37

Dags för adelsmöte: så går det till....38

Adelsmöte 2025: program och kallelse....39

Genealogica Varia: Återfunna ätter....44

Heraldica Varia: Vad är min rätta vapensköld?....45

Efterlysning: Danderydsdräkten....51

Denna sida: Riddarhussalen i ny dräkt. Foto: Jens Reiterer.

Omslag: Adelcrantz putti i Riddarhussalen under renoveringen. Foto: Dick Norberg.

Nyinvigning av Riddarhussalen

Vår tids stora interiörrenovering äntligen till ända....24

RIDDARHUSET

Ett historiskt arv

Arte et Marte

NR 2.2024

Redaktör

Louise Ribbing

Redaktionskommitté

Claes Lewenhaupt, Carl Lewenhaupt,
Rebecka Millhagen Adelswärd, Erik Draken-
berg, Ulf Gyllenhammar, Göran Mörner, Oscar
Langenskiöld, Marianne Wiiburg Setterblad

Omslag och grafisk form

Marianne Wiiburg Setterblad

Tryck, upplaga

Åtta.45 Tryckeri AB, 13 300 exemplar

ISSN 0284-1428

*Arte et Marte utkommer med två nummer per år
och skickas till alla ättemedlemshushåll i Norden.*

Årsprenumeration kan beställas i webbutiken.

www.riddarhuset.se

arteetmarte@riddarhuset.se

Riddarhuset

BOX 2022

103 11 STOCKHOLM

kansli@riddarhuset.se • tel. 08-723 39 90

Vänligen se riddarhuset.se för aktuell information om öppettider och evenemang. Kontakta kansliet för att boka guidad gruppvisning eller biblioteksbesök.

För kulturprogram se omslagets sida III.

Besöksadress: Riddarhuset, Riddarhustorget 10

 Svanenmärkt trycksak, 3041 0001

Tack!

DET ÄR MED STOR tacksamhet och stolthet jag kan meddela att insamlingen för renoveringen av Riddarhuspalatset har nått sitt mål. Vårt magnifika 1600-talspalats, beläget i hjärtat av Stockholm, är en symbol för vår gemensamma historia och vårt kulturarv, ett levande nav för våra ätter, och det är med er hjälp vi nu kan säkerställa dess bevarande för framtida generationer.

Riddarhuspalatset ägs och förvaltas sedan dess uppförande gemensamt av den svenska adeln, och har stått som ett monument över vår historia i flera århundraden. Att bevara detta kulturarv är inte bara en fråga om att vårda en byggnad, utan också om att hedra de värden och traditioner som det representerar. Genom er generositet och ert engagemang har vi kunnat axla detta ansvar på allvar.

Att vi, som en gemenskap, har tagit på oss detta ansvar och genomfört det med sådan framgång, visar på en stark sammanhållning och en djup respekt för vårt gemensamma arv. Varje bidrag, stort som smått, har varit viktigt för att vi skulle nå vårt mål, och det är med stor ödmjukhet vi tackar er alla för ert stöd.

Denna renovering är inte bara en investering i en byggnad, utan i vår framtid. Genom att bevara Riddarhuspalatset säkerställer vi att de som kommer efter oss kan uppleva och lära sig om vår historia på samma sätt som vi har gjort. Det är en gåva till framtiden, och en påminnelse om vad vi kan åstadkomma tillsammans.

Vårt vackra palats kräver ständig vård, kärlek och omsorg. Därför lever Palatsfonden vidare. Grundat av vår generation för de kommande. Tillsammans har vi visat att vi kan ta ansvar för vårt kulturarv och bevara det för framtiden. Tack för ert stöd och ert engagemang. Tillsammans har vi gjort skillnad. ■

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

Foto: Heléne Pe.

KONTAKTPERSONER

Riddarhussekreterare Erik Drakenberg

Riddarhuskanslist Karin Lilliehöök Kihl 08-723 39 91 (evenemang och bokningar, kapitationsärenden)

Handläggare Christina Neuman 08-723 39 93 (stipendier och understöd)

Handläggare Johan Grönberg 08-723 39 93 (stipendier och understöd)

Redaktör Louise Ribbing 08-723 39 92 (*Arte et Marte*, kommunikation)

Riddarhusamanuens Oscar Langenskiöld 08-723 39 97 (kulturprogram, visningar)

Riddarhusintendent Pontus Ragnö 08-723 39 94 (reception, webbutik)

Riddarhusgenealog Magnus Bäckmark 08-48 00 20 31 (genealogi och stamtavlor)

Riddarhusgenealog Göran Mörner 08-723 39 95 (arkiv och samlingar)

Kalenderredaktör Marianne Wiiburg Setterblad 08-723 39 96 (*Adelskalendern*)

Genealogisk redaktionssekreterare Madeleine Werner 08-723 39 99 (*Adelskalendern*, legala notiser och stamtavleprojektet)

Genealog Sophie Celsing Marcetic 08-723 39 90 (stamtavleprojektet)

Genealog Johannes Hansson 08-723 39 90 (stamtavleprojektet)

Genealog Leif Persson 08-723 39 90 (stamtavleprojektet)

Göran Josuæ Adelcrantz

och Riddarhussalen

EN ARKITEKT VARS bidrag är av stor betydelse för upplevelsen av dagens riddarhusall är Göran Josuæ Adelcrantz född Törnquist, (1668–1739). Hans namn omnämns emellertid inte så ofta i historiska översikter och har naturligt kommit att överskuggas av riddarhusarkitekten Jean de la Vallée.

Vid 1700-talets början stod Riddarhussalen ännu ofullbordad och hade karaktär av ett provisorium. David Klöcker Ehrenstrahl hade slutfört sitt arbete med plafonden under loppet av 1670-talet och 1675 lämnade Jean de la Vallée uppdraget som riddarhusarkitekt. Av kostnadsskäl realiserades aldrig hans förslag till rikt dekorerad taklist och plafondram. Stora nordiska kriget kom att ytterligare försena de arbeten som var tänkta att fullborda salens fasta inredning. Trots att Sverige ännu inte hade slutit fred beslutade adelsståndet emellertid 1718 att »listen som felar under taket« nu skulle

Hov- och stadsarkitekten Göran Josuæ Adelcrantz i ett porträtt av Georg Engelhard Schröder, 1720-tal.

Foto: Finlands nationalgalleri Sinebrychoff, Petteri Virtanen.

Text: Rebecka Millhagen Adelswärd, fil.dr, ledamot i direktionen med ansvar för kultur och vetenskap.

slutföras. I uppgiften ingick även att skapa en ram kring plafondmålningen samt att ordna bänkinredningen i salen.

DET VAR NU SOM hov- och stadsarkitekten Göran Josuæ Adelcrantz fick uppdraget att forma den stora kornischen och listverket med sina trofégrupper och hörnkartuscher. Arkitektens tillägg till salens arkitektur speglar tydligt den omorientering som hade ägt rum i svensk arkitektur vid sekelskiftet 1700 och som signalerade ett brott med den holländsk-franska senrenässansarkitektur som hade satt sin prägel på palatset med Justus Vingboons och Jean de la Vallées insatser. Med arkitekten och överintendenten Nicodemus Tessin d.y. och det stora slottsbygget som inleddes under 1690-talet hade i stället den romerska barocken och franska klassicismen gjort entré i den svenska arkitektur- och inredningskonsten.

DEN UNGE OCH begåvade Göran Josuæ Törnquist hade fått sin skolning under Tessin d.y. och tjänstgjort vid slottsbygget, först som kopist, eller ritbiträde, i arbetet med slottsritningarna men avancerade snabbt till en överordnad tjänst som »conducteur«. Som överintendentens högra hand fick han en central roll vid slottsbygget som ansvarig att leda arbetena på plats. På Tessins rekommendationer beviljades Törnquist även kungliga medel att genomföra en för de ledande arkitekterna traditionell studieresa till Frankrike och Italien 1704–1706. Resan medförde längre vistelser i Paris och Rom och blev betydelsefull för det fortsatta arbetet som hovarkitekt då han också gavs möjlighet att fördjupa sig i ceremoniarangemang och festarkitektur. Efter hemkomsten fortsatte Törnquist att tjänstgöra vid slottsbygget och han adlades för sina insatser 1712 med namnet Adelcrantz. År 1715 efterträdde han Tessin som stadsarkitekt och kom liksom företrädaren att arbeta för en större samordning och implementeringen av ett striktare regelverk i byggnadsverksamheten. Till hans betydelsefulla

Riddarhussalens hörnkartuscher bär inskrifter som uppmärksammar adliga dygder. I sydöstra hörnet står: PROVIDE ET CONCORDITER (med omtanke och endräkt).

Foto: Dick Norberg.

*Provide
et
Concorditer*

insatser hörde även återuppförandet av Katarina kyrka och Jakobs kyrkas torn efter de ödesdigra bränderna 1723.

SOM EN LEDANDE arkitekt med teoretisk kunskap om de nya franska arkitekturidealerna och praktisk erfarenhet från slottsbygget bör Göran Josuæ Adelcrantz ha varit närmast självskriven för uppdraget att slutföra arbetena i den ofullbordade Riddarhussalen. Utformningen av den stora taklisten och -frisen med sina hörnkartuscher och putti framgår tydligt av en ritning utförd 1718. På salens kortsidor sattes större kartuscher upp med trofégrupper, även dessa utförda i stuck. Kartuscherns latinska inskrifter på serafimerblå botten berättar om adliga dygder och mot dessa svarar putti med attribut. Även takfrisen hade ett allegoriskt innehåll och var starkt betydelsebärande med motiv hämtade från det franskinfluerade Karl XI:s galleri på Stockholms slott. Där växlar parställda joniska konsoler med enkla konsoler och metopplattorna mellan dessa är fyllda av troféer. Arbetena i Riddarhussalen kom således att

starkt influeras av de tessinska inredningarna på slottet, där Adelcrantz varit djupt involverad ett tjugotal år tidigare. Stuckarbetena i taklisten och frisen utfördes denna gång av inhemska krafter, främst stuckatören Johan Köpke, och kartuscher och trofégrupperna utformades av bildhuggarna Schmidt och Nordberg.

DE SLUTFÖRDA arbetena kunde beskådas när adelsståndet samlades för riksdagsmöte hösten 1723. Vid denna tidpunkt var Göran Josuæ Adelcrantz arkitekturideal redan en aning daterade men han skulle fortsätta att verka som en kvalificerad kraft och framstående kyrkoarkitekt ännu ett drygt decennium. På Riddarhuset skulle inom kort yngre arkitekter som Carl Hårleman och – något senare – sonen Carl Fredrik Adelcrantz komma att ta vid i inrednings- och byggnadsarbetena. Efter längre studieresor på kontinenten var de båda väl förtrogna med de nya idealerna i arkitektur- och inredningskonsten, främst representerad av den franska rokokon. Frihetstiden stod för dörren. ■

Foto: Dick Norberg.

Foto: Dick Norberg.

Foto: Dick Norberg.

Till riksdagsmötet 1723 färdigställdes de inskriftstavlor med trofégrupper som pryder salens kortsidor. Över lantmarskalksstolen står: SALUS POPULI SUPREMA LEX (folkets väl – högsta lag).

Foto: Dick Norberg.

Detaljutförningen av Riddarhussalens takfris och -list (motstående sida) samt plafondens ram speglar Adelcrantz arbete med de tessinska inredningarna på Stockholms slott, främst Karl XI:s galleri.

AI-expertis i vården

Intervju med läkaren Niklas Lidströmer

ARTIFICIELL INTELLIGENS, AI, är enkelt uttryckt nyttjandet av stora mängder data och snabba processorer. Är det ett hot mot mänskligheten eller en möjlighet i människans tjänst?

AI inom vården kan medföra ökat patientinflytande, mindre administration, bättre ordning och frigöra tid för vårdgivare och patient. Det kan bidra till avancerade diagnostiska möjligheter för invånare på platser långt ifrån vårdenheter eller till personer med begränsade resurser. Möjligheterna är många, utmaningarna likaså och utvecklingen går rasande fort.

En person som står mitt i omvälvningens epicentrum vad gäller AI inom medicin är Niklas Lidströmer, legitimerad specialistläkare och medicine doktor i AI och hälsoinformatik. Med över 30 vetenskapliga publikationer är han en av vårt lands mest framstående AI-experter inom området. Han ser faror men framför allt fördelar inom sitt verksamhetsfält och säger att AI är en del av en allmänmänsklig evolution, i paritet med alfabetet, ångkraften och elektriciteten.

AI är en del av en allmänmänsklig evolution, i paritet med alfabetet, ångkraften och elektriciteten...

EVOLUTIONÄRA HOPP händer sällan utan ett inledande kaos. Det pågår en kapprustning inom AI och den sker utan fasta regelverk. För visst kan det vara bra om du kan ta reda på om du har förmaksflimmer med hjälp av en vanlig mobiltelefon. Eller att ha koll på dina födelsemärken med hjälp av mobilens mönsterigenkänning. Men det blir snabbt lite otäckt om en mobiltelefonkamera så småningom kan användas som en lögn-detektor eller för att mäta medicinska parametrar på någon som inte samtycker.

I ett sådant scenario känns framväxten av ett Kallocainsamhälle inte långt borta. Niklas Lidströmer uttrycker en viss oro kring hur användningen av AI kan komma att se ut i stater som inte är liberala demokratier.

– Absolut, bara för att det finns en mängd möjligheter att använda AI är det inget som säger att vi måste göra det.

Text: Louise Ribbing.

Människan har en tendens till att överdriva. Man kan nog tänka sig en kommande utveckling i form av Hegels tankar kring tes-antites-syntes tills vi hittar en lämplig väg framåt.

ÅR 2021 PUBLICERADE det ansedda akademiska förlaget Springer Nature det över fem kilo tunga referensverket *Artificial Intelligence in Medicine* (1858 sidor och 130 kapitel). I företalet konstateras att »this is the Gutenberg moment of medicine«. Det var Niklas Lidströmers förberedelser för att doktorera inom AI i medicin som ledde till ett 900-sidigt bokutkast, grunden till denna gedigna vetenskapliga publikation. Lidströmers referensverk är nu världens största inom AI i medicin. Det behandlar uttömmande AI inom alla medicinska specialiteter.

– När de ringde och sa att boken skulle bli Natures stora referensverk för AI i medicin som skulle ingå i den prestigefulla *Major Reference Work*-serien och att jag skulle bli förstanamn och redaktör för detta ... den känslan – det kan nog ha varit så det kändes att få adelskap förr i tiden, skrattar han.

ÅRET DÄRPÅ KOM boken *Artificial Intelligence in Covid-19*, återigen med Niklas Lidströmer som förste redaktör, i samarbete med professor Yonina Eldar från Weizmann Institute och MIT. AI kan bland annat användas för att utveckla nya vacciner mycket snabbare eftersom det med hjälp av AI går fortare att upptäcka de olika proteinerna på viruset och även förutsäga mutationsfrekvens framåt.

– Det innebär att vi kan utveckla mediciner och vacciner i förväg för man vet hur proteinerna kommer att förändra sig och då går det att genskjuta virusets framfart, säger Niklas och drar till med en historisk referens:

– Det är som om vi skulle veta hur fiendehären kommer att röra sig över Stora Bält långt innan det sker!

INOM MEDICIN KAN AI användas inom snart nog alla specialiteter och inom en snar framtid kan användandet ge vården större möjligheter, också för patienterna själva. Några exempel från ett av Niklas AI-medicinska specialområden – kardiologin:

– Tänk dig att du kan övervaka hjärtat via en app, du sätter bara mobilen mot bröstkorgen. Du får veta graden av eventuell hjärtsvikt, kranskärlens status, eller om du har förmaxflimmer. Det som tidigare krävde en remiss eller inläggning kan du nu göra hemma på soffan. Sådana appar eller apparater blir dessutom välkomna på akuten där AI på någon minut kan leda stressad vårdpersonal åt rätt håll. Eller så har patienten redan gjort undersökningen hemma.

Visst kan personal inom vården känna sig hotade av utvecklingen, men Niklas Lidströmer tror tvärtom att medicinska händer och expertis även fortsättningsvis kommer vara viktiga, men att värdefull tid kommer kunna frigöras till det som borde vara i centrum – patienten.

HAN KÄNNER STARKT för patienterna. Redan 2010 introducerade Niklas Lidströmer konceptet med en AI-driven global plattform för molnbaserade patient-delägda medicinska journaler. Det kallades först GlobeDoc, men heter numera Global Patient co-Owned Cloud (GPOC).

– Som det är i dag kan olika kliniker inte kommunicera optimalt, ens i samma stad. Med GPOC skulle det kunna lösas globalt, och olika vårdgivare ha tillgång till samma data. Med GPOC skulle enorma mängder anonymiserade och frivilligt delade data kunna träna AI inom medicin och sprida den allra senaste medicinska AI:n globalt. Det skulle ha massiv effekt på global hälsa.

Professor Eric Topol, en av världens genom tiderna mest citerade forskare, och rankad som USA:s mest inflytelserike läkare, har skrivit att »GPOC is an outstanding contribution to get medical data democratized«. Denne skrev också det inledande företalet i Lidströmers referensverk.

Niklas Lidströmer har undersökt vad som krävs för GPOC i form av kryptering, säkerhet, datakapacitet, AI-integrering, och vad världens beslutsfattare anser, vilket genererat en modell i en så kallad sandbox, som hela världen har fri tillgång till. Under utveckling är en gratis fullskalig plattform genom flera team.

Hela arbetet med GPOC ligger till grund för Niklas Lidströmers doktorsavhandling. Han kan titulera sig både specialistläkare, medicine doktor, AI-entreprenör och senior rådgivare – utöver redaktörs- och författarbetet till de två böckerna om AI i medicin och Covid-19. Hur har det varit möjligt?

– Jag gillar att få folk att trivas, har ett visst ordningsinne, och är hemskt envis, men det leder till att saker blir gjorda. Och jag har gjort många saker parallellt.

NYFIKENHET OCH LÄTT för att lära är andra egenskaper som har varit behjälpliga. Som liten exponerades han för många språk och han pratar förutom de tre skandinaviska språken även engelska, tyska och franska flytande. (»Räknas Python som ett språk?«, frågar han [språk för dataprogrammering, red. anm.]). Favoritämnet i grundsko-

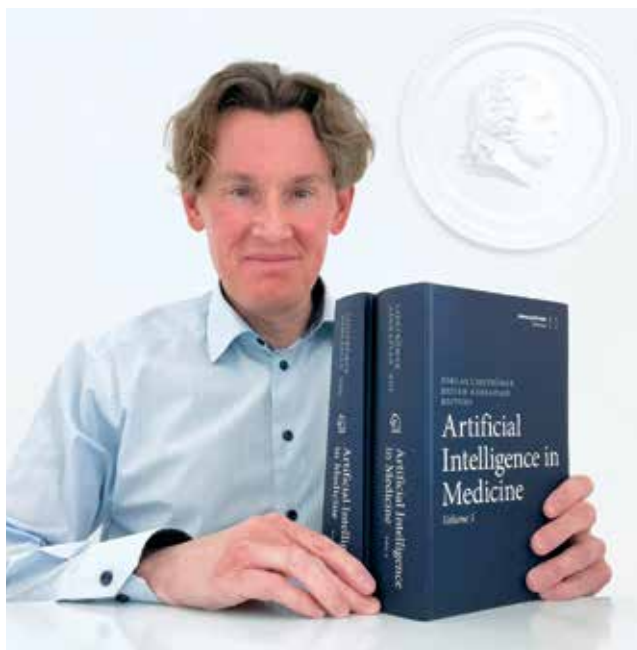

Foto: Nature Medicine (CC BY 4.0).

Den av Sergel år 1800 skapade medaljongen av Jonas Lidströmer vakar över Niklas Lidströmers värv ovanför skrivbordet i hans arbetsrum.

lan och på gymnasiet var kemi, gärna åt det lite matematiska hållet.

– Jag tyckte om att hålla på med datorer också, men jag var aldrig någon som spelade datorspel.

När han var yngre kallades han för »professorn« av sina kamrater och forskning var hans största intresse. I gymnasiet bestämde han sig för att studera medicin och bli läkare. Parallellt med läkarprogrammet i Uppsala läste han en Master of Science, bland annat i molekylärbiologi.

– Molekylärbiologi och genetik har alltid intresserat mig och jag hade nog kunnat fortsätta och disputerat för tjugo år sedan. Men när jag väl var klar på läkarprogrammet ville jag arbeta kliniskt.

HAN BLEV LEGITIMERAD läkare 2005 och sedan följde specialisering och kliniskt arbete över hela världen. Han har praktiserat i åtta länder; Sverige, Norge, Australien, Danmark (och Färöarna), Spanien, Schweiz, Frankrike, Storbritannien och som skeppsdoktor på en kryssning jorden runt. Efter detta startade han ett bolag inom AI-medicin.

– Idén var att skapa en global medicinsk journalplattform som interagerar med alla system och där patienten är i centrum som delägare till sina journaler och har fri tillgång till integrerad medicinsk AI. Detta gick ju inte att förklara för investerare 2010, jag var tio år för tidig. Men jag lärde mig en hel del om maskininlärning och datorer under den här tiden, vilket ledde till artiklar, forskning, disputation och böcker.

ÄTTEN LIDSTRÖMERS adelskap bygger på uppfinningar från slutet av 1700-talet, men på betydligt mer närliggande håll finns moderns intellektuella centraleuropeiska familj, varav de flesta är bosatta i USA. Här finns i den närmaste familjen hela fem professorer - i fysik, teoretisk fysik och matematik vid Princeton, samt i antikens kultur och klassisk musikvetenskap.

Vad händer nu? Flera innovativa projekt inom medicinsk AI väntar. Lite tid kommer också ägnas åt att övervaka team på Harvard och Oxford som bygger en fortsättning på hans GPOC-modell.

– GPOC skulle verkligen vara till mänsklighetens största nytta.

Men om fem år, då har Niklas kanske blivit professor. Eller så håller han på med något bolag. Eller så har han gjort en exit och gör något helt annat.

– Jag har ritat hus sedan jag var liten och jag skulle gärna bygga ett någonstans i skogen. Naturen är viktig för mig. Eftersom jag håller på mycket med det digitala, så uppskattar jag det analoga.

Dagligen utövas gym, yoga och löpning. Han funderar vidare. Han älskar klassisk musik, har spelat piano sedan fyra års ålder. Kanske fås mer tid till detta i framtiden. Och kanske tid för familj...? ■

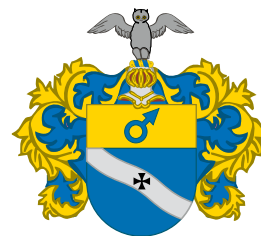

Niklas Lidströmer vid Obeliskan, Stockholms mittpunkt varifrån stadens gatunummer utgår.

Foto: Privat.

Lidströmer nr 2170

Ätten Lidströmer härstammar från Medelpad. Jonas Lidströmer (1755–1808) var överstelöjtnant mekanikus i Amiralitetet, chef för Örlogsflottans Mekaniska Stat, dåtidens mest avancerade tekniska institution, samt ledamot av flera akademier, och preses för Kungliga Vetenskapsakademien. Han var ingenjör, uppfinnare och byggmästare. Han uppfunn en mängd maskiner för vapentillverkning, stålsliperi, muddring, skepps-, hamn- och brobyggnad. Fredric af Chapman var lärofadern som förde honom till Karlskrona. Där är flera byggnader av hans hand, bland annat den gamla mastkranen. Han var oerhört produktiv och kallades för »sin tids Polhem«. I samband med resandet år 1800 av Obeliskan på Slottsbacken i Stockholm, för vilken han ansvarade, adlades han. Han reste statyn över Gustav III, anlade dess kaj och Norrbro i Stockholm åren 1802–1807. Strömparterren, Nybrokajen och flera andra kajer färdigställdes av sonen Fredrik August Lidströmer. Denne var en tid Stockholms stadsarkitekt och Karl Johans förste arkitekt vid Rosendal på Djurgården.

Jonas och Fredrik Lidströmer.

Foto: Flottans Portrittsamling, Kungliga Biblioteket, signum: KoBPH.Sti.

Kapitationsavgiften för 2024

Riddarhuspalatset ägs gemensamt av Ridderskapet och adeln, som är skyldigt att ansvara för dess underhåll och vård. För detta ändamål utgår enligt *Riddarhusordningen* en årlig avgift, den så kallade kapitationsavgiften. Enligt beslut av 2019 års adelsmöte är avgiften 350 kronor.

Genom att betala kapitationsavgiften är du med och värnar om ett historiskt arv. Betald kapitationsavgift utgör en förutsättning för representation vid adelsmöte. Vid inbetalning av kapitationsavgiften erhåller varje myndig adelsman följande förmåner:

- Möjlighet att söka stipendier och understöd.
- Möjlighet att disponera Riddarhuspalatsets sällskapslokaler för privata tillställningar.

Riddarhusdirektionen får härmed anmoda alla myndiga män som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt att senast den 31 december 2024 betala avgiften med den separat utsända bankgiroblanketten som skickas ut i början av december. Om ni inte önskar använda den utskickade inbetalningsavin kan betalning göras på plusgirokonto 132 98 95-5 med angivande av namn och personnummer. Vid betalning från utlandet, vänligen använd nedanstående betalningsinstruktion:

Skandinaviska Enskilda Banken, Stockholm/Sweden
IBAN: SE35 5000 0000 0585 1103 0816
BIC: ESSESESS

Befrielse från avgiften medges den som under 2023 inte varit mantalsskriven i Sverige eller inte varit taxerad till statlig eller kommunal inkomstskatt. Sådana förhållanden ska anmälas till Riddarhuset. Befrielse från avgiften kan vidare eventuellt medges då särskilda omständigheter av ekonomisk eller annan art föreligger. Befrielse kan också erhållas genom avsägelse av delaktighet i de av Ridderskapet och adeln förvaltade stiftelserna; därigenom förloras bland annat möjligheterna att erhålla bidrag från stiftelserna – även för hustru och omyndiga barn.

Närmare upplysningar kan erhållas på Riddarhusets kansli, telefon 08-723 39 91 eller e-post: kansli@riddarhuset.se.

Stockholm i november 2024
På riddarhusdirektionens vägnar
Patrik Tigerschiöld, direktionens ordförande
Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

Ribbingsby

Nya hus i gammal stil på anrik stiftelsemark

Text: Louise Ribbing.

DET ÄR KVINNORNA på Löfstad slott som har gett namn till husen i nyuppförda Ribbingsby som ligger tre kilometer nordväst om slottet. Det är fyra moderna och funktionella hus, byggda med omsorg i gammal stil, som smälter in i landskapet strax utanför Norrköping.

Företaget Ädelhus har ritat husmodellen Mansard som är uppförd i Ribbingsby. Ägaren Johan Ädel berättar att utgångspunkten för projektet var att skapa en genuin bykänsla.

– För att åstadkomma det är husen ritade i proportioner avvägda för att upplevas som mindre än vad de verkligen är. Arkitekten Per Wångstedt och jag ritade husen för hand med detaljer, som förr – då ser vi tydligare om det känns rätt i proportionerna.

Tanken var ursprungligen att bygga husen som kompensation för mark som skulle exproprieras från domänstiftelsen.

– Detta skedde aldrig men bygglov hade redan erhållits och vi resonerade som så att hyreshusen kunde utgöra ett extra inkomstben för stiftelsen, säger riddarhusdirektionens domändirektör Axel Lagerfelt.

BESLUTET ATT BYGGA Ribbingsby fattades vid adelsmötet 2022 och redan våren 2024 flyttade hyresgästerna in.

Tre av husen är 143 kvadratmeter stora och huserar barnfamiljer, det fjärde huset är 130 kvadratmeter och där bor nu ett par.

Både Axel Lagerfelt och Johan Ädel är väldigt nöjda med Ribbingsby, som har mer än en koppling till Riddarhuset.

– Husen är tillverkade med omtanke i material och färg som åldras vackert i samklang med underhåll i generationer. De grå fodren runt fönster och dörrar på Ribbingsby – ja, i Sverige över huvud taget – är sedan gammalt inspirerade av Riddarhuspalatset i Stockholm, säger Johan Ädel.

JUST SÅ ÄR DET. Riddarhuset uppfördes i rött tegel med sandstenspilastrar och fönster av ek. Teglet rödmålades och fogarna framhävdes i vitt medan listverk och omfattningar var grå. Det var vackert, exklusivt och storslaget, helt enkelt något som alla säterier ville efterlikna runt sekelskiftet 1600/1700. Tegel var dyrt, så man målade timmerhusen röda medan knutar och listverk tillverkades av oljemålade grå bräder som skulle likna sandsten. Fönstren beströks med guldockra för att se ut som ek. Från säterierna spred sig trenden till prästgårdarna och de välbärgade böndernas egendomar, och därefter till »alla«. Då hade den grå färgen bytts ut till vit. Den svenska röda stugan med vita knutar var född.

Idén om en bykänsla har varit viktig vid uppförandet av Ribbingsby.

Kvinnorna som gett husen på Ribbingsby sina namn

*Christina Mörner
(1610–1663)*

Christina gifte sig med Axel Lillie när hon var 20 år gammal. Hon fick Löfstad i morgongåva, då hade byggnationen av slottet ännu inte påbörjats. Slottet stod färdigt 1660.

*Hedvig Catharina De la Gardie
(1732–1800)*

Hedvig Catharina var yngst i syskonskaran och när föräldrarna gått bort tillföll Löfstad slott henne genom lottning. Hon var barnbarnsbarn till Christina Mörner. I januari 1750 rasade en brand på slottet, norra flygeln och huvudbyggnaden brandskadades svårt. Slottet återuppbyggdes och fick sitt nuvarande utseende. 1752 gifte sig Hedvig Catharina med fältmarskalken Fredrik Axel von

Hedvig Catharina De la Gardie. Porträtt av Jakob Björck. Foto: Nationalmuseum.

Fersen och de fick fyra barn: Hedvig, Axel, Sophie och Fabian. 1778 utsågs hon till statsfru hos drottning Sofia Magdalena.

*Sophie Piper född von Fersen
(1757–1816)*

Sophie gifte sig med greve Adolph Ludvig Piper. Sophie var nära vän med drottning Hedvig Elisabeth Charlotta och under en tid även utnämnd till hovmästarinna. Brodern Axel von Fersen d.y. och Sophie stod varandra särskilt nära. Efter mordet på brodern Axel 1810 flyttade Sophie Piper för gott till Löfstad.

*Emilie Piper
(1857–1926)*

Emilie var barnbarnsbarn till Sophie Piper, född von Fersen. Varken Emilie eller hennes syster Sophie Piper, gift Nordenfalk, hade nära arvingar. Emilie var egendomens sista ägare och den som genom sitt testamente skrivet 1923 gjorde Löfstad till museum. Testamentet trädde i kraft 1940.

Emilie Pipers stiftelse

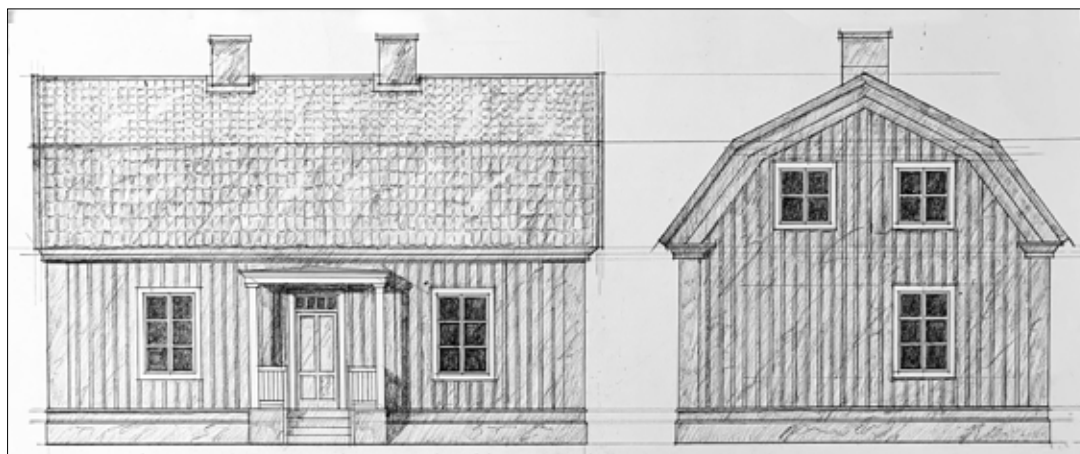
Enligt testamentet tillföll allt lösöre Östergötlands länsmuseum och Riddarhuset har skyldighet att avgiftsfritt till museet upplåta nyttjanderätten så att slottet genom museet kan hållas öppet för allmänheten.

Riddarhuset förvaltar egendomen genom Emilie Pipers stiftelse och sköter all yttre vård av byggnaderna medan Östergötlands länsmuseum har hand om museet med

dagliga visningar under sommaren och en programverksamhet, se lofstad.se.

Egendomen omfattar omkring 2 100 hektar varav hälften är produktiv skogsmark. Avkastningen av egendomen går, förutom till underhåll av byggnaderna, till stipendier och understöd.

I juni 2024 delades 2 542 088 kronor från fondens avkastning ut till 72 personer.

För att nå de rätta proportionerna har arkitekten ritat Mansardhusen för hand.

Adelsansökningar

Ett fönster till en svunnen tid

TROTS ATT ADELN spelade en central roll i samhällsstrukturen under många århundraden är detaljerna kring inträdet i en värld av blänkande emblem, kultur och politisk makt relativt okända för de flesta i dag. Än mer obekant är nog den skatt som ligger gömd i ljusbruna arkivkartonger förseglade med grått bomullsnöre bland Riksarkivets samlingar. Den intresserade kan från 1500-talet fram till 1800-talet läsa om en svunnen tid. Bland prasslande papper, lysrörsbelysning och forskare djupt försjunkna i sitt material,

avslöjar ansökningarna om adelskap människors strävan efter att lyftas upp till en värld av aristokrati.

FÖR ATT ERHÅLLA en adelstitel var det många som skrev en noggrant författad adelsansökan som adresserades till kungen. Ansökan skulle innehålla en detaljerad beskrivning av den sökandes tidigare karriär samt en välformulerad motivering till varför adelskapet ansågs förtjänt. Vid första anblick är det lätt att missa den historia som finns gömd bland

Text: Estrid Edlund, fil. master militärhistoria, fil. kand statsvetenskap, fil. kand historia.

dessa brev. De är inte bara en vädjan om att erhålla en titel, utan samtida berättelser från en epok som förespråkade förnuft och vetenskapliga framsteg. Det är en unik inblick i upplevelsorna från bland annat Pommerska kriget (1757–1762), livet som stationerad vid rikets avlägsnaste gränser och berättelser om familjelivet. Framst möjliggör ansökningarna en förståelse, fri från moderna tolkningar, för samtida attityder gentemot adeln och innebörden av den adliga titeln för individen.

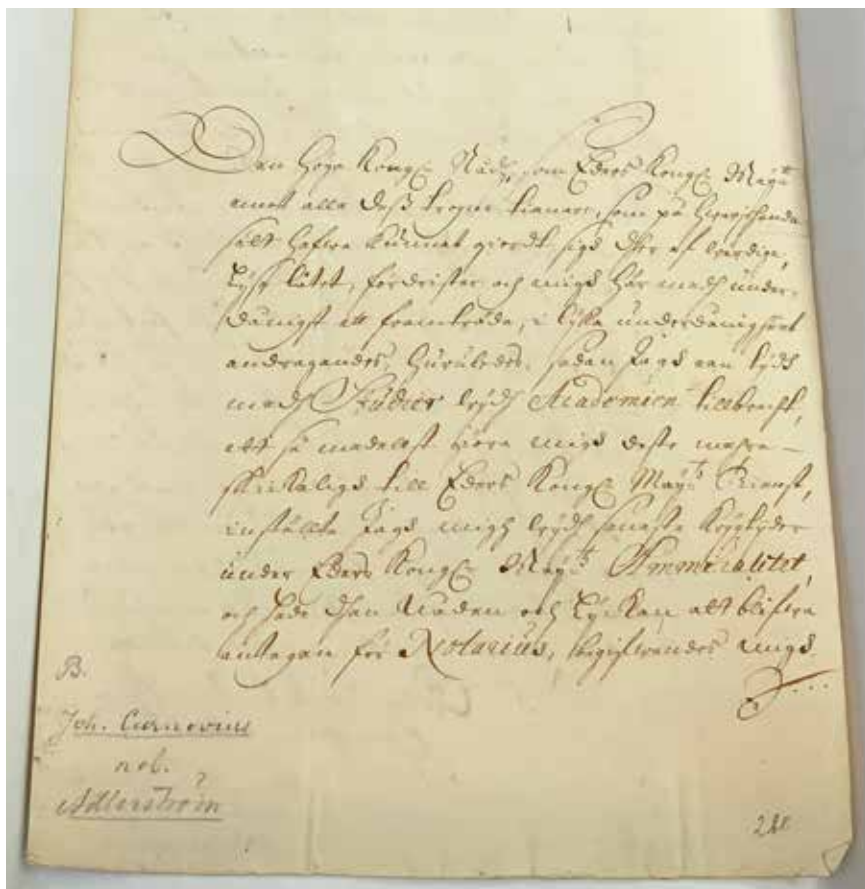

Foto: Estrid Edlund.

Johannes Gustafsson Curnovius (död 1721) adelsansökan från 1688. Han adlades 4 april 1688 av Karl XI på Stockholms slott med namnet Adlerström och introducerades året därpå.

Johannes Gustafsson Curnovius ansökan är ställd till »Stormechtigste Konungh, Allernådigste Herre. d. 5 Aprilis 1688. Affirmatur«.

Brevet börjar:

Den Höga Kongl: Nådh, som Eders Kongl: Majjtt emot alla dess trogne ti[ä]nare, som på hwarjehanda sätt hafwa kunnat gjort sikh dher af wärdige, Lysa låtit, fördristar och migh här medh under=dånigst att framträda, i lijka underdånigheet andragandes, huruledes, sedan Jagh een tijdh med Studier wijdh Academien tillbracht, att så medelst giöra migh desto mehre skickeligh till Eders Kongl: Majjts Tienst, inställte Jagh migh wijdh senaste krijz-tjeder under Eders Kongl: Majjtz Ammiralitet, och hade dhen Näden och Lyckan att blifwa antagen för Notarius...

AXEL MAGNUS ARBIN, adlad von Arbin, beskriver i sin ansökan en längtan att efter sin krävande tjänstgöring i armén på långväga orter få ta del av samma förmåner som beviljats andra officerare. Han inledde sin karriär som konduktör vid Skånska brigaden och visade tidigt en akademisk begåvning. När finska kriget (1741–1743) bröt ut på grund av ökade spänningar mellan Sverige och Ryssland angående territoriella intressen i Finland, stationerades von Arbin vid finska fältstaben som löjtnant. Han beskriver sin tjänstgöring som mödosam med uppgiften att kartlägga terrängen och fiendens ställningar samt konstruera skyttegravar och andra fortifikationer. Ansökningen avger en ton av ödmjukhet, han är samtidigt påtagligt bekymrad över att hans insatser går obemärkta förbi. En strimma av hopp lyser igenom då ansökan potentiellt kan bevilja det von Arbin önskar; erkännande och uppmuntran för sin tjänstgöring. Ur von Arbins ansökan kan en syn på adelskap som en krigsbelöning utläsas. En immateriell medalj i form av ett efternamn som bringar särskilda förmåner och privilegier.

Foto: Jens Sjunnesson.

Axel Magnus Arbin (1717–1791), adlad von Arbin, hänvisade till en mödosam och betungande krigstjänstgöring i sin adelsansökan. Porträtt i privat ägo.

MÅNS PERSSON, adlad Rosensvärd men ej introducerad, och Jonas Dufva, adlad Ankarloo, båda företrädare för sina ätter, exemplifierar lojalitet gentemot kronan, och hur adelskapet var en belöning för långvarig och trogen tjänst, präglad av dygd och tapperhet. Ryttmästare Rosensvärd uttrycker i sin ansökan hur han efter en lång karriär i akademien och försvaret har tjänat kungamakten uti tjugo års tid. Med varje ord vackert vävt med trådar av vördnad och hopp framhåller Rosensvärd hur den som följer kronan vandrar på en väg av heder. Han söker sig till adelskapet för att erhålla den högsta äran, en belöning för den som väljer att vara ständigt lojal mot kungen. Likaså framhåller Ankarloo hur han, med kärlek för sitt kungahus, modigt kämpat i strid. Han ber därför om att bli upptagen i det stånd vars medlemmar sedan urminnes tider utmärkt sig just med heder och tapperhet.

I ANDRA ANSÖKNINGAR framförs önskemål om adoption. För att säkerställa ättens fortlevnad begär författaren att företrädesvis nära släktingar upptas på hans eget adliga namn och nummer.

Carl Jacob Rosencrantz, adlad Rosencrantz, skriver till monarken om sin tid i det skånska kavalleriets regementen och de fem år han spenderade bland flygande granater, ekande explosioner och haglande skott i Pommern. Han uttrycker stolthet över sina söners prestationer, Hugo-Otto och Hendrich, som följt en ädel stig inom försvaret, samt förhoppningar om att de ska fortsätta i familjens fotspår. Då hans söner fortfarande är unga är de upptagna av sina karriärer och Rosencrantz medger att de inte hunnit föra tankarna till sitt inträde i societeten. För sin svärson önskar han däremot ett liv bland ridderskapet

och vädjar således att han beviljas adoption under samma namn och nummer som han själv, för att säkra släktens fortbestånd.

SAMLINGARNA I Riksarkivet tillåter läsaren ett unikt möte med de människor som varit delaktiga i att forma adelns arv. En resa genom tid och rum, där deras berättelser kan utforskas, ordnas med enkelhet genom en resa till Marieberg i centrala Stockholm. Arkiven är öppna för alla. ■

Hjulhammar

Slitstark och stridbar krigarätt

I STAMTAVLAN FÖR ätten Hjulhammar och i andra källor går det att läsa om en strid ström av officerare och umbäranden i krig, på flykt och i fångenskap. Om starka kvinnor som i skuggan av ständiga krig föder många barn, men där få överlever till vuxen ålder. Efter 350 år i den svenska introducerade adeln slöts ätten på svärdssidan 1992 och i dag finns endast två kvinnliga ättemedlemmar kvar.

Björn Lindström skriver om sin hustru Gunilla Hjulhammars anfäder, hur deras vägar korsades med andra släkter inom den svenska krigaradeln och hur de slet för sin skull – och för Sveriges.

ÄTTEN HJULHAMMAR blev adlig när bröderna Bertil och Nils Staffansson adlades 1642 som vederlag för sina insatser i Sveriges krig i början av 1600-talet. En sådan insats var vid slaget vid Wittstock 1636, där Bertil deltog som löjtnant vid Upplands ryttare. Bertils officerskamrater i det kompani han stred i var kompanichefen överstelöjtnant Casper Gadau och kornetten Lars Stensson Böllja (nr 127). Gadau sårades och Böllja stupade men Bertil klarade sig oskadd. Ett ögonvittne vid detta slag ska ha skrivit:

**...harneskens klapprande, brak
av pikarna när de brötos mot varandra,
de sårades skrik och angriparnes
stridsrop...**

Det öronbedövande skjutandet, harneskens klapprande, brak av pikarna, när de brötos mot varandra, de sårades skrik och angriparnes stridsrop utgjorde i förening med ljudet och trummorna och reveljpiporna en fasansfull musik. Man kunde icke se för den tjocka röken och dammolnen.

BERTILS FRU HETTE Brita och de fick sju barn, varav fyra söner som dog ogifta och en dotter. Yngste sonen Gustaf, född 1630, var drabant vid Karl X Gustafs livgarde till häst i över två år under kungens polska och danska krig. Han gifte sig 1660 med sin syssling, Christina Bure (nr

Text: Björn Lindström.

126), och tillsammans fick de tolv barn. De flesta dog unga och av sönerna var det endast den yngste sonen Leonard, född 1677, som så småningom gifte sig och fick barn.

Leonard och brodern Erik samögde med sin far säteriet Lockstaholm, beläget nära nuvarande väg 77 mellan Uppsala och Norrtälje i Uppland. När Stora nordiska kriget bröt ut år 1700 kallades bröderna in i kriget. Sin utrustning fick de svara för själva. För att få pengar till »etwas equiperung« pantsatte de sina delar i gården för 4 000 daler kopparmynt. Samma år deltar Leonard vid landstigningen på Själland. Krigsansträngningarna ökar. Den 16 april 1701 är bröderna i Stockholm, där de nu säljer sina andelar i Lockstaholm och får ytterligare 8 200 daler kopparmynt.

SÄTERIET JOHANNESBERG ligger också längs nämnda väg 77. Där bodde greve Adam Ludwig Lewenhaupt, överste och chef för Upplands tremänningsinfanteriregemente, som överskeppades till Reval (Tallin) i maj 1701. Leonard var med som nybliven fänrik på resan till andra sidan av Östersjön, där ryssarna låg på för att erövra Sveriges baltiska provinser. Leonard kommer att delta i flera av fältslagen där. Först i Saladen i Litauen den 19 mars 1703, då ett tusental svenskar under befäl av Lewenhaupt och den svenske översten Johan Adolf Clodt von Jürgensburg besegrade en sex gånger större rysk-litauisk styrka. Lewenhaupts insats uppskattades så mycket att han befordrades till generalmajor av Karl XII. Självs skrev Leonard i sin meritförteckning att han 1703 var med om att erövra

1 fahna, 1 par Pukor, 16 st. Ridhästar, 11 wagnar med proviant och 13 fångar.

Leonard träffar Elisabet von Bergen, som följt med sin far ryttmästaren från Sverige till Baltikum. Deras bröllop ägde troligen rum 1703 med det svenska krigsfolket som vittnen i det svenska lägret i Mitau. Sonen Carl Gustaf föds den 12 mars 1704.

Nästa fältslag som Leonard deltar i är vid Jakobstadt i Lettland den 26 juli 1704, som också blev en stor seger för Sverige. Lewenhaupt ledde 3 000 svenskar mot en rysk-polsk här om 15 000 man. Svenskarna förlorade 400 man mot

Vid stormningen av Vepryk i Ukraina 1709 var priset för att erövra staden 1 000 stupade på den svenska sidan. Ernst Lissner (1874–1941).

fiendens 3 000. Hittills har Leonard kommit undan helskinnad, några skador nämner han inte. Mellan striderna hinner Leonard tillbringa lite tid med familjen, år 1705 får Carl Gustaf en bror som döps till Adam Ludwig, sannolikt ett hedersbevis till Leonards regementschef.

När Adam Ludwig föds befinner sig Elisabet i Riga, som är starkare befäst än Mitau. Samma år, 1705, stod slaget mot ryssarna vid Gemauerthof i Lettland den 16 juli, där Leonard ådrog sig sin första krigsskada - han blev »bleserad uti benen«. Vid slaget anförde generalmajor Lewenhaupt en styrka om 7 000 man, däribland Leonard. Fiendens här bestod av runt 12 000 man. På den svenska sidan stupade 800 soldater, på den ryska 1 900. Svenskarna tog 400 krigsfångar.

ÅRET DÄRPÅ BLIR Leonard befördrad till kapten. Han kan träffa sin lilla familj i ytterligare något år, men i slutet av juni 1708 skiljs deras vägar åt för lång tid framöver. Karl XII har kallat på förstärkningar till sin armé söderut som där söker konfrontation med ryssarna för att få slut på deras krig mot Sverige och dess provinser. Dit beger sig nu Leonard, 31 år, tillsammans med 12 000 man under ledning av Lewenhaupt. Elisabet, 22 år, och pojkarna, 3 och 4 år, blir kvar i Riga.

På vägen till kungen blev Lewenhaupts armé anfallen av ryssarna vid Lesna i nuvarande Belarus. Upplands tremänningsinfanteriregemente blev så illa åtgånget, att det måste upplösas. De som överlevde införlivades med Livgardet. Leonard hade tur igen, han klarade sig med »tvenne blesyrer«. Föreningen med Karl XII skedde den 10 oktober 1708. De förenade arméerna tågade mot Ukraina och började det nya året 1709 med att storma staden Vepryk i Ukraina den 7 januari.

DEN 28 JUNI 1709 stod så det ödesdigra slaget vid Poltava. Karl XII, 27 år, som elva dagar tidigare hade fått sin vänstra fot genomskjuten av en muskötökula, var oförmögen att själv leda striden, som han kom att följa från en hästbår. Han överlät sin roll som överbefälhavare till sin närmaste man, hans gamla lärare i krigskonsten, fältmarskalken Carl Gustaf Rehnsköld, 57 år.

Under slaget stupade eller sårades 6 900 svenskar. Leonard klarade sig med att få en »stark kontusion i bröstet«. Hans bror Erik, som inte hunnit bilda familj, stupade och Rehnsköld blev tillfångatagen. Kungen gav slaget förlorat och begav sig tillsammans med Lewenhaupt och den intakta kvarvarande större delen av armén söderut till floden Dneprstrand vid byn Perevolotjna i Ukraina. Kungen tog sig häri från över floden till säkerheten på andra sidan tillsammans med ett tusental man och sin allierade, kosackhövdingen Ivan Mazepa, som också hade närvarat vid Poltava. Mazepa, 70 år, hade härskat över zaporizjzja-kosackernas rike med huvudstaden Baturin, som ryssarna hade bränt ned. Som man ser det i dag försökte Mazepa frigöra Ukraina från Ryssland och han betraktas som Ukrainas grundare.

Lewenhaupt lämnades kvar med resten av armén för att komma efter. Men så uppenbarade sig ryssarna den 1 juli med 9 000 man och inringade svenskarna, för vilka läget blev hopplöst på grund av brist på båtar att föra dem över Dnepr. Att slå sig ut ur inringningen hade lett till en meningslös massaker av svenska soldater. Krigsråd hölls, vilket resulterade i att Lewenhaupt kapitulerade tillsammans med 983 officerare, 12 575 meniga och 6 456 icke stridande, sammanlagt 20 014 personer. Kungen förlät aldrig Lewenhaupt för att han hade kapitulerat och vägrade att utväxla honom ur fångenskapen, i vilken Lewenhaupt avled 1719 i Moskva, 60 år gammal.

Leonard tillhörde de kapitulerande och blev liksom Lewenhaupt och alla de andra nu krigsfånge. På nyåret 1712 är Leonard i Moskva där han delar kost och logi med Lewenhaupt och en major Sinclair. Leonard förflyttas sedan till det stora lägret för svenska krigsfångar i staden Tobolsk i Sibirien. I brev från nämnda plats år 1713 och 1715 till svenska myndigheter beklagar sig Leonard över att han inte fått någon penninghjälp hemifrån. Ryssarna gav svenska meniga och underbefäl fängstraktamente medan officerarna fick fri bostad men för övrigt fick de klara sig med sina egna medel. Dessa var nu uppenbarligen på upphållningen för Leonard. Sammanlagt kom vistelsen i Tobolsk att vara i 16 år.

RYSSARNA BELÄGRADE Riga i november 1709 och intog staden den 3 juli 1710. Dessförinnan hade Elisabet flytt till Sverige med sin lille son Carl Gustaf. Hans bror Adam Ludwig dog 1709 och huruvida han levde under flykten är obekant. Elisabet och Carl Gustaf får flyktinghjälp i Stockholm 1712–1714. Det sistnämnda året kom en ny flyktingväg till Sverige från Åland, sedan ryssarna samma år ockuperade ögruppen.

Carl Gustaf växer upp. Krigsmakten lider brist på rekryter. Nyss fyllda 15 år antas Carl Gustaf krigsåret 1719 som underofficer i örlogskadern i Stockholm för att försvara huvudstaden mot ryssarnas galärer. Krigsåret därpå blir han antagen till sergeant vid livkompaniet på Viborgs läns regemente till fot. Efter freden i Nystad 1721 fick han avsked som fänrik den 14 oktober 1721 vid en generalmönst-ring av regementet utanför Norrtälje.

Carl Gustaf, hans mor Elisabet och far Leonard, den senare i fångenskap i Ryssland då han är skyldig pengar som han lånat ut till medfångar för att de skulle kunna komma hem, har inget eget boende som passar deras stånd. Detta löser de på så sätt att Carl Gustaf, 18 år gammal, för 1 600 daler kopparmynt år 1722 köper frälsehemmanet Labbnäs, som var naturskönt beläget vid en skyddad vik av Bottenhavet på norra Åland.

Sedan Leonard 1725 frigivits ur fångenskapen i Ryssland behövde han vara i Stockholm, där han hade mycket att reda ut efter sin långa frånvaro. Han var huvudman för sin ätt och ledamot av adelsståndet i Riddarhuset, där han deltog i politiskt arbete. Troligen flyttade hans lilla familj med honom till Sverige. Leonard, som hörde till Livgardet, har nu majors grad och tilldelas ett militärt boställe i Närtuna socken nära Rimbo i Uppland.

DEN 20 JANUARI 1726 utnämns Carl Gustaf till livdrabant i den av enbart officerare rekryterade livdrabantkåren som, från att ha varit Karl XII:s livvakt i fält, numera togs i anspråk som en ceremonitrupp vid parader och korteger. Men om våren 1727, det år Carl Gustaf fyllde 23 år, är han åter ägare till Labbnäs. 1728 blir han löjtnant i fransk tjänst, som han lämnade först 1740. Vari denna tjänst

bestod är obekant och platsen för dess utövande var under flera år snarare förlagd till Sverige och Åland än till Frankrike. Exempelvis befinner han sig i Sverige den 16 september 1729, då han i Hofvörsamlingen i Stockholm, 25 år gammal, gifter sig med Johanna Elisabet Forbes af Lund (nr 174), 19 år, som var född i Knutby socken i Uppland och »Capitanen wid DahlRegementet« Alexander Forbes dotter. Johannas mor var en Svinhufvud av Qvalstad (nr 145), som hette Johanna Elisabet.

Om Carl Gustafs mor Elisabet von Bergen vet vi att hon 1733 befann sig på Labbnäs, tack vare att hon »en böndag föredrog att åka ut på sjön i stället för att bevista gudstjänsten«, för vilket hon blev bötfälld. Den 23 juni 1733 får Johanna och Carl Gustaf sitt första barn, dottern Elisabet Maria, på Labbnäs.

Den 29 oktober 1737 avlider Leonard i Närtuna socken. Det tog tid att förbereda en adlig begravning. När allt var klart kunde begravningen äntligen ske den 19 december. Vid sin död hade Leonard fortfarande en lönefordran för sin krigstjänst. Den 11 december 1739 undertecknar Elisabet von Bergen och Carl Gustaf Hjulhammar i Labbnäs en fullmakt för en Carl Reftelius att

utsöka och mottaga min Sal. Mans och min Sal. Faders Majoren Leonard Hiulhammars löning fordran.

Det kom att bli mycket tätt mellan barnen på Labbnäs. Den 31 december 1736 nedkom Johanna med dottern Johanna Gustava. Därefter födde hon tvillingarna Leonard och Fredrik.

SVERIGE FÖRKLARADE krig mot Ryssland den 8 augusti 1741. Det gick dåligt för svenskarna och när kriget närmar sig Åbo börjar ålänningarna fly. Carl Gustaf är tidigt ute och beger sig till Sverige med hustru, alla barnen och sin moder. Vädret var stormigt denna höst. Under flykten omkommer tvillingpojkarne Leonard och Fredrik och deras farmor Elisabet von Bergen. Om Elisabet står i Getas kyrkbok:

Döde den 21 september 1742. Drunknade Wälb. Fru Elisabet von Bergen.

Carl Gustaf gör en ansökan till Riddarhuset om att få hjälp och understöd i anseende til den olycka honom öfvergått, att han under flykten hit til Sverige på siön förlorat sin moder och tvenne barn tillika med all sin egendom.

En insamlingslista lades ut i Riddarhuset den 7 december vilken skrevs på av ett flertal adelsmän. Johanna var höggravid under flykten. Den 1 oktober nedkommer hon med dottern Elisabet (Elsa) Catharina på släktingarnas Vittulsberg i Vaksala socken utanför Uppsala.

Sedan fred slutits med Ryssland den 7 augusti 1743 blev familjen kvar i Sverige en tid men när det är dags för

Carl Gustaf Hjulhammar (1704-1766) bärande brösttharnesk. Målning tillskriven Johan Henrik Scheffel (1690-1781). Privat.

dottern Helena Margaretas födelse 1748 är familjen tillbaka på Labbnäs. Där kommer den att stanna till december 1751 då Labbnäs säljs och de flyttar till Sverige.

När familjen i december 1751 lämnade Åland för sista gången är Johanna återigen havande. Adolf Urban, som är Johannas tolfte barn, kom till världen den 26 juli 1752 på Malmvik i Lovö socken nära Stockholm. Namnet Urban fick den nyfödde efter Malmviks ägare, kammarherren Carl Urban Hjärne, som var en gammal vän till familjen och son till den kände doktor Urban Hjärne.

Löjtnant Carl Gustaf dog i maj 1766, 62 år gammal. Johanna levde vidare till 1790 då hon dog av »ålder och slag«. Fem år tidigare hade hon och sonen Adolf Urban flyttat till Finland, där de blev bofasta. Adolf Urban blev kapten vid Södermanlands regemente och immatrikulerades 1818 på det då nyetablerade riddarhuset i Finland under nr 23 bland adelsmän. Denna adliga ätt blev inte långvarig, efter tio år utslocknade den på manssidan när Adolf Urban avled 1828. På kvinnosidan levde ätten vidare till 1878.

I SVERIGE FICK den stora familjen så småningom ett eget boende på Solberga i Tveta socken utanför Södertälje. Med Carl Gustaf hängde den adliga ättens fortbestånd på en tunn tråd. Trots tolv barn var det bara två söner som gifte sig och det är genom Adam Ludwig, född 1744, och dennes efterkommande som ätten förblev adlig i några hundra år till. Krigandet fortsätter och Adam Ludwig deltar i strider, liksom männen i flera generationer före honom.

Adam Ludwig gifte sig 1772 med Anna Sofia Schultz och de fick fjorton barn. Ett av barnen är Gustaf Adolf som deltog i 1808 års krig i Norge, 1809 års krig mot Ryssland och 1813-1814 års krig i Tyskland och Norge. Han får elva

Johanna Elisabet Forbes (1709-1790). Målning tillskriven Johan Henrik Scheffel (1690-1781). Raumo museum.

barn i två giftermål, sonen Carl Otto når vuxen ålder och gifter sig. Carl Ottos son Carl Adam blir vice amiral och när hans barnbarn, Staffan Hjulhammar, går ur tiden den 9 februari 1992 slocknar den adliga ätten nr 302 på svärdssidan. Då hade ätten varit adlig i 350 år. Med krigserfarenheter i generna var det kanske inte konstigt att Staffan ställde upp som frivillig i finska vinterkriget 1939-1940.

ÄTTEN FORTLEVER I DAG på spinsidan med Staffans döttrar, Gunilla f. 1942, och Elisabet, f. 1954. Gunilla Hjulhammar tar ättens kommande utslocknande med ro:

– Alla här vet ju vad som gäller sedan lång tid tillbaka, det är bara att följa reglerna och inget att sörja över – familjens namn, vapen och historia finns ju kvar! ■

Referenser:

Carpelan, T., *Ättartavlor för de på Finlands Riddarhus inskrivna ätterna*. Helsingfors, 1958.

Hausen, R., *Ur Ålands forntid: Kulturhistoriska skildringar. Bolstads säteri och dess ägare: Labbnäs frälsehemman*. Helsingfors, 1930.

Meinander, K. K., *Porträtt i Finland före 1840-talet*. Helsingfors, 1931.

Ridderstad, W., *Gula Gardet 1526-1903*. Stockholm, 1903.

Karolinska Förbundets Årsbok 1957: *Abraham Cederholm von Schmalensees minnesanteckningar*.

Landahl, S., *Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719*. Stockholm, 1891.

Lewenhaupt, A., *Karl XII:s officerare: Biografiska anteckningar*. Stockholm, 1920-21.

Sockeninventering 1985. Husby-Långhundra Hembygdsförening.

Wallin, E., *Lockstaholm under Bure-Hjulhammars tid*. Sockeninventering 1991. Husby-Långhundra Hembygdsförening.

Musik i vardag och fest

hos adeln i 1700-talets Sverige

PÅ 1700-TALET VAR musiken en väsentlig del av det dagliga livet. I synnerhet gällde detta adelsståndets medlemmar på grund av deras roller inom hovlivet, militärväsendet och staten över huvud taget. Musiken fungerade som en del av iscensättningen av ceremoniel, makt och kommunikation. Att musicera tillsammans och att lyssna till musik var återkommande inslag i sällskapslivet. Både i det offentliga ljudlandskapet och inom bildning och kunskap hade levande musik och musicerandet en större betydelse än under senare tider, då musik och ljud blivit tillgängliga genom kommersiella inspelningar, högtalare och syntetisk produktion. Då den levande musiken var den enda tillgängliga, och det inte fanns något sätt att ta vara på ljudet, var förmågan att antingen läsa noter eller kunna memorera långa stycken och spela efter gehör en av förutsättningarna för ett aktivt musikintresse.

Foto: Anna Danielsson, Nationalmuseum.

Text: Charlotta Wolff, professor i historia vid Åbo universitet.

Att kunna sjunga, spela och dansa ingick i en god uppfostran och på ett mer eller mindre självklart sätt i adeln utbildning. Målsättningen för musikundervisningen i adliga familjer var inte att bli en virtuos yrkesmusiker, utan att stödja de sociala färdigheterna och den moraliska förfiningen genom att öka sinnen lyhörddhet. Såväl sönerna som döttrarna undervisades därför i musik. Musiken var liksom dansen en av de behagande konsterna, genom vilka både kvinnor och män kunde tjusa och vinna gunst.

MUSIKEN FRAMTRÄDER I dagböcker och brev från 1700-talet som en lika självklar del av adelns vardag som böcker eller promenader och ägnas därför sällan mer utförliga beskrivningar. Förekomsten av musikinstrument och noter i adliga bouppteckningar sammanfaller ofta med förekomsten av bibliotek eller konstsamlingar. Trots den stora betydelse som musiken hade, har musicerandets historia ofta fallit i kläm mellan disciplinerna musikvetenskap och kulturhistoria. Omfattande kvalitativa källor belysande musikens plats i vardagen är inte så lätta att finna, utan det är typiskt att musikinstrument, konsertbesök eller musikuppföranden i sällskapslivet omnämns endast i förbifarten och att forskaren hittar dessa omnämningen i samband med något alldeles annat.

Greve Gustaf Mauritz Armfelt nämnde i ett brev till Johan Fredrik Aminoff år 1805 hur de som barn »lekte bland klaverfötterna på Rilax«. Armfelts avsikt var endast att genom detta minne understryka sin långa vänskap och frändskap med Aminoff, men av bisatsen kan den uppmärksamma läsaren sluta sig till att det på herrgården fanns en cembalo eller ett pianoforte.

Vid sidan av klaverinstrument var basinstrument som gamba, cello eller basfiol omtyckta och användes för att ackompanjera sångare eller soloinstrument i sällskapslivet. År 1766 förargade sig greve Clas Ekeblad d.y. över att hans viola da gamba i en flytt blivit packad i samma lass som en låda citroner och strängarna tagit skada av fukten. Ekeblad

Johan Helmich Romans gynnare, greve Clas Ekeblad, iklädd Serafimerordens ordensdräkt. Målning av Carl Fredrich Brander.

Gustaviansk interiör med musicerande sällskap, målat av Per Hilleström 1779.

hade varit svenskt sändebud i Paris 1742–1743 och blev sedermera riksråd och en av frihetstidens sista kanslipresidenter. Av hans kassabok framgår att han spelade gamba redan under sina studier i Halle på 1720-talet. Han fortsatte med detta livet ut, och gamban dyker med jämna mellanrum upp i hans brevväxling.

För officerare och ämbetsmän var musiken en del av både tjänstgöringen och fritiden. Särskilt blåsinstrumenten tillhörde den militära klangvärlden. Då de kunde plockas isär och transporteras i små schatull var de även praktiska tidsfördriv. Både nylänningen Carl Johan Aminoff och pomraren Curt von Stedingk, som bägge tjänstgjorde vid Royal Suédois i Frankrike, lärde sig spela flöjt, dock mer för nöjets än för nyttans skull. Stedingk kommenterade 1768 något beskt åt sin vän Carl Sparre i Stockholm att en befattning vid regementet tillfallit en person vars huvudsakliga förtjänst bestod i att han var en skicklig violinist. Detta säger dock något om det sociala värde som tillmättes musicerandet. Både violiner och flöjter hör till de instrument som man ofta hittar i de högre ståndens bouppteckningar.

MUSIKEN VAR OCKSÅ en avkopplande motvikt till arbetet. Under sin tid som svenskt sändebud i Paris 1742–1744 musicerade Ekeblad med sina franska vänner och med sin sväger, greve Fredrik Pontus De la Gardie, som under sin grand tour i Frankrike lärt sig att spela cembalo. Markisinnan de Broglie, som hörde till svenskarnas vänner i Paris och hade haft Ekeblad på besök i oktober 1742, skrev till friherre Carl Fredrik Scheffer om hur hennes herrgård

för en stund blivit de mest högljudda nöjenas boning där bal, konsert och spel förenats och där den vanligen så saktmodige Ekeblad dansat en hel natt, sjungit, spelat gamba och föreläst i uppbyggande ämnen.

Ekeblad intresserade sig också för opera och konserter, i desto högre grad som det inte ännu på 1740-talet fanns något regelbundet utbud av opera i Stockholm. Under sin tid i Paris besökte han nästan dagligen operan, teatern eller konserter och antecknade i sin dagbok vad han åhört. Han såg bland annat både *Les Indes galantes* och *Dardanus* av Rameau åtminstone femton gånger från sommaren 1743 till våren 1744. Operan hade även andra än enbart estetiska och bildande funktioner: på scenen och i operasalongen möttes

Operan hade även andra än enbart estetiska och bildande funktioner: på scenen och i operasalongen möttes filosofi, opinion och politik

filosofi, opinion och politik. Att gå på operan var att visa sig i sällskapslivet, träffa vänner och kolleger, äta, dricka och spela kort eller diskutera känsliga frågor utan att bli hörd. Sålunda träffade Ekeblad Ludvig XV:s blivande kansler Guillaume de Lamoignon i dennes operalogue för förtroliga förhandlingar i den statliga och privata vänskapens tecken.

Foto: Martti Puhokka Museiverket.

Musicerande sällskap. Dörröverstycke, ursprungligen målad till Hatanpää säteri. Jonas Bergman 1763. Museiverket, Finland.

MUSIKEN VAR OCKSÅ en av de konstformer som bidrog till den så kallade borgerliga offentlighetens uppkomst. Under 1700-talet utvecklades konsertlivet. Det växte delvis fram ur amatörismen och högreståndskulturens intresse för gemensamt musicerande. Med den parisiska Concert Spirituel som förebild tog hovkapellmästaren Johan Helmich Roman år 1731 initiativ till en serie konserter på Riddarhuset. Något år senare, 1738, började några högdliga unga män att tillsammans med hovkapellet hålla regelbundna konserter under benämningen *Académie de Musique*. Initiativet bekostades genom att de adliga medlemmarna i sammanslutningen bidrog med ett startkapital på 170 kopparmynt för att täcka utgifterna för hyra, ljus, värme och dörrvakt samt musikernas arvoden. Konserterna hölls i det Löwenska huset (det Schönfeldtska palatset) på Stora Nygatan i Stockholm. Enligt ämbetsmannen Axel Reuterholm bestod publiken av inbjudna gäster av bägge könen, men de var så många att han inte kände dem alla. Amatörerna betalade för att få uppträda tillsammans med de professionella musikerna och konserten var endast delvis offentlig, med en talrik men exklusiv publik: amatörerna uppträdde för varandra. Akademikonserterna fick en uppföljare i de abonnemangskonserter som hölls på Stockholms rådhus 1740–1741 och 1743. På Riddarhuset uppträdde i sin tur Adolf Fredriks hovkapell för allmänheten och gav i slutet av 1740-talet abonnemangskonserter en gång i veckan. I slutet av 1760-talet tillkom de så kallade Kavaliersonserterna, där amatörer uppträdde tillsammans med medlemmar av hovkapellet i november–december 1769 och i mars–april 1770.

ÅR 1771 GRUNDADES Kungliga Musikaliska Akademien på bland andra några adliga amatörers initiativ. I bakgrunden fanns ordenssällskapet *Utile Dulci*, som uppstått några år tidigare och även ägnat sig åt musik. Av de första årens ledamöter i Kungliga Musikaliska Akademien var över hälften adliga, resten ämbetsmän och yrkesmusiker. Den första kvinnan valdes in 1782, och det var hovsångerskan och primadonnan Elisabeth Olin. De följande kvinnliga ledamöterna, samtliga hovsångerskor, invaldes 1788. På Akademiens konserter uppträdde ledamöterna, såväl professionella som amatörer, och ibland även den år 1773 grundade Operans orkester.

Högdliga eller högt uppsatta ämbetsmän med tillräckliga ekonomiska medel förutsattes också beskyddade konstnärer. Efter sin hemkomst från Paris utmärkte sig greve Ekeblad som mecenat för Johan Helmich Roman, och år 1752 uruppfördes dennes *Svenska mässan* i det Ekebladiska palatset på Norrmalm. En annan som beskyddade konstnärer var greve Gustav Philip Creutz. Han hade arbetat under Ekeblad i kansliet i Stockholm innan han som svenskt sändebud i Paris hjälpte kompositören André Grétry i ett avgörande skede av dennes karriär. Han satte honom i kontakt med librettisten Marmontel, som skrev texten till Grétrys första opera *Le Huron*, baserad på en saga av Voltaire. Som tack dedicerade Grétry operan, som uruppfördes 1768 i Paris, till Creutz. Grétrys komiska operor kom sedan att ta Europa med storm och spelades också i Stockholm.

DET VAR EMELLERTID få adliga familjer som hade möjlighet att direkt verka som mecenater för musiker och kompositörer. Däremot var det rätt vanligt med notsamlingar som en del av de privata biblioteken. Riksrådet greve Adam Horn, direktör för hovkapellet, ägde en stor samling musikalier omfattade 421 sinfonior och ouvertyrer, 35 andra orkesterstycken, 1624 kammarmusikverk och 50 vokalverk. Att mängden kammarmusikverk var stor berodde på att man i de högadliga kretsarna nära hovet uppskattade att musicera tillsammans och lyssna på musik i en liten krets.

Också i herrgårdsbiblioteken på Fagervik och Rilax fanns det noter. Särskilt omtyckt var fransk opéra-comique av den typ som Grétry företrädde. Det var en typ av musik som lämpade sig för kammarensembler såväl som för större orkester, men särskilt då den uppfördes av amatörer fanns det även en politisk dimension i det franska sångspelet. Texterna var ofta pastorala utopier, i vilka adelns damer och herrar för en stund kunde stiga ned från sin ställning som rikets första stånd och experimentera med jämlikhet oavsett börd eller kön. Då sådana idéer framställdes genom sång och musik var det lättare att kringgå deras revolutionära potential och även lättare för adeln att sakta ta dem till sig. ■

Första sidan till partituret för Grétrys opera Le Huron, dedicerad till greve Gustav Philip Creutz.

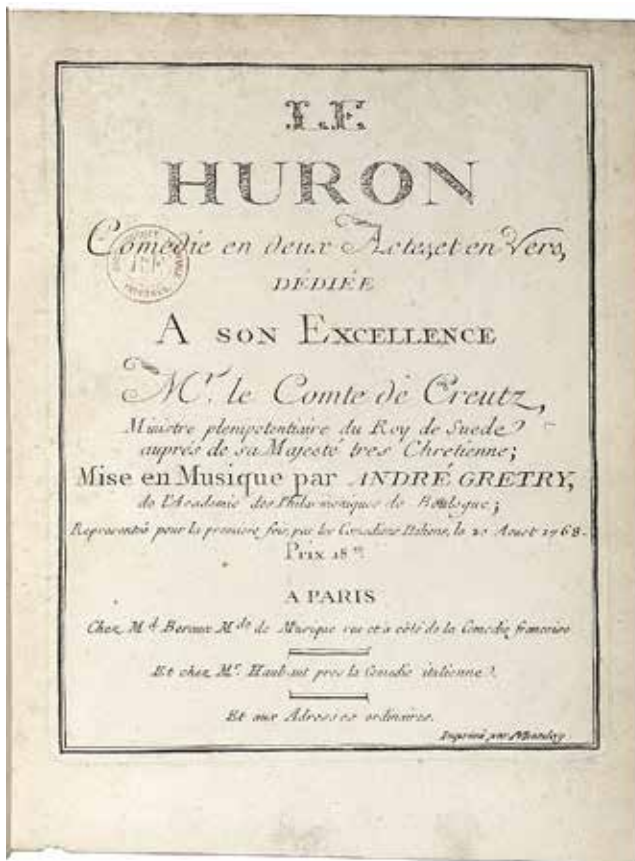

Foto: Gallica.bnf.fr, Bibliothèque Nationale de France.

LADDA MED STIL

Järn i Offentlig Miljö erbjuder en vacker, stabil och vandalsäker laddstolpe för stadsmiljö.

Att bevara historiska element i vacker stadsmiljö och samtidigt driva omställningen till eldrift är viktigt för både kulturarvet och invånarnas trivsel.

Laddstolpen i gjutjärn borgar för en pålitlig och hållbar modell med lång livscykel.

JOM
Järn i Offentlig Miljö

Som om Ehrenstrahl var här

Intervju med konservatorerna Kristin Fyrand och Ewa Björdell

UPPDRAGET ATT konservera och rengöra David Klöcker Ehrenstrahls 105 kvadratmeter stora mästerverk *Dygdernas rådslag* i Riddarhussalen genomfördes av Stockholms målerikonservering.

Hur var status och skick på målningen innan konserveringen och rengöringen?

– Den mest påtagliga skadan som behövde åtgärdas var fernissan som hade mörknat och gulnat och äldre retuscher som hade missfärgats. Detta förstörde upplevelsen av målningen som en helhet när man betraktade den från golvnivå. Målningen är över 350 år gammal och åldern tar så klart ut sin rätt även på konstobjekt av hög kvalitet. Den består av tretton väder linneduk av fin kvalitet. När väderna syddes ihop sydde man kanaler i

skarvarna där man kunde föra in långa rep som i sin tur var fästa i ramen. Denna montering var ovanlig för tiden och gjorde att målningen kunde sänkas ned och hissas upp.

Målningen har restaurerats flera gånger genom historien, första gången av Ehrenstrahl själv 1684 och efter det vid behov. År 1902 upptäcktes stora vattenskoror som ledde till genomgripande arbeten. För att kunna rädda målningen delades duken upp genom att sprätta upp var tredje söm så det blev tre sammanhängande väder. Dessa limmades sedan upp i taket till en nyputsad yta innan man retuscherade bortfall och fernissade målningen med en relativt tjock dammarfernissa. När vi undersökte målningen såg vi att man även senare på 1900-talet har utfört konservering.

Vad är det ni har gjort och hur?

– Först undersöktes målningen noga. Från en hög ställning kunde vi utföra tester och ta prover som sedan analyserades av ett italienskt team av specialister som vi kom i kontakt med genom konstprofessor Sabrina Norlander Eliasson som har forskat på målningen under en längre tid. Genom tester på plats och belysning med UV-lampa kunde vi konstatera att målningen är målad med de material som var vanliga att använda på 1600-talet.

Vi påbörjade arbetet med att noggrant fotografera hela målningen sektion för sektion utifrån ett rutnät. Det

Ehrenstrahls signering av Dygdernas rådslag 1675, som en del av ett pergament i det hörn av målningen som med rikt symbolspråk framhäver konst och vetenskap.

Text: Louise Ribbing.

praktiska konserveringsarbetet började med att konsolidera (limma) områden med lös färg. Limmet appliceras med tunna penslar eller sprutor under flagorna. Sedan tog vi bort den missfärgade fernissan och missfärgade retuscher. Fernissan kunde ganska enkelt avlägsnas genom att fukta mikrofiberdukar med en mikroemulsion och sedan placera dessa på plexiglasskivor som trycktes mot taket med takstöd. Efter två minuter på vardera sida hade fernissan löst sig och trängt in i duken. En makalöst enkel och skonsam metod!

Efter att fernissan var borta skrapade vi med små skalpellblad försiktigt bort äldre missfärgade retuscher som inte gick att avlägsna med lösningsmedel. Flera av de äldre retuschererna hade målats över partier med ursprungligt måleri. Områden där färgskikt och grundering saknades lagades upp med ett kitt. Innan vi kunde påbörja retuscheringen applicerade vi ett tunt skikt retuschfernissa av dammar. Det är ett naturligt harts från barrträd, lite som kåda, som bildar ett hårt skikt och löses i terpentin eller alkohol. Retuschererna har utförts med färger med goda åldringsegenskaper som är speciellt framtagna för ändamålet av Smithsonian Institute i Washington. Till slut har vi fernissat målningen med en syntetisk fernissa som inte gulnar och som kan avlägsnas med relativt milda alifatiska lösningsmedel i framtiden.

Vad var mest kritiskt för att åtgärda målningen?

– Det har varit svårt att uppnå en jämn yta på den nya fernissan. Målningen har

Foto: Marianne Wifberg Setterblad.

Kristin Fyrand från Stockholms målerikonservering i färd med att retuschera en skada i plafondmålningen.

ju skadats och behandlats ganska hårt tidigare vilket gjort att ytan inte har en jämn struktur. Den ojämna strukturen gör att vi inte kan uppnå en enhetlig glans på den nya fernissan då den underliggande strukturen gör att ljuset kastas mot betraktaren i olika vinklar. Vi tycker ändå att resultatet är bra.

Sedan är ju arbetsmiljön en kritisk faktor. När man jobbar i tak belastar man nacken, axlarna och även hjärtat. Vi ser till att jobba så nära taket som möjligt genom att reglera nivån man står på för våra medarbetare. Vi hade även byggt speciella höga bord att vila sig på under det att man arbetade på mindre områden under en längre tid. När vi retuscherade placerade vi speglar på ställningens golv vilket gjorde att man kunde jobba med huvudet ned eller upp efter behov. Det gav oss även möjligheten att betrakta retuschererna på ett avstånd så att vi fick en bättre uppfattning om det slutgiltiga resultatet. I och med att vi jobbade på en

hel ställning så kunde vi inte betrakta målningen från golvnivå vilket hade varit önskvärt men så klart helt omöjligt.

– Ibland känns det om att man står bakom honom när han målar. Han har ju målat med ett sådant driv i penselstråken ...

Hur länge kommer målningen att hålla nu?

– Konserveringen har medfört att målningen nu är i bra skick, att färgskikten är stabila och att färgerna har återfått sina ursprungliga kulörer. Fernissan kommer inte gulna och därför ska målningen vara stabil i minst 40 år framöver. Sedan kommer ju sot och damm lägga sig på ytan med tiden, men det kommer bli enkelt att avlägsna detta i framtiden utan att behöva genomföra en stor konserveringsinsats.

Har det varit något särskilt intressant med uppdraget på Riddarhuset?

– Ja, bara att få förtroendet att utföra konserveringen var ju enormt roligt. Sedan har det varit så positivt att jobba på Riddarhuset och i samarbete med personalen där. Det var så klart även väldigt intressant att få samarbeta med professor Sabrina Norlander Eliasson och de italienska specialisterna. De har tillsammans genomfört analyser av målningen som även var av stor nytta för oss. Vi ser verkligen fram emot att ta del av hennes forskningsresultat när det kommer publiceras. Och så har vi ju självaste Ehrenstrahl – att få komma honom så nära är väldigt speciellt. Ibland känns det om att man står bakom honom när han målar. Han har ju målat med ett sådant driv i penselstråken och med partier som är riktigt pastosa. När man ser det känns det som om tiden står stilla och att han nyss var här. En annan aspekt är målningens storlek. Detta är den största »tavla« på duk vi har konserverat om man bortser från bakgrundsmålningarna som vi konserverade förra året på Biologiska museet på Djurgården. Vi har även konserverat stora teaterridåer från 1800-talet, men inget av detta kan jämföras med Ehrenstrahls målning i Riddarhuset. Vi är väldigt stolta över att ha fått uppdraget och att resultatet blev så bra!

Stockholms målerikonservering har precis firat 20 år, grattis! Nämn några projekt som ni arbetar med just nu.

– Vi jobbar med konservering av taket i omgången (en korridor) på Skokloster slott och med riktigt gamla inventarier i Botkyrka kyrka. Vi arbetar även med att skyddstäcka inventarier i Jacobs kyrka och med stucktak från 1600-talet i Östra Gymnasiehuset på Riddarholmen. På Spritmuseum arbetar vi med en utställning om Andy Warhol. Snart ska vi tillbaka till Tidö slott för att arbeta med ytterligare en takmålning. Vi har även börjat planera för vårt nästa stora uppdrag; att konservera originalkulisserna från Drottningholms slottsteater. ■

Nyinvigning

Vår tids stora interiörrenovering äntligen till ända

MED STRÅKAR, FANFARER och uruppförande av låten *Riddarhuset* invigdes Riddarhussalen som tillsammans med andra delar av palatset under det senaste året genomgått ett omfattande och välbehövligt ansiktslyft. Förutom ytskikt har hela palatset genomgått en nödvändig upprustning av tekniska system (elstammar, ventilation, värmesystem, avlopp, brandskydd, kök, larmsystem). Invigningen som skedde den 17 november 2024 utgjorde också tillfälle för Riddarhuset att framföra ett varmt, djupt och innerligt tack till alla som bidragit till Palatsfonden.

En stråkkvartett från Kungl. Hovkapellet spelade ljuv musik medan Riddarhussalen under dämpat sorl fylldes till sin maxgräns. Redan här noterade många de nytapeterade bänkarna i mörkblått tyg och den nylagda mattan i ljus grå färg som väsentligen höjer det estetiska intrycket i den renoverade salen. Än så länge var den »vanliga« belysningen från takkronorna på men när riddarhussekreterare Erik Drakenberg och riddarhusdirektionens ordförande Patrik Tigerschiöld hälsat välkomna släcktes hela rummet ner för att ge

Text: Louise Ribbing. Foto: Jens Reiterer.

prov på vad den nya belysningen kan åstadkomma. Ljusspelet som följde, där plafondmålningen lysas upp i olika sektioner och strålkastare illuminerar Adelcrantz kartuscher, små puttis och olika vapensköldar, genererade ett sus i publiken och en spontan, helhjärtad applåd.

Patrik Tigerschiöld invigde salen formellt genom att klippa ett band, tätt följt av *Prinsessan Sibyllas fanfar* och *Stolta stad* på trumpet och därefter tonerna av stråkkvartettens jubelljudande passage av *Drottningholmshusmusiken* av J.H. Roman. Sedan följde medaljutdelning. Riddarhuset har slagit nya medaljer som utdelas till Palatsfondens allra mest generösa givare. Bronsmedalj för gåvor över 50 000 kronor, silvermedalj över 100 000 kronor och guldmedalj över 500 000 kronor. Efter varma tackapplåder uruppförde sedan artisten och stockholmshistorikern Wille Crafoord sin nyskrivna låt *Riddarhuset* innan alla gäster med god stämning, välsmakande smörrebröd och god champagne fortsatte att fira slutet av vår generations mest omfattande interiörrenovering av Riddarhuset.

Palatsfonden lever vidare

Palatsfonden skapades 2023 för att kunna samla in de medel som saknades i budgeten för den interiörrenovering som då stod för dörren. Förhoppningen var satt till 10 miljoner kronor, vilket slogs med råge – nära 15 miljoner

kronor har skänkts till Palatsfonden, som nu lever vidare för kommande projekt till förmån för palatsets underhåll och estetiska värde.

Riddarhuset

Nu några rader om vårt Riddarhus
En praktartefakt av förlorad makt
som står kvar intakt,
numera belyst av sitt eget ljus

Ni vet det där rosaröda huset i ljust
Där släktena höjer kruset
i det flödande minnesbruset
Det kanske allra vackraste du sett

Vid stranden strax intill Ström men står
den feudala drömmen galore
Ett palats på sin plats placerat
Det runda bordet deluxuppdaterat
Ett hak för riddare baroner och
så vidare
Blåblodsblödande glidare
Från en liten elit svunnen tid
då allt som är ballt är konst och strid
Jaha det passar ju bra
För det går snett rätt direkt
för husets första arkitekt
Han får skallen spräckt
Fett otäckt
och som om det inte räckt
så är banemannen och byggherren
rätt nära släkt
En lätt suspekt aspekt

Men det är en av adelns många
lanternor;
Vissa blir oxar andra blir stjärnor
Nu är de flesta för det mesta döda
Men vad är det vi ser glöda?

Jo det där rosaröda huset i ljust
Där släktena höjer kruset
i det flödande minnesbruset
Det kanske allra vackraste du sett

1641 byggs kåken i stafett
av främst en kvartett
Dels far och son
Simon och Jean de la Vallée
Ja ni hajar var de är ifrån yeah
De lägger första liksom sista stenen
Däremellan två andra
som gästspelar scenen
Sällan har man sett en skönare schism
Två fransmän en tysk
och en holländsk ism
Som för oss i dansen från
renässansen
Barockokoar oss
genom frihetstidsglansen
behåller balansen
så länge man kan sen
Efter 1866 släpps arrogansen

Text och musik av Wille Crafoord, artist och stockholmshistoriker med Tbaxtstan. Finns på Spotify och Youtube.

Idag är stora salen till för levande låtar
Där Ehrenstrahls änglar
valsar med plåtar
Nu är de flesta för det mesta döda
Men vad är det vi ser glöda?

Jo det där rosaröda huset i ljuset
Där släktena höjer kruset
i det flödande minnesbruset
Det kanske allra vackraste
rosaröda huset som du sett
Där pilastrar knastrar mot gruset
i det prasslande ättegrenssuset
Det kanske allra vackraste du sett

Från 1200-talets mitt
ere snack om skattefritt
om man står riket bi med väpnat rytteri
När Ladulås sitter på Alsnö klubbas
att frälset ska riddarslös typ dubbas
Ännu en klassisk stockholmssituation
Att staden och adeln
är samma generation
Nu är de flesta för det mesta döda
Men vad är det vi ser glöda?

Det där rosaröda huset i ljuset
Där släktena höjer kruset
i det flödande minnesbruset

Det kanske allra vackraste
rosaröda huset som du sett
Där pilastrar knastrar
mot gruset
i det prasslande ättegrenssuset
Det kanske allra vackraste
rosaröda huset som du sett
I trapphuslyckoruset
rockar det noblaste buset
Det kanske allra vackraste
rosaröda huset

Riddarhusets jubileumsmedalj

Instiftad till förmån för Riddarhusets palatsfond

RIDDARHUSET HAR har instiftat en jubileumsmedalj i 14:e storleken i guld, silver och brons som tilldelas de privatpersoner och stiftelser som gett generösa donationer till palatsfonden för Riddarhusets renovering. Palatsfondens medel utgör även en stomme för framtida renoveringar.

Medaljens åtsida utgörs av Riddarhuspalatset med inskriptionen RIDDERSKAPET OCH ADELN FYRAHUNDRA ÅR 1626–2026. Frånsidan har Riddarhusets sigill (äldre utformning), Mars och Minerva, med inskriptionen RIDDARHUSET ETT HISTORISKT ARV.

Foto: Dick Norberg.

Riddarhusets jubileumsmedalj i silver i 14:e storleken. Instiftad 2024. Formgiven av Marianne Wiiburg Setterblad och framtagen av Svenska Medalj.

Sju medaljer i guld, tjugosex i silver och tolv i brons med tillhörande diplom delades ut av Riddarhusdirektionens ordförande herr Patrik Tigerschiöld under nyinvigningen av Riddarhussalen den 17 november.

Foto: Jens Reiterer.

Guldmedaljörer

Elisabeth Douglas till Gustaf Douglas minne
Olle Gyllenhaal
Catarina & Sven Hagströmers stiftelse
Thomas von Koch
Axel Sparre
Ebba Sparre
Familjen Anna & Patrik Tigerschiöld
Jacob Wallenbergs Stiftelse, Särskilda Fonden
Kungl. Vitterhetsakademien

Silvermedaljörer

Svenska Adelsförbundet
Gustaf Adelswärd
Rebecka M. Adelswärd
Henric Ankarcrona med familj
Belfrageska Släktföreningen
Carl Bennet
Thure-Gabriel Bielke
Bildtska släktföreningen
Johan De Geer af Finspång med familj

Bertil Drakenberg
Falkenbergsska släktföreningen
Familjen Gyllenkrok
Hamiltonska släktföreningen
Hermelinska släktföreningen
Syskonen Klingspor
Björn König
Släktföreningen Leijonhufvud
Carl & Eva Lewenhaupt
Syskonen Löwen
Alexandra & Johan Trolle-Löwen
Johan Mörner
Elisabeth Oxenstiernas arvingar
Fredrik Palmstierna
Kungl. Patriotiska Sällskapet
Christian Pfeiff
Knut Ramel
Grevliga ätten von Rosens släktförening
Per Taube
Pieter Tham
Peder Thott
Wachtmeisterska släktföreningen
Åkerhielmska stiftelserna

Bronsmedaljörer

Viveka Adelswärd
Familjen Sten Ankarcrona
Fredrik Barnekow
George Bergengren
Wilhelm Bergengren
Carl de Geer af Leufsta
Henrik De Geer af Finspång
Familjen Drakenberg
Fredrik von Essen
Per Gyllenstierna
Charlotte Hamilton (f. Silfverschiöld)
Lewenhaupts släktförening
Lilliehööksska släktföreningen
Alexander Oxenstierna
Carl af Petersens
Carl Rudbeck
Carl Johan von Schwerin
Jonas Silfverschiöld
Nils Silfverschiöld
Svenska Wrangelföreningen

Grevinnan Elisabeth Douglas tar emot guldmedalj för den enskilt största donationen, till Gustaf Douglas minne.

Foto: Jens Reiterer.

Friherreparet Johan och Alexandra Trolle-Löwen tar emot sin silvermedalj ur herr Patrik Tigerschiölds hand.

Foto: Jens Reiterer.

För bidrag till palatsfonden önskar Riddarhusdirektionen framföra sitt varma tack till

DONATIONER UNDER 1 JANUARI–20 NOVEMBER 2024

Svenska Adelsförbundet	Magnus Charpentier	Johan Fock	Fredrik Hård af Segerstad
Bertil Adelsköld	Jacqueline och	Tara af Forselles	Britt Hörnberg
Gustaf Adelswärd	Johan Coyot	Inger Fransén	Hans-Axel Jahren
Rebecka M. Adelswärd	Sean Crafoord med familj	Britta von Friesendorff Kaul	Agneta Johansson
Viveka Adelswärd	Roland Dahlman	Anne-Marie Fäldt	Carl Adolf Kalling
Gustaf och Titti Adlercreutz	Sven Dahlman	Erik von Geijer	Erik och Birgit Klingens- stierna Släktförening
Elinor Allansson	Claes Dalman	Sten Olof af Geijerstam	Ulrika Klingensstierna
Släktföreningen Aminoff	Claes Danckwardt-Lillieström	Thomas Gripenberg	Malandain
Christian Ankarcrona	Peter Danckwardt-Lillieström	Daniel Gripenstedt	Amelie Klingspor
Nils Ankarcrona	Gabriel Danielsson	Daniela Grotenfelt	Edward Klingspor
Oscar, Niclas, Beata Ankar- crona	Cecilia von Dardel Bruneheim	Mette Gunnarsson	Marie Klingspor
Sten Ankarcrona	Ingeborg von Dardel	Monica Gyllenberg	Wilhelm Klingspor
Armfeltska släktföreningen	Carl de Geer	Olle Gyllenhaal	Bertil och Birgitta af Klintberg
Peter och Margareta Armfelt	Didrik De Geer	Cecilia Gyllenhammar	Thomas von Koch
Carl Barnekow	Gerard L J De Geer	Lars Gyllenhammar	Otto Koskull
Fredrik Barnekow	Gunnel De Geer Tolstoy	Familjen Gyllenkrok	Ann-Sophie von Krusenstierna
Louise Barnekow	Hans De Geer	Catharina Gyllenkrok	Lucie von Krusenstierna
Befragska släktföreningen	Henrik De Geer	Bachmann	Otto von Krusenstierna
Anna C Belfrage	Johan De Geer af Finspång med familj	Cecilia Gyllenkrok Borgström	Petra E. von Krusenstierna familj
Jan Belfrage	Kristina De Geer	Per Gyllenstierna	Anna Krusenstjerna
Carl Bennet	Till Gustaf Douglas minne	Clas Günther	Håkan Kruise af Verchou
Tomas Bennet	Anita Drakenberg	Catarina & Sven Hagströmers stiftelse	Sigvard Kruise af Verchou
Familjen Leo Berch	Bertil Drakenberg	Ebba Hallenborg	Carl Henric Kuylenstierna
Cecilia Bergengren	Börje Drakenberg	Gunilla Hallenius	Kristina Kuylenstierna
George Bergengren	Erik Drakenberg	Hamiltonska släktföreningen	Märta Kuylenstierna
Wilhelm Bergengren	Suzanne Du Rietz	Christoffer Hamilton	Björn König
Urban Bergensträhle	Henrik och Greta Edelstam	Didrik Hamilton med familj	Ätterna Lagerbergs släkt- förening
Thure-Gabriel Bielke	Amelie Edlund	Emma Hamilton Kjellström	Astrid och Gustaf Lagerberg
Bildtska släktföreningen	Didrik och Catharina Ehrenborg	Gustaf Hamilton	Joel Lagerberg
Jakob Björnberg	Hans Ehrenborg	Gustaf och Lena Hamilton	Malin Lagerberg
Katarina Björnberg	Urban Ehrenborg	Hélène och Gustaf Hamilton	Axel Lagerbielke
Carl Björnstjerna	Magnus Ehrensträhle med familj	Hugo-Jakob Hamilton	Fredrik Lagerbielke
Magnus Björnstjerna	Familjen Jan och Catherine	Johan Hamilton	Carl-Erik Lagercrantz
Björnstorps godsförvaltning	Ehrensvärd	Malcolm & Elisabeth Hamilton	Axel Lagerfelt
Eva von Boisman	Elisabeth Ekberg	Magnus och Anne von Heideman	Johan Lagerfelt
Boltensternska släktföreningen	Nils Elgenstierna	Släktföreningen von Heijne	Helen Larsson
Tord Bonde	Marianne von der Esch	Cecilia Herman-Nilsson	Släktföreningen Leijonhufvud
Christina von Braun	Fredrik von Essen	Eberhard Hermelin	Lewenhaupts släktförening
Elisabeth von Braun	Gunilla von Essen	Familjen Hermelin Ribbing	Adam och Ingrid Lewenhaupt
Anna Breitholtz Emanuelsson	Gustaf von Essen	Jan Hermelin	Carl och Eva Lewenhaupt
Carin Breitholtz	Sigyn von Essen	Anne von Hofsten	Christian Lewenhaupt
Christel Breitholtz	Falkenbergsska släktföreningen	Claes von Hofsten	Claes Lewenhaupt med familj (huvudmannagrenen)
Cecilia Båge Christenson	Henric Falkenberg	Jan von Hofsten	Hampus och Lovisa Lewenhaupt
Magnus Bäärnhielm	Mathias Falkenberg	Bengt Horn af Åminne	Jan Lewenhaupt
Lennart Carleson	Lisbeth Flach Forslund	Carl-Johan Hultenheim	
Cederströms släktförening	Alexandra Fleetwood	Hans Hultenheim	
Clas Cederström		Gunilla Husberg	
Louise Cederström			

Karl Gösta Lewenhaupt
Gertrud Liljedahl
Gustaf Liljencrantz
Lars Liljens Stolpe
Gunilla Lilliehöök
Johan Lilliehöök
Johan Lilliehöök
Thim Lilliehöök
Eva Lilliesköld
Ingrid Lilliesköld
Ulrika Lilliesköld
Catharina Lindencrona
Marianne och Robert
Lindersköld
Agneta Lorichs Bergquist
Carl Lowisin
Cathrine Lundberg
Carl Axel Löwen
Fredrik Löwen
Wilhelm Löwen
Löwenhielmiska släktföreningen
Cecilia von Malmborg
Catharina Mannerfelt
Louise Mannerfelt
Hedvig Mannerstråle
Paradisi
Dott Montgomery-Lillienau
Jonas Montgomery
Thomas Montgomery
Claës-Henrik Munck af
Fulkila
Carl-Gustaf Mörner
Johan Mörner
Louise Mörner
Lena Nathorst-Westfelt
Anna Lena Nordenfalk
Släktföreningen Stina
Nordenfalk
Nordenskiöldska släktföreningen
Lars Nordenskiöld
Erik Odelstierna
Anne von Oelreich
Alexander Oxenstierna
Alexander Oxenstierna d.y.
Titus Oxenstierna
Josefine Palmcrantz
Fredrik Palmstierna
Jan Palmstierna
Kungl. Patriotiska Sällskapet
Carl af Petersens
Gösta och Lotta af Petersens
Märta af Petersens
Ann Peyron
Christian Pfeiff
Catharina Piper
Alf von Pistohlkors
Erik von Pistohlkors
Henning von Platen
Otto och Caroline
von Platen
Wilhelm von Platen
Niclas von Plomgren

Fredrik Posse
Agneta Pählman
Carl Michael Raab
Ingel Rabenius
Knut Ramel
Bror-Gustaf W. Ramsay
Vilhelm Ramsay
Bengt Rennerfelt
Lars Rennerfelt
Miles Reutercrona
Sofie Reutercrona
Adam Reuterskiöld
Carl-Adam Reuterskiöld
Sonja Reuterskiöld
Reuterswärdska släktföreningen
Erik Reuterswärd
Katarina Reuterswärd
Wolter
Ulla Gudrun Reuterswärd
Ribbingska släktföreningen
Carl Ribbing
Lisbeth och Peder Ribbing
Riddarhussällskapet
Carl Henrik Ridderstad
Per Soldan Ridderstad
Annika och Anders Ridderstolpe
Fredrik Ridderstolpe
Ludwig Ridderstolpe
Ulrik Ridderstolpe
Marianne Rietz
Sebastian af Robson
Grevliga ätten von Rosens
släktförening
Carl Rosenblad
Christoffer Rosenblad
Carl Rudbeck
Gustaf Rudbeck
Olof Rudbeck
Olof Rudbeck
Eva Rudebeck Swartling
Carl Sandén
Christina von Schéele
Ernst von Schéele
Johan von Schéele
Ursula och Charlotte
Scheffer
Gunilla Schildt
Lena Schildt
Sebastian Schildt
Nicole Schulman
Carl Johan von Schwerin
Charlotte Severin
SHB
Göran Silfverhielm
Nils Silfverschiöld
Jonas Silfverschiöld
Charlotte Hamilton,
f Silfverschiöld
Inger Silfversparre
Ewa Silfverbrand
Maud Simmingskiöld
Christina Skjöldebrand

Erik Sköldebrand
Martin Sköldebrand
Släktföreningen för grevliga
ätten Spens
Jakob Spens
Stenfeltska Släktföreningen
Göran Stenfelt
Emmy Stiernblad
Stiernstedtska släktföreningen
Charlotte och Johan
Stiernstedt
Petter Stiernstedt
Hans von Stockenström
Kerstin Strängbäck
Christina Strömfelt
Per Stålhandske
Christoffer Sunesson
Fredrik och Nina Svinhufvud
Karin Svinhufvud Söremark
Rolf D. Swedenhammar
Anne von Sydow Spens
Fanny Söderhielm
Jan-Erik Söderhielm
Caroline Taube
Fredrik Taube
Per Taube
Charlotta Telning
Tersmedenska släktföreningen
Camilla Tersmeden
Carl-Fredrik Tersmeden
Ebba Tersmeden
Henri Tervonen
Anne Tham
Eleonore Tham
Gunilla Tham Milburne
Pehr Tham
Thérèse Tham
Peder Thott
Anna och Patrik Tigerschiöld
Aurore Tigerschiöld
Anna Tillberg Pantzar

Sigrid Toll
Ulrika Tornerefelt
Alexandra och Johan
Trolle-Löwen
Anna Törngren
Viveca Törngren
Mikael Ugglas
Caroline af Ugglas med
familjemedlemmar
af Ugglas
Erik af Ugglas
Sara Ulfhielm Rekić
Agneta Ulfsparré
Kristina von Unge
Henrik von Vegesack
Anders von Wachenfeldt
Wachtmeisterska släktföreningen
Albert Wachtmeister
Ann Wachtmeister
Anna Wachtmeister
Baltzar Wachtmeister
Carl-Fredrik och Lillemor
Wachtmeister
Fredrik Wachtmeister
Peder Wachtmeister
Philip Wachtmeister
Rütger Wachtmeister
Jacob Wallenbergs Stiftelse,
Särskilda Fonden
Margareta Wattring
Urban Wenster
Margareta Wernstedt
Katarina Westman
Dominique af Wetterstedt
Johan af Wetterstedt
Olof Wijnblad
Peter Wikström
Vaste Winsth
Georg Wärnhjelm
Åkerhielmiska stiftelserna
Ludvig Åkerhielm
Okänd välgörare

PALATSFONDEN

Skänk gärna
ett bidrag till
Riddarhusets
renovering via
BG 5933-7972
eller genom
att Swisha 123
269 14 34

123-269 14 34

Meddelanden

från Riddarhuset

Verksamhet

Den omfattande palatsrenoveringen av tekniska system och ytskikt har under hösten fortgått enligt plan. Än så länge har såväl budget som tidsplan hållits. Hela renoveringen beräknas vara klar i god tid till adelsmötet i februari 2025.

En stor del av finansieringen av renoveringen har byggts på att ni, våra ättemedlemmar, bidrar ekonomiskt till projektet, och det har ni verkligen gjort! Under våren och sommaren har insamlingen tagit fart. Tillsammans har ni donerat närmare 15 miljoner kronor till Palatsfonden. Ett stort tack för alla bidrag vilket möjliggör att vi kan fortsätta hålla Riddarhuset i bästa skick för kommande generationer.

Stamtavleprojektet som innebär att gå igenom samtliga ätters stamtavlor, fortlevande som utdöda, har pågått med varierande intensitet i mer än ett decennium, men även detta projekt kommer att kunna redovisas på adelsmötet i vår. När materialet är genomgången och redigerat är

Till jubileumsåret 2026 har Riddarhuset tagit fram ett antal vackra produkter som säljs till förmån för Palatsfonden.

Foto: Jens Reiterer.

riddarhusdirektionens ambition att det ska publiceras digitalt, helst under jubileumsåret 2026.

Efter hösten 2024 har ättemedlemmar i alla delar av Sverige bjudits in till medlemsträff. Gensvaret på dessa träffar har varit mycket positivt och Finlands Riddarhus genomför nu ett liknande projekt för sina medlemmar. Personligen tycker jag att medlemsträffarna är en av många höjdpunkter i mitt värv. Jag hoppas kunna fortsätta ett varv till runt Sverige och kanske även försöka nå några av våra många ättemedlemmar som bor utomlands.

Under hösten genomfördes även den numera traditionella informationsdagen med lunch för de ättemedlemmar som fyller 18 under året.

I samarbete med ArkivDigital har en omfattande digitalisering av Riddarhusets arkiv genomförts. Det gäller en hel del genealogiskt material, liksom protokoll, stiftelseurkunder, och gamla nummer av *Arte et Marte*. Vissa dokument digitaliseras främst av bevarandeskäl, andra för att så småningom kunna publiceras. Delar av det som digitaliseras kommer att publiceras löpande på databasen Minerva.

Under hösten har alla korrektursvar till *Adelskalendern* 2025 sammanställts. Kalenderredaktör Marianne Wiiburg Setterblad har lett detta arbete med stor noggrannhet. *Adelskalendern* går att beställa i webbutiken på riddarhuset.se. Kanske är det årets julklapp?

Mycket av arbetet på Riddarhuset präglas nu av förberedelser inför adelsmötet i februari. En hel del underlag ska sammanställas för granskning av adelsmötets ledamöter och utskott. Riddarhuskansliets personal är mycket erfaren och kompetent, och det är med stor glädje jag ser fram emot att genomföra ytterligare ett adelsmöte tillsammans med dem. ■

Jubileumsåret 2026

Under Riddarhusets 400-årsfirande 2026 kommer direktionen att föreslå adelsmötet ett program bestående av aktiviteter i Riddarhuset, men även ute i landet. Vår förhoppning är att många av er ättemedlemmar på ett eller annat sätt vill fira 400-årsjubileet med oss.

I Riddarhusets webbutik finns det redan nu produkter

som är speciellt framtagna för jubileumsåret som manschettknappar, slipsar och en sidensjal. Allt överskott som inkommer genom köp av dessa jubileumsprodukter går oavkortat till Palatsfonden, för framtida underhåll av Riddarhuset. ■

Internationellt

Våren 2024 arrangerades CILANE-mötet i Rom av den italienska föreningen för adelns organisationer, Corpo della Nobiltà Italiana, under värdskap av N.H. Don Carlos Gonzaga. Riddarhuset representerades av undertecknad och Clarence von Rosen.

Tillsammans med riddarhusdirektionens Liza von Engeström hade jag i våren 2024 den stora förmånen att få delta på ett plenum under det finländska riddarhusets adelsmöte och förärades där med Finlands riddarhusmedalj i brons. Vi kunde konstatera att många frågor är likartade och ständigt aktuella för våra båda riddarhus och att vi även framgent kommer att ha mycket stor nytta av ett fortsatt utbyte. Förhoppningsvis kan vi till adelsmötet 2025 få möjlighet att återgälda generositeten och bjuda in delar av Finlands Riddarhus till Stockholm. ■

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

Värdepappersförvaltning

Med drygt tre kvartal av 2024 bakom oss kan vi konstatera att det blev ett bra år för aktiemarknaden som drevs av förväntan om lägre inflation, fallande räntor och en utebliven kraftig recession. Hercules Investeringsfond hade i likhet med börsen en bra utveckling och steg med nästan 15 % per den sista september. Det förvaltade kapitalet uppgår nu till 4,9 miljarder.

Framtidstro och förväntningar kan också sammanfattas i två bokstäver: AI. Tron på den artificiella intelligensens möjligheter agerade draglok åt de stora amerikanska teknikbolagen och drog upp det tekniktunga Nasdaq hela 18 %. Stockholmsbörsen var också stark och ökade med 15 %. I slutet av juli kom det en ordentlig global sättnings som drevs av ökad oro för företagets vinster, den globala ekonomins välmående samt tilltagande geopolitiska risker. Reaktionen för den samlade oron resulterade i kraftiga vinsthemtagningar under ett par dagar som sänkte börserna rejält världen över. Marknaderna återhämtade sig dock inom någon vecka för att snart landa på samma nivåer som innan, men med lite mer nervositet.

Hur blir då resten av 2024 och början av 2025? Troligtvis blir det en lite mer försiktig börs som straffar företag som inte lever upp till förväntningarna. Vi har redan sett ett antal vinstvarningar och fler lär det nog bli, mest på grund av de ihållande höga räntorna samt kvardröjande effekter av den höga inflationen. Centralbankerna har dock redan agerat. I maj skickade Riksbanken en signal om att räntetoppen

var nådd för den här gången och sänkte räntan med 25 punkter, vilket följdes av ytterligare två sänkningar, en i juli och en i september. Även amerikanska centralbanken FED och europeiska centralbanken har sänkt räntorna och allt pekar nu på att sänkningarna fortsätter under hösten samt första delen av 2025. Den stora frågan är däremot om räntesänkningarna är tillräckliga för att avvärja en global inbromsning av BNP och i stället bjuda på en »mjuklandning« och inte en djupare recession. Trots osäkerhet kring räntesänkningarnas effekt och börsbolag som kämpar för att leva upp till de högt ställda förväntningarna stretar börsen än så länge uppåt, ett tecken på att investerare har hopp om att allt går i rätt riktning. Investerare tenderar att blicka nio till tolv månader framåt vilket nu sätter mer fokus på 2025. Det är dock tydligt att små känningar av osäkerhet kan skapa stora och snabba rörelser neråt.

För att skydda Hercules från dessa tvära kast har vi gradvis omallokerat från aktier till räntor. Genom att öka Hercules ränteeponering till närmare 28 %, »låser vi in« den goda utvecklingen till slutet av året samtidigt som vi också får utrymme att investera i aktier när marknaden stabiliseras något.

Med en god likviditetsbuffert via ränteinnehaven, likvida svenska utdelande kvalitetsaktier samt småbolagsfonder i kombination med tillväxtorienterade utländska fonder, ter sig Hercules väl rustad inför slutet av året och början av 2025.

Som vanligt skyndar vi långsamt och följer den globala utvecklingen extra noggrant då vi förväntar oss fortsatt volatila marknader. Spännande lär det bli! ■

Sten Ankarcrona, kassadirektör

ArkivDigital har digitaliserat stora delar av Riddarhusets arkiv.

Foto: Karin Lilliehöök Kihl.

Domänförvaltning

Arbete på domänerna inriktar sig mycket kring hus och husvård. Vi har nu gått igenom Kronovalls byggnader och kommer att gå vidare med att upprätta en vård- och underhållsplan. Med denna som stöd kan åtgärder planeras och genomföras i rätt tid. Vi har för tillfället tre hus för uthyrning, Jägarbostaden med en yta om cirka 100 m², Smedjan med kontor och utställningsyta samt Kronovallsgården på cirka 200 m².

Vid O. G. Paulis Stiftelse pågår också underhållsplaner och renoveringar. Ett hus med medioker värmeanläggning får nu värmepump vilket gynnar både hyresgästen och huset. I huset vid Stjärnevik har det stora rummet på ovanvåningen fått nytt golv och tapet.

Vid Löfstad har taket på smedjan bytts ut. Nytt tegel från Vittinge pryder nu miljön. Värmeprojektet i Löfstad slott pågår för fullt och under hösten borras hålen för bergvärmerna. Element och rör är redan dragna i slottet och det ser verkligen ut som om de var placerade där för många år sedan. ■

Axel Lagerfelt, domändirektör

Kulturprogram

Vårens föreläsningsserie uppmärksammar historiska kvinnor inom kulturens område – några välkända men åtskilliga i dag bortglömda.

Programmet inleds med en kväll om Betty Gyllensvärd och hennes bevarade receptsamling från 1800-talets andra hälft. Författaren Jonas Wallin, måltidsvetaren Ulrica Söderlind, historikern Eva Helen Ulvros och Carl Jan Granqvist föreläser och samtalar om en adelsdam i kök och salong.

Den 4 februari föreläser historikern Kristina Ekero Eriksson om relationen mellan Marie Antoinette och Axel von Fersen d.y. med utgångspunkt i den nya forskning som presenteras i boken *Förbindelsen. Den sanna historien om Marie-Antoinettes och Axel von Fersens kärlekssaga*.

En vecka senare samtalar författaren Ulrika Kärnborg och förläggaren Jonas Ellerström om Marika Stiernstedt, en gång en uppburen författare men i dag desto mindre känd. Författaren Anna-Karin Palm, ledamot av Svenska Akademien, föreläser den 4 mars om författaren och konstnären Frances Wachtmeister, född von Koch, som 1903 gav ut debattskriften *Förbannelsen i äktenskapet* om den gifta kvinnans rätt att råda över sig själv.

Historikerna My Hellsing och Gudrun Andersson berättar den 8 april om adliga konsumenter och shopping i Stockholm under 1700-talet och den 6 maj talar Eva Öhrström om Malla Silfverstolpe och hennes tid, när litterära salonger var vanliga i aristokratiska kretsar.

Konsertprogrammet under våren bjuder på sedvanlig

Foto: Jacob Forsell, Taubesällskapet.

Evert Taube, nationalskalden och medlemmen av den adliga ätten nr 734, hyllas i vår med en konsert på Riddarhuset. Medverkare gör bland andra Tina Ahlin och Orsa spelmän.

variation med ett utbud som spänner över klassisk musik, körsång och militärmusik. Den 12 mars hyllas Evert Taubes 135-årsdag med konsert av bland andra Tina Ahlin och Orsa spelmän. Uppsala domkyrkas gosskör och flickkör gästtar Riddarhuset den 30 mars och Akademiska kören framför musik av nordiska tonsättare den 20 maj. Den 12 januari blir det en nyårskonsert med Stockholms Musikkår Tre Kronor och den 8 maj en vårkonsert av Karlbergs Musikkår. Drottningholms Barockensemble erbjuder både barnföreställningen *Lille Prinsen* och den 9 april en spännande gambatrio. Vårens kulturprogram avslutas traditionsenligt med Stockholms Studentsångares nationaldagskonsert den 6 juni. ■

Rebecka M. Adelsvärd, direktionsledamot med ansvar för kultur och vetenskap

Medlemsträff Stockholm och Gotland

Söndagen den 21 april 2024 samlades ättemedlemmarna boende i centrala Stockholm för ättemedlemsträff. Av de 20 000 medlemmar som bor i Sverige bor cirka 10 000 i Stockholm, vilket gör att det har arrangerats ytterligare en

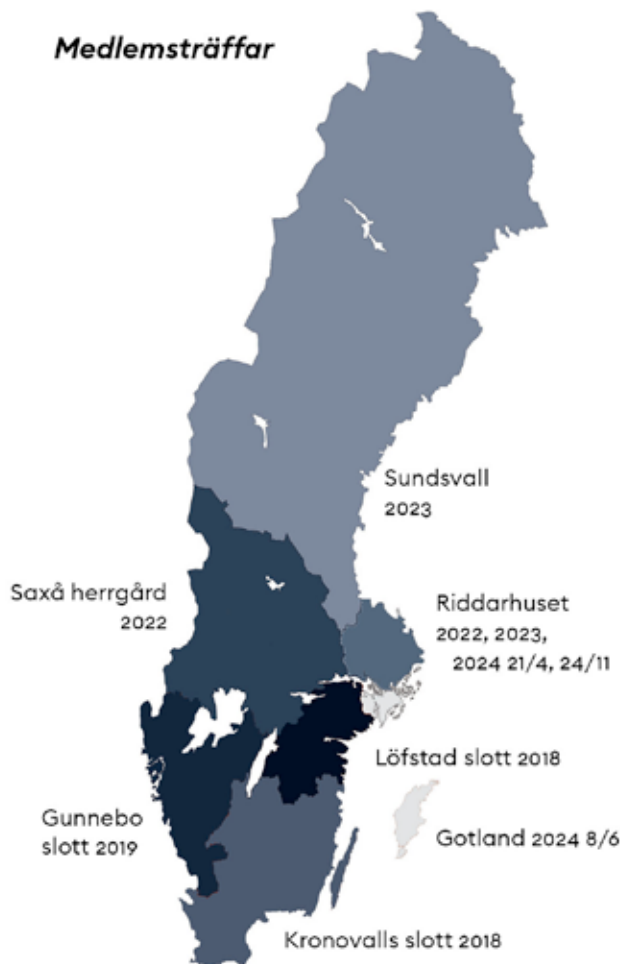
träff för Stockholms innerstad på Riddarhuset under hösten 2024.

På grund av den pågående renoveringen hölls föredragen i Lantmarskalksvåningen vilket innebar att det fanns färre platser till förfogande, men de 140 anmälda personerna fick ändå plats.

Upplägget för dagen var likt tidigare medlemsträffar med information om Riddarhusets verksamhet samt föredrag om adliga namn och vapensköldarna. Medverkande från kansliet var riddarhussekreterare Erik Drakenberg, riddarhusgenealoger Göran Mörner och Magnus Bäckmark och evenemangsansvariga Karin Lilliehöök Kihl. Efter information och föredrag i Lantmarskalkssalen var det gemensam mingellunch i Stenhallen och Sällskapsvåningen.

Lördag den 8 juni 2024 var det Gotlands tur att ha ätte-medlemsträff. Det var 13 personer anmälda och riddarhussekreteraren åkte över för att träffa medlemmarna på Donners hotell i Visby. Erik Drakenberg berättade om Riddarhusets verksamhet och svarade på frågor om genealogi och stipendier. Träffen avslutades med en gemensam lunch på hotellet. ■

Karin Lilliehöök Kihl, evenemangsansvarig

Släktföreningarnas dag 2024

Den 17 mars 2024 genomfördes den fjärde släktföreningsdagen. Det var nästan 70 släktföreningar och totalt 130 deltagare som samlades i Riddarhuset. Direktionens ordförande Patrik Tigerschiöld hälsade alla välkomna, denna gång i Lantmarskalksvåningen då Riddarhusalen vid detta tillfälle var stängt för renovering. Det var trångt men hjärtligt i matsalen.

Dagens första talare var riddarhussekreteraren Erik Drakenberg som berättade om Riddarhusets verksamhet och den pågående palatsrenoveringen. Nästa anförande hölls av C.G. Wrangel, ordförande för den Wrangelska släktföreningen, som berättade om deras val att donera pengar till renoveringen och hur tankegångarna hade gått. Efteråt var det dags för riddarhusgenealog Göran Mörner att, efter önskemål från tidigare utvärderingar från släktföreningsdagar, hålla föredrag. Denna gång valde Göran att berätta på temat Vanliga frågor och svar – passa på att fråga det du funderar på! vilket var mycket uppskattat. Sist ut av föreläsarna var företaget PositionEtts Anders Stafverfeldt som tog vid där släktföreningen Tham och Tamm avslutade förra Släktföreningarnas dag (2021), då de berättade om sin nya medlemsdatabas som tagits fram i samarbete med PositionEtt. Anders Stafverfeldt presenterade tre olika paketlösningar som släktföreningarna kan ta del av beroende på hur stor förening och hur många medlemmar man har.

Därefter fanns fyra stationer i Sällskapsvåningen där deltagarna hade möjlighet att ställa frågor om kommande Adelskalender, stamtavleprojektet, medlemsregistret och databasen Minerva. Det fanns även tid för att utbyta erfarenheter med varandra. Dagen avslutades med en gemensam lunch i Lantmarskalksvåningen och sedan kaffe och utvärdering av dagen i Sällskapsvåningen.

Jag ser fram emot att välkomna styrelserepresentanter från Riddarhusets registrerade släktföreningar till Släktföreningarnas dag 2027, då vi kan samlas i ett nyrenoverat Riddarhus!

Karin Lilliehöök Kihl, evenemangsansvarig

Positiva till Riddarhuset

UNDER VÅREN 2024 genomförde Riddarhuset en medlemsundersökning för att få en indikation om vad ättemedlemmarna tycker om organisationen och verksamheten.

RESPONDENTERNA ÄR till mycket stor del positiva till Riddarhuset, från höga 75 procent 2021 till 78 procent 2024. Tidskriften *Arte et Marte* och *Adelskalendern* är de verksamheter som är mest välkända. De som är positiva till Riddarhuset har i högre grad mer kännedom om alla verksamheter i Riddarhusets regi. Spontant uppskattas släktgemenskap och lokalerna mest inom Riddarhusets verksamheter.

DET ANSES SOM mycket positivt att Riddarhuset främjar kultur och genealogi. 63 procent vill gärna veta mer om Riddarhusets verksamheter via digitalt nyhetsbrev, 2021 var siffran 45 procent. Vanligast är att man vill veta mer om Riddarhusets kulturverksamheter, följt av stipendier och understöd. (Ni vet väl att det går att prenumerera på Riddarhusets nyhetsbrev via hemsidan?)

JÄMFÖRT MED 2021 har läsandet i *Arte et Marte* minskat. Då läste 51 procent mer än hälften av tidskriften, 2024 är siffran 40 procent. I de öppna svaren får tidskriften mycket beröm för sitt intressanta innehåll och sin höga kvalitet.

HUR MAN ÄRVER adelskapet dominerar det man ogillar.

Riddarhuset är en historisk organisation som bygger på det som står i Riddarhusordningen (ursprungligen från 1626) och i sköldebrev. Fram till 1809 var det Kungl. Maj:t som beslutade vem som kunde bli av adlig ätt. Mellan 1809 och 1974 reglerades saken direkt i regeringsformen. Sedan 1974 finns inga bestämmelser om adlande och monarken får inte längre adla. Det innebär att nya ätter inte kan tillkomma och att Riddarhuset därmed är en sluten organisation. Med några få undantag, gjorda i tiden närmast före 1809, är bestämmelserna desamma i alla de svenska sköldebrev. De ansluter till en kontinentaleuropeisk tradition där adelskapet överförs på manslinjen, den agnatiska principen.

Det innebär att när någon adlats eller upphöjts till friherre eller greve blev också hans i äktenskap födda barn delaktiga av faderns värdighet, söner såväl som döttrar. Adelskapet går sedan enbart vidare genom söner i varje efterkommande släktled. Döttrarna kan inte föra sitt adelskap vidare till sina barn, döttrarnas barn räknas i stället höra till sin fars ätt.

PÅ FRÅGAN OM det finns något man ogillar eller vill förändra med verksamheten handlar flera av de öppna svaren om just ojämlikheten inom Riddarhuset, som

Text: Louise Ribbing.

har att göra med det historiska faktumet att adelskapet ärvs på manslinjen.

Några exempel:

Att kvinnor inte får ära titeln. Att mina barn inte får ta del av verksamheten/stipendier m.m.

Att kvinnor inte kan ta över huvudmannskapet.

Att även barn till adliga kvinnor (som ej gift sig adligt) kan få stipendierna.

Att även kvinnliga grenar registreras/dokumenteras i *Adelskalendern*.

Medlemsundersökningen 2024

Riddarhuset genomför en medlemsundersökning vart tredje år.

Under våren 2024 svarade 226 (av 800 tillfrågade) slumpmässigt valda personer mellan 18–84 år på en rad olika frågor. Deras svar kan sedan jämföras med svar från 2021 och 2017. Det gick också att lämna öppna svar på vissa frågor.

Undersökningen genomfördes av Novus och felmarginalen är 5,5–7 procent.

Duktiga stipendiater

2024

ÅR 2024 DELADES det ut 22 157 692 kronor ut till 811 stipendiater (429 kvinnor och 382 män). Närmare 30 miljoner kronor delades ut i understöd till ekonomiskt behövande (417 kvinnor och 182 män). Några av de duktiga stipendiater som tilldelats högre stipendier är:

Löfvenskjöldska resestipendiefonden
Gabriel von Essen, Modern European Philosophy Master of Arts vid Kingston University i London

Fröken Hanna Roos af Hjelmäter testamentsfond
Wilhelm Leijonmarck, doktorand i medicinsk vetenskap vid Karolinska Institutet i Stockholm

Petter Danckwardt, doktorand i rättsvetenskap vid Örebro universitet och gästforskare vid Harvard Law School

Hovjunkare J.O. Bergenstiernas testamentsfond

Olivia Gyllenhammar, psykologprogrammet vid Uppsala universitet

Alexander Leijonhielm, civilingenjör i elektroteknik vid Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm

Kammarherre C.J.A. Roos af Hjelmäter fond

Filippa Carlheim-Gyllenskiöld, arkitektutbildning vid Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm

Text: Christina Neuman, stipendie- och understödshandläggare.

Malin Hammarskjöld, veterinärprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala

Carl Scheffers fond

Ella Ihre, masterprogram landsbygdsutveckling och naturresursförvaltning vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala

Viktor Danckwardt-Lillieström, läkarprogrammet vid Karolinska Institutet i Stockholm

von Schewenska stipendieinrättningen

Astrid Nathorst-Westfelt, mastersprogram arkitektur och planering hållbar framtid vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg

Sök ur Riddarhusets fonder!

Riddarhuset är anknuten förvaltare av 331 stiftelser. Medel ur dessa delas ut som stipendier och understöd till ekonomiskt behövande enligt regler som den som inrättat respektive fond har upprättat.

Riddarhuset delar årligen ut cirka 52 miljoner kronor i stipendier och understöd. Ansökan till medel ur fonderna sker digitalt under perioden **1 juli–15 oktober**. Ansökningslänk finns upplagd på riddarhuset.se.

Kungörelser (»gula sidorna») angående lediga stipendier, understöd och gratifikationer med kortfattad beskrivning av stiftelsernas statuter finns i ett pdf-dokument på Riddarhusets hemsida.

Riddarhusets kungörelser

angående lediga stipendier, understöd och gratifikationer

Ansökningsperioden är den **1 juli t o m den 16 oktober 2023**.

Observera att stiftelsernas statuter av utrymmesskäl återges i korthet och därför inte ger fullständig information!

Ansökningar om stipendier och understöd görs elektroniskt på Riddarhusets hemsida. Inloggning sker med BankID eller med kontonamn och lösenord. Erforderliga upplysningar och ev blanketter för understöd kan erhållas från Riddarhusets kansli tel **08-723 39 93**.

Ansökningsperioden öppnar den **1 juli 2023**. Ansökan ska vara inlämnad och signerad senast den **16 oktober 2023**. En osignerad digital ansökan kommer inte att behandlas.

Kungörelse angående lediga stipendier

Vid ansökan om stipendium är det viktigt att sökanden fyller i korrekta ekonomiska uppgifter om bankmedel, fonder, värdepapper och inkomster. Riddarhuset förbehåller sig rätten att för kontroll kräva in dokument som styrker den sökandes ekonomiska förhållanden. Underlåtenhet att inom angiven tid lämna begärd dokumentation innebär att ansökan avslås.

Till ansökningar för stipendium skall i förekommande fall fogas följande handlingar:

Av studerande vid gymnasium:
Intyg över studier som kommer att bedrivas under läsåret HT23-VT24.

Dags för adelsmöte

Så går det till

ADELSMÖTET HAR SINA rötter i den gamla svenska ständsriksdagen. Vid mötet behandlas frågor inom adelns interna intresseområden såsom dess ekonomi, stiftelse- och domänförvaltning, Riddarhuspalatsets underhåll och användning, genealogiska ärenden etc. Ett adelsmöte fungerar som högsta beslutande organ inom den korporation som adeln utgör. Direktionen ska rapportera om sin förvaltning under den gångna treårsperioden och adelsmötet har att fatta beslut om ansvarsfrihet. I princip har varje på Riddarhuset introducerad ätt en röst. Vilka personer som får representera respektive ätter, och därmed delta i mötet, framgår av kungörelsen i detta nummer av *Arte et Marte*. Innehav av pollett innebär rätt att utöva sin ätts talan. *Den som avser att delta i adelsmötet bör anmäla detta i god tid via inloggning på hemsidan, senast den 7 februari 2025.*

Fullmakt

Den som vill söka fullmakt för att föra någon annan ätts talan måste själv ta de erforderliga kontakterna för detta. På hemsidan finns mer information och formulär för fullmakt.

Adelsmötet öppnas

Mötet öppnas av den (genealogiskt sett) äldste närvarande greven, som leder de inledande valen av bland annat en ordförande som ska leda arbetet under adelsmötet. Därefter väljs ett riddarhusutskott om sexton personer. Dessa val sker enligt tradition med slutna sedlar. Riddarhusdirektionens ordförande redogör sedan för *Det vördsamma memorialet* om de gångna tre årens verksamhet och direktionens förslag för den kommande treårsperioden. Riddarhusdirektionens berättelse och väckta motioner remitterats till utskottet för yttrande. Öppningssammanträdet avslutas med att beslut fattas om nästkommande sammanträde, i regel adelsmötets slutsammanträde, som antingen äger rum den 1 juni eller den 8 juni 2025. Några förhandlingar äger alltså inte rum under mötets första sammanträdesdag. I anslutning till sammanträdet serveras gemensam middag för adelsmötets ledamöter, se Program.

Mellan öppnings- och slutmöte

Det nyvalda riddarhusutskottet har en arbetsfylld tid framför sig, då de ska granska dels direktionens berättelse över de gångna tre årens verksamhet, dels de motioner som väckts. Arbetet ska resultera i ett antal utlåtanden, som regel med en hemställan till adelsmötet att vid slutsammanträdet godkänna eller avslå de yrkanden som framställts.

Ofta aktualiserar utskottet därvid egna förslag till lösning av någon fråga. Efterhand som utlåtandena blir klara läggs de upp på hemsidan med en särskild inloggning för kännedom till de ättemedlemmar som tagit ut pollett.

Slutsammanträdet

De egentliga förhandlingarna äger rum vid slutsammanträdet. Då behandlas utskottets utlåtanden över motioner och verksamhetsberättelse. Efter eventuell diskussion i en sakfråga ställer ordföranden proposition för beslut. Voteringar sker med handuppräkning, medan personvalen för rättas i hävdvunnen form. Beslut fattas om ansvarsfrihet för den avgående riddarhusdirektionen, val sker av ny direktion, revisorer, samt val- och medaljnämnder varefter adelsmötet avslutas.

I anslutning till sammanträdet serveras gemensam lunch för adelsmötets ledamöter. Anmälan om deltagande i lunchen görs samtidigt som föransmälan om deltagande i slutsammanträdet via inloggning på hemsidan. Bekräftelse skickas per e-post till dem som erhållit plats.

Efter adelsmötet

Ridderskapet och adelns handlingar vid lagtima adelsmötet 2025 sammanställs och publiceras digitalt för deltagarna att ta del av. Det går även att beställa hem handlingarna. Direktionen inleder tillsammans med kansliet arbetet med de projekt som adelsmötet beslutat om för de kommande tre åren.

Program lördagen den 15 februari 2025

Kl. 15.00: Upprop för pollettutdelning

Personlig anmälan inför riddarhusdirektionen ska göras av adelsman som vill delta i adelsmötet och som därtill är berättigad enligt gällande bestämmelser. För att underlätta uppropet är det önskvärt att de ledamöter av Ridderskapet och adeln som avser att ta ut pollett*, i god tid och senast den 7 februari 2025, underrättar riddarhuskansliet om detta via inloggning på hemsidan. För de adelsmän som önskar närvara och som inte har fått inloggningsuppgifter, var god kontakta riddarhuskansliet per telefon 08-723 39 91 eller e-post kansli@riddarhuset.se.

Kl. 16.00: Adelsmötet förklaras öppet

Val av ordförande, vice ordförande samt delegerade under mötet.

- Val av ledamöter till riddarhusutskottet.
- Avgivande av motioner.
- Tidpunkt för nästa sammanträde.

Kl. 18.30: Middag

Middag för de ledamöter som deltagit i öppningssammanträdet. Anmälan om deltagande i middagen görs samtidigt som föranmälan om deltagande i adelsmötet via inloggning på hemsidan. Bekräftelse skickas per e-post till dem som erhållit plats.

* Under tiden fram till adelsmötets slutsammanträde verkställs anteckning och utdelning av polletter efter riddarhusutskottets prövning. Administreras genom riddarhuskansliet.

Närmare upplysningar om adelsmötet finns på hemsidan www.riddarhuset.se eller kan erhållas på riddarhuskansliet, telefon 08-723 39 91.

Kungörelse för adelsmötet 2025

JÄMLIKT § 6 I RIDDARHUSORDNINGEN kungörs att Ridderskapet och adeln sammanträder till lagtima adelsmöte lördagen den 15 februari år 2025.

Vid adelsmötet äger huvudman rätt att intaga säte och stämma för ätten, och där huvudman icke infinner sig, ätteman med företräde för den bland flera, som är huvudmannäkten närmast. Har icke heller ätteman anmält sig, må säte för ätten intagas av den, som därtill blivit befullmäktigad. För rättighet att delta i adelsmötet erfordras att ha uppnått 21 års ålder, vara manlig svensk medborgare och bosatt i Sverige samt att ha erlagt föreskriven kapitationsavgift. Svensk medborgare som inte är bosatt i Sverige får delta i adelsmöte sedan han erlagt kapitationsavgift för de tre närmast föregående åren. Huvudman, som är berättigad att intaga säte och stämma på Riddarhuset, kan för ätten därtill befullmäktiga annan adelsman. Är huvudman ej behörig att utge fullmakt, inträder för tillfället närmaste ätteman, för vilken laga hinder icke möter, i huvudmannens ställe att utfärda fullmakt för ätten.

Jämlikt av 2013 års adelsmöte antagna bestämmelser om valnämnd ska nämnden förbereda de val som äger rum vid adelsmötets början, nämligen val av ordförande och vice ordförande vid adelsmötet, delegerade samt ledamöter i riddarhusutskottet. Nämnden upprättar förslag till valsedel och anslår detta i Riddarhuset senast sex veckor före adelsmötets början. Nämndens ordförande är greve Christoffer Hamilton.

Enligt nyss nämnda bestämmelser kan även enskilda medlemmar av adeln – vilkas antal dock ska vara minst tio – skriftligen under förklaring att de ämnar delta i adelsmötet, hos riddarhusdirektionen begära mångfaldigande av viss valsedel. Sådan begäran ska göras efter det att valnämnden anslagit sitt förslag till valsedel och senast den 7 februari 2025.

STOCKHOLM I NOVEMBER 2024
RIDDARHUSDIRREKTIONEN

Riddarhuset i Finland

RIDDARHUSET HAR varit en mötesplats för kunskap, politik och gemenskap i snart 400 år. Kansliet försöker på olika sätt engagera ättemedlemmar att ta aktiv del i vår verksamhet. Det sker genom regelbunden information, såsom den årliga publikationen *Vårt Riddarhus*, och olika evenemang på och utanför Riddarhuset. I samband med byggnadens 150-årsjubileum år 2013 organiserades ett antal medlemsträffar som rönste stor uppskattning. För jubileumsåret 2026, det vill säga 400 år från Riddarhusordningens stadfästelse, planerar vi liknande medlems-evenemang.

Vi har även organiserat regionala ättemedlemsträffar utanför Riddarhuset. I maj 2023 i Vasa (Österbotten, Mellersta och Södra Österbotten), i oktober 2023 i Tammerfors (Birkaland) och i september 2024 på Malmgård (Östra Nyland). På

basis av den positiva respons vi erhållit kommer vi att fortsätta med dessa.

Uthyrningen av Riddarhussalen utgör en viktig inkomstkälla för oss. Konsertverksamheten, det vill säga kör-, barock- och kammarmusik utgör den klart största gruppen, men vi hyser allt från ambassader, ministerier, välgörenhetstillfällen till filminspelningar.

FREDAGEN DEN 1 mars 2024 inleddes det 35:e adelsmötet räknat från 1918 då den nuvarande Riddarhusordningen stadfästes av senaten i Finland. Sammanlagt 68 ätter var representerade, några fler än vid förra mötet. Därtill deltog två representanter från Sveriges Riddarhus, riddarhussekreteraren Erik Drakenberg och direktionsmedlemmen fru Liza von Engeström.

Text: Johan von Knorring, riddarhus-kamrerare Finlands Riddarhus.

Riddarhusdirektionens ordförande herr Wilhelm von Frenckell tog tillfället i akt att dela ut Riddarhusmedaljen för särskilt förtjänta insatser för Ridderskapet och Riddarhuset. Sveriges riddarhussekreterare herr Erik Drakenberg tilldelades medaljen i brons för utvecklandet av samarbetet mellan de två riddarhusen och för ett omfattande stöd till Riddarhuset.

Till adelsmötet 2024 hade två petitioner inlämnats, herr Carl-Thomas von Christiersons petition om återupptagande av adelsforskning och publicering i skriftserien *Gentes Finlandiae* och herr Markku af Heurlins gällande uppmärksammandet av senator Leo Mechelins 120-årsjubileum.

Under det sjätte och sista plenumet valdes riddarhusdirektion för perioden 2024–2027.

Adelsmötet avslutades traditionsenligt med riddarhusbalen som hölls på Riddarhuset lördagen den 26 mars 2024, en festlig avrundning på en intensiv månad.

VÄLKOMMEN till oss vid ditt nästa besök till Helsingfors. Kansliet och biblioteket håller öppet tisdagar, onsdagar och torsdagar kl. 10.00–15.00. Vårens konsertprogram publiceras på hemsidan riddarhuset.fi. ■

Finlands Adels kalender 2025 finns att beställa på Finlands riddarhus hemsida men kan även köpas över disk under kansliets öppettider.

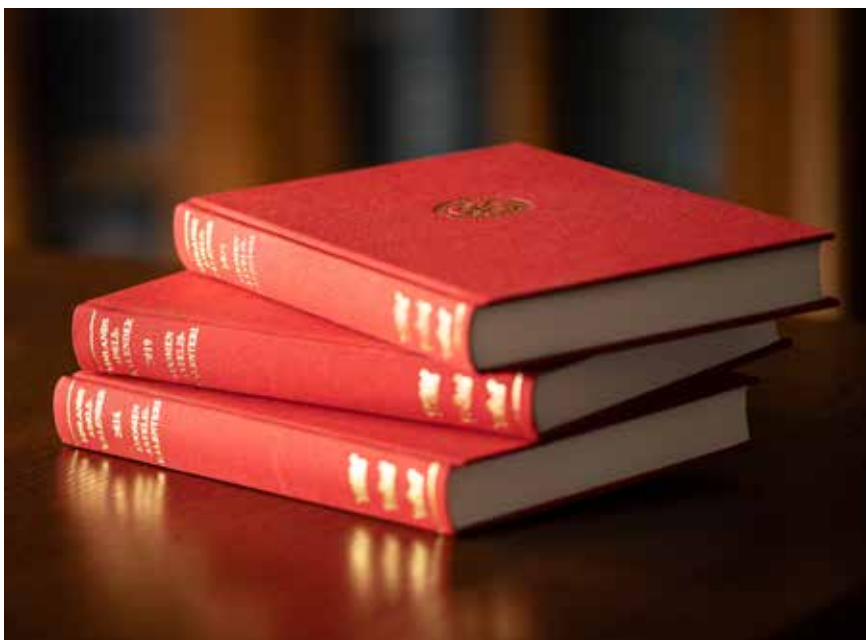

Foto: Sofie von Frenckell.

Donationer, depositioner och förvärv

januari–september 2024

DONATIONER

Bäärnhielm

Huvudmannen, herr Henrik Bäärnhielm, Hässelby, har omvandlat det sedan 2018 av honom på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Bäärnhielm nr 1196, till donation.

Kaptenen vid Närke-Värmlands regemente, sedermera överstelöjtnanten Peter Ambjörnsson Bäärn (1648–1726), adlades den 30 augusti 1689 på Höjentorps kungsgård i Västergötland av Karl XI med namnet Bäärnhielm. Ätten introducerades den 3 november 1693 under nuvarande nr 1196.

Vapnet är delvis talande (-hjälm) med en silverfärgad hjälm ovanför två korslagda gyllene fanor och en heraldisk lilja av silver i blått fält. Infanterifanorna och hjälmen ska tolkas som krigarattribut som anspelar på Peter Bäärnhielms tjänst som kapten.

Vapenbild ur sköldebrevet för adliga ätten Bäärnhielm nr 1196.

Bråkenhielm

Huvudmannen, herr Peder Bråkenhielm, Värnamo, har omvandlat det sedan 2008 av honom på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Bråkenhielm nr 1055, till donation.

Löjtnanten vid Smålands kavalleri, sedermera ryttmästaren Per Brååk (1646–1720), adlades den 14 augusti 1683 i Ljungby prästgård i Småland av Karl XI med namnet Bråkenhielm. Ätten introducerades 1686 den 14 september under nuvarande nr 1055.

Vapnet är delvis talande (-hjälm) och delat i blått och silver och prytt med flera krigarattribut lämpliga för en officer vid kavalleriet. I det övre blå fältet återfinns en hjälm genomstungen av två värjor. I det nedre fältet av silver finns en beväpnad arm som håller i en röd flitzboga (äldre ord för pilbåge) och en pil. Silverfältet framstår dock som svart i dag då

Text: Göran Mörner, riddarhusgenealog.

silverpigmenten har oxiderat över tiden. Hjälmprydnaderna är ett svärd och fyra ryttarstandar.

Wijnbladh

Huvudmannen, herr Johan Wijnbladh, Frösön, har omvandlat det sedan 2017 av honom på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Wijnbladh nr 447, till donation.

Sekreteraren i kungliga kansliet Johan Wijnbladh (1615–1659), adlades den 20 februari 1649 på Stockholms slott av Kristina med oförändrat namn. Ätten introducerades den 6 juli 1650 under nuvarande nr 447.

Vapnet är utsökt vackert målat i sköldebrevet – precis som de brukar vara i mitten av 1600-talet. Det är talande med en vinstock med två gröna blad och en druvklase i silverfält.

Vapenbild ur sköldebrevet för adliga ätten Bråkenhielm nr 1055.

Donera, deponera eller digitalisera

Många sköldebrev finns i privat ägo. Riddarhuset vill gärna ta del av dessa och erbjuder därför en kostnadsfri digitalisering av föremålen med högupplöst skanning. Innehavaren av sköldebrevet erhåller ett USB-minne med bilderna. Vi är också tacksamma för aktuella uppgifter om innehav av sköldebrev, i privat ägo eller på offentliga institutioner.

Vi vill passa på att påminna om möjligheten att på ett tryggt och säkert sätt och utan kostnad kunna deponera eller donera sköldebrev i Riddarhusets arkiv. Ta gärna kontakt för närmare information:

goran.morner@riddarhuset.se
tel. 08-723 39 95

Vapenbild ur sköldebrevet för adliga ätten Lidströmer nr 2170.

Vapenbild ur sköldebrevet för adliga ätten Danckwardt nr 1412.

Danckwardt

Fru Kerstin Danckwardt, Hassela, företrädande dödsboet efter sin make, herr Magnus Danckwardt, och herr Henrik Danckwardt, Stockholm, har omvandlat det sedan 2021 av de ovan nämnda bröderna Magnus och Henrik, på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Danckwardt nr 1412, till donation.

Direktören för Torsebro krutbruk i Skåne, sedermera överdirektören, Georg Danckwardt (1664–1721), adlades den 8 november 1706 i huvudkvarteret i Altranstädt i Sachsen av Karl XII med namnet Danckwardt. Ätten introducerades 1710 under nr 1412.

Vapnet är kluvet och det högra fältet är rött med ett stående lejon i guld under en stjärna av samma metall. Det högra fältet är delat i guld och blått. I guldfältet finns två röda (heraldiska) rosor och i det blå fältet två balkvis ställda strömmar av silver. Flera av dessa olika element återfinns, men i andra kompositioner, i vapensköldarna för de övriga fyra, numera utslucknade, ätterna Danckwardt (-Lillieström).

Lidströmer

Huvudmannen, herr Niklas Lidströmer, Stockholm, har donerat sköldebrevet i original för adliga ätten Lidströmer, nr 2170.

Vapenbild ur sköldebrevet för adliga ätten Wijnbladh nr 447.

Major mekanikus vid örlogsflottan, sedermera överstelöjtnant mekanikus och preses i Kungliga Vetenskapsakademien Jonas Lidström (1755–1808), adlades den 3 oktober 1800 på Stockholms slott av Gustav IV Adolf med namnet Lidströmer. Ätten introducerades den 28 mars 1801 under nr 2170.

Det är mycket ovanligt att vapenritningen är signerad av konstnären. Men den här är det! Den är signerad 1801 av Pehr (Petter) Anders Liedström. Ingen annan vapenmålning utförd i sköldebrev är känd av honom. Liedström (1765–1804) var miniatyrmålare och kunglig hovmålare och har målat ett trettiotal serafimersköldar. Ett eventuellt släktskap med Jonas Lidströmer är inte känt.

Vapnet är delvis talande (-ström) med en balkvis löpande silverström, belagd med ett svart kors, i ett blått fält. Ovan det blå fältet är en ginstam av guld som är belagd med ett järntecken av blå färg. I det här fallet symboliserar järntecknet Jonas Lidströmers insatser som mekanisk ingenjör och uppfinnare av bland annat en stålslipmaskin vid varvet i Karlskrona. Ugglan ovanpå hjälmen symboliserar kunskap.

Lilliehöök

Lilliehöökiska släktföreningen har bekostat tillverkan av och skänkt en helt nymålad vapenplåt med utdöda friherrliga ätten Lilliehööks nr 13 vapen. Vapenplåten saknades förut i Riddarhussalen.

Omkring 570 ätters vapensköldar saknas i Riddarhussalen av olika skäl. Oftast beror detta på att de helt enkelt aldrig har blivit uppmålade.

Rikstygmästaren och guvernören i Hinterpommern Johan Lilliehööks (1598–1642) då levande barn, dottrarna Ingeborg, gift grevinna Sperling (1639–1675), och Beata, gift Natt och Dag (1642–död tidigast 1671) samt sönerna, sedermera majoren vid Adelsfanan Jacob (1633–1657), och sedermera presidenten i Wismarska tribunalen Anders (1635–1685), upphöjdes genom faderns förtjänster i friherrlig värdighet den 10 november 1651 på Stockholms slott av Kristina. Ätten introducerades den 15 oktober 1652. Denna

Riddarhussalen har fått en ny vapenplåt! Det är den utdöda friherrliga ätten Lilliehöök nr 13 som tidigare saknats helt i salen, likt 570 andra ätters vapensköldar fortfarande gör. Den nya vapenplåten är målad av Kungl. Maj:ts ordens vapenmålare Leif Ericsson och bekostad av Lilliehöökiska släktföreningen. Ett omfattande arbete har lagts ner på att få fram ett bra underlag, då friherrebrevet tyvärr inte fanns att tillgå.

kortlivade ätt utgick på svärdssidan den 17 november 1685 och på spinnnsidan den 1 mars 1696 eller möjligen senare.

Vapnet är fyrdelat och i mitten belagd med det Lilliehöökiska stamvapnet. I det första blå fältet står tre kanoner som just avfyras. I det andra fältet, som också är blått, står en man klädd i rustning på ett murkrön. I handen håller han en luntstake och tvärs över bröstet har han ett rött kläde. Ur muren sticker även tre kanonrör ut. I det tredje röda fältet står ett svärd stucket genom en lagerkrans. Ovanpå svärdsspetsen är en fyrkula som det strålar eld ur. En fyrkula var en sorts brinnande kanonkula som användes i stormningar. Det fjärde fältet är av guld

och där syns en varg stående på baktassarna med svansen fram mellan benen.

Då friherrebrevet för ätten finns i privat ägo och inte var åtkomligt har mycket tid lagts ned på att ta fram bra underlag inför uppmålandet av den nya plåten. Den ovanligt svårlästa sköldebrevsavskriften transkriberades och andra vapenritningar från samma tid studerades för att kunna ta fram olika skissförslag. Dessa skisser skickades mellan undertecknad, Lilliehöökiska släktföreningen och vapenmålaren vid Kungl. Maj:ts orden Leif Ericsson.

Den utsökt målade vapenplåten kommer att sättas upp i Riddarhussalen när de pågående renoveringsarbetena är slutförda. ■

Foto: Gabriel Hillebrand, Riddarhuset.

Återfunna ätter i Oregon och Berlin

Hallencreutz och Grothusen

KOMMANDE *Adelskalender* innehåller två återfunna ätter. Den ena troddes ha utslocknat för 75 år sedan, den andra har över huvud taget inte varit med i publikationen tidigare.

Adliga ätten Hallencreutz nr 2016 härstammar från tre biskopssöner Halenius från Skara som 1756 adlades för faderns förtjänster. Efter att grosshandlar-änkan Agda Hjertner, född Hallencreutz, dött 1949 i Stockholm vid 84 års ålder utgick ätten ur *Adelskalendern* eftersom hon troddes ha varit ättens sista medlem.

Bland hennes tio tidigare avlidna syskon fanns dock en bror, Fredrik, som familjen tappat kontakten med. År 1927 trycktes i *Elgenstiernas ättartavlor* uppgiften att han varit sjökaptan och överflyttat till Portland i Maine, USA. Hemorten Halmstad hade han lämnat 1875 som tjugouårig sjöman men någon fortsatt karriär till sjöss hade det inte blivit. Han

försörjde sin familj som flasktappare i Portland och sedan som verktygsmakare i Stamford, Connecticut, där han dog 1914.

MED EFTERNAMNET förkortat till Hallen och byte till sitt andra förnamn Johan, anglicerat till John, var han svår att identifiera från Sverige. Sannolikt försökte syskonen eller Riddarhuset hitta uppgifter om honom, för i *Adelskalendern* inflöt en uppgift om att han var gift med en viss Agnes. Den uppgiften beror dock på förväxling med en annan släkting.

John Hallen och kanadensiskan Christie Higgins efterlämnade tre barn. Makarnas sonsons son Rodger Hallen II, som Riddarhuset har lyckats få brevkontakt med, berättar att han inte vetat någonting om sin pappas bakgrund eftersom hans föräldrar skilde sig när han var fem år gammal. Det enda han hört var att slakten påstods komma från Tyskland.

Text: Magnus Bäckmark, riddarhusgenealog.

DEN ANDRA ätten som är en nyhet i *Adelskalendern 2025*, är adliga ätten Grothusen nr 276 som aldrig tidigare har varit med i publikationen. Det beror på att den i Sverige naturaliserade grenen av denna gamla baltiska ätt troddes vara utdöd långt innan utgivningen av *Adelskalendern* inleddes 1854.

I Sverige var det känt att Magnus Reinhold Grothusen blev fänrik vid Åbo läns infanteriregemente 1727. Däremot var det obekant att han sedan hamnade i Livland (den del som nu är Lettland), som Sverige avträtt till Ryssland 1721. Tre år före sin död 1738 fick han en son som blev stamfader för en ättegren som skrev ättenamnet von Grotthuss och genom senatsukas 1862 erhöll rättighet att föra rysk barontitel.

RIDDARHUSET HAR, hittills utan framgång, försökt att få kontakt med Birgitte Becher, född von Grotthuss 1941, som synes vara ättegrenens sista medlem. Enligt uppgift är hon bosatt i Berlin.

Kännedom om de här båda ättegrenarna har framkommit under den pågående revideringen av Riddarhusets stamtavlor. ■

Rodger Hallen II och hans maka Sharon, född Casassa, bor som pensionärer i Saint Helens, Oregon. »I just might have to learn the Swedish language«, konstaterar Rodger efter att ha fått kännedom om sin svenska släktbakgrund.

Foto: Privat.

Vad är min rätta vapensköld?

Svar på vanliga frågor

RIDDARHUSETS genealogiska avdelning tar emot och besvarar många frågor varje dag. Ofta handlar frågeställningarna på något sätt om de vapensköldar som är knutna till adliga familjer.

Här exemplifierar riddarhusgenealog Göran Mörner med några varianter av de vanligaste frågorna tillsammans med de svar Riddarhuset brukar lämna. Frågeställningarna är helt verklighetsbaserade men avidentifierade och efternamnen ersatta med de fiktiva »adliga« efternamnen Gyllenörn, Silfverpistol, von Clossow, Gröncrona (utdöd) och Ehrenkanon.

FRÅGA: *Tack för er databas Minerva. I den så hittar jag flera olika versioner av ätten Silfverpistols vapensköld. Vilken av dem är originalet eller i alla fall mest rätt?*

SVAR: Alla är rätt på sitt sätt, men en del är bättre utförda än andra. Återgivningen

av en vapensköld är olika över århundradena och variationen beror mest på konstnärens stilgrepp. Illustratören har en konstnärlig frihet och kan återge vapnet i till exempel barockstil, rokokostil eller i jugendstil.

FÖLJDFRÅGA: *Jag förstår. Men om man vill komma så nära en originaltanke som möjligt då. Var ska man leta?*

SVAR: Jag föreslår att du tittar i den nya boken *Sveriges Ridderskap och Adels vapenbok* utgiven 2024 med nyritningar av samtliga levande ätters vapensköldar. Där har undertecknad forskat fram ur talrika äldre källor mängder av information. Då har originalsköldebrev varit av främsta betydelse. Före detta riddarhussekreteraren Otto von Schwerin har illustrerat de nya vapensköldarna med hjälp av den framtagna informationen. Resultatet är

Text: Göran Mörner, riddarhusgenealog.

modernt illustrerade vapensköldar som är mycket nära något som kan liknas en originaltanke.

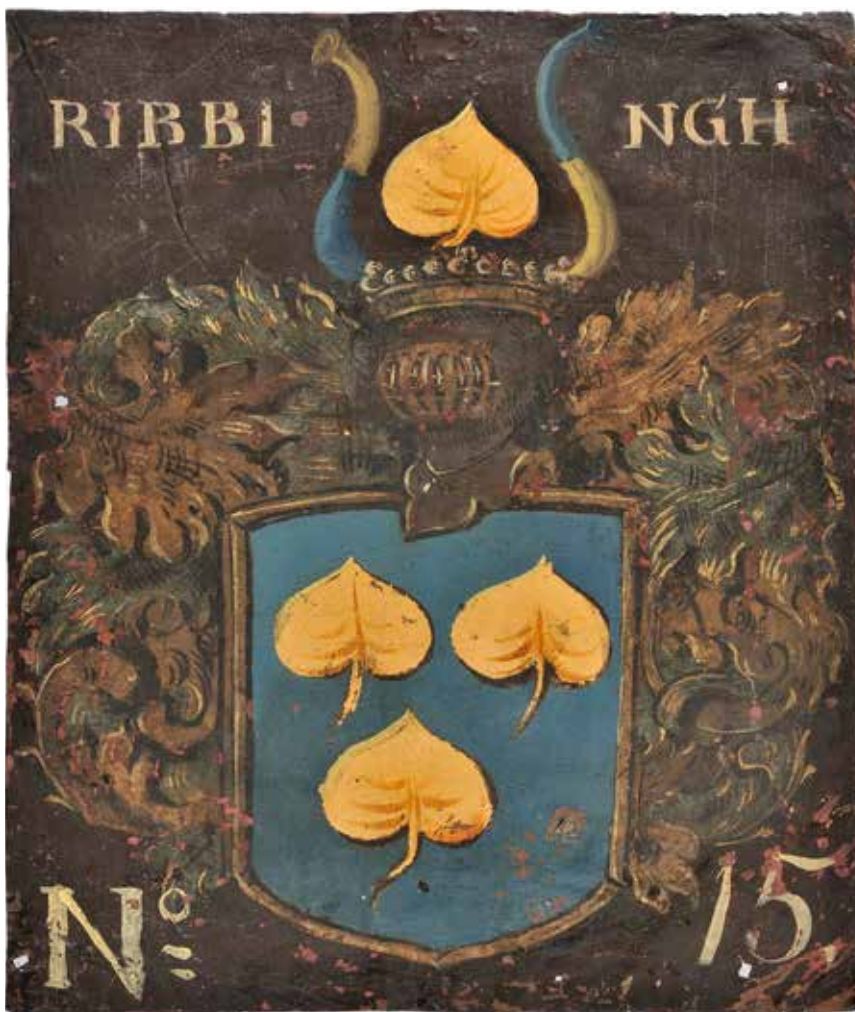
FÖLJDFRÅGA: *Tack för dina svar men när jag läser texten i sköldebrevet som beskriver vapnet (blasoneringen) för Silfverpistols vapen så står det att pistolen ska vara riktad åt höger. Men i alla illustrationer är pistolen riktad mot vänster. Blev det fel från början?*

SVAR: Nej då, allt är rätt. En vapensköld är en egen person. Min högra arm är till vänster för dig som betraktare. Heraldisk höger (dexter) är för betraktaren till vänster i bild. Heraldisk vänster (sinister) är för betraktaren till höger i bild.

FRÅGA: *Jag har släktforskat och har upptäckt att jag hör till ätten Gröncrona via min mormors morfars morfars mor. För att*

Tack vare tillgång till sköldebrevet i original från 1653, Lettlands riksarkiv, (mitten), kunde vapenskölden i Adelskalendern 2025 (höger) förbättras i grunden jämfört med vapnet i Stiernstedt & Klingspors vapenbok 1857–1879 (vänster).

Vapenplåten i Riddarhusalen för adliga ätten Ribbing nr 15. Då sköldebrev saknas för uradliga ätten Ribbing har återgivningen av de tre bladen varierat ordentligt i olika vapenböcker. I Adelskalendern 2025 illustreras vapnet med vapenplåten som förlaga. Jämför motstående sida.

hedra ätten så funderar jag på att byta efternamn till Gröncrona och återupprätta ätten. Då vill jag nog ha en bild av vapnet som jag kan använda på mitt visitkort.

SVAR: Adliga ätten Gröncrona dog ut 1747 så ingen levande person hör till den adliga ätten. Man kan inte adla sig själv genom att byta efternamn till ett namn som är kopplat till en levande eller utdöd adlig ätt. En utdöd ätt blir inte återupprättad vid ett eventuellt namnbyte. Se *Vad är ett adligt namn?* i *Arte et Marte* 2022:1. Alltså har du inte rätt att använda vapenskölden för ätten Gröncrona. Du hedrar ätten bäst genom att inte byta till det efternamnet och inte använda den vapenskölden.

FRÅGA: Jag heter Cecilia Gyllenörn och har just startat ett ysteri tillsammans med min sambo. Skicka mig en högupplöst bild av min vapensköld som vi ska använda som firmamärke för vår ostfirma.

SVAR: Nej, Riddarhuset kan inte hjälpa dig. En adlig vapensköld representerar en adlig ätt och inte en ostfabrik. En vapensköld är oftast förlänad av monarken och får endast användas av personer som hör till ätten. Att använda en ätts vapensköld som företagslogotyp är missvisande och felaktigt. Ni kan dock designa en logotyp till ert företag som inte är förväxlingsbar med din ätts vapensköld.

FRÅGA: Jag fick nya Adelskalendern och tackar för den tydliga nya versionen av min ätt Ehrenkanons vapensköld. Hur får jag tillgång till den bilden, helst en vektorbaserad version?

SVAR: Upphovsrätten för den illustrationen innehas av illustratören Otto von Schwerin. Du kan kontakta honom för att få tillgång till vapnet.

FRÅGA: Ni har ritat fel i den nya Adelskalendern vad gäller ätten Ehrenkanon. Det syns tydligt på vapenplåten i Riddarhusalen att kanonen ska stå i ett svart fält. Ni har ritat fältet i silver.

SVAR: Vi har illustrerat helt rätt. Det är silverpigmenten i färgen på vapenplåten som har oxiderat och blivit svarta. Jag ser att även i sköldebrevet så har färgen blivit svart. Blasoneringen är dock tydlig »... i ett fält av silver en kanon som avfyras, ...«. Många vapenplåtar är dessutom målade senare än själva introduktionstillfället och innehåller tyvärr ibland felaktigheter.

FRÅGA: Jag sökte i er databas Minerva och hittade inte vapenplåten för ätten Ehrenkanon. Jag hittade faktiskt ingen vapenplåt alls i databasen. Vad beror det på?

SVAR: Alla vapenplåtar i Riddarhusalen är fotograferade och finns beskrivna i bokverket *Riddarhusets vapensköldar*. De digitala bilderna är belagda med upphovsrätt och lämnas inte ut. Därför finns de heller inte med i Minerva. Om du vill ha en bild av en vapenplåt så kan du beställa ett färgfoto i Riddarhusets webbutik. Vissa ätter saknar tyvärr vapenplåt i Riddarhusalen.

FRÅGA: Jag tappade min vapenring på tunnelbanan och tänkte låta tillverka en ny sådan. Jag tänkte komma till Riddarhuset och låna min ätts (adliga ätten Silfverpistol) sigillstamp så att gravören ska se hur vapnet ska se ut.

SVAR: Riddarhuset lånar inte ut sigillstamplar, eller andra föremål, för sådana ändamål. Din gravör vill ha en tydlig grafisk förlaga att utgå ifrån och inte ett föremål. Dessutom finns det 13 stamplar i Riddarhusets samling för just din ätt. Alla ser olika ut och många är personliga med den tidigare ägarens initialer ingraverade.

FRÅGA: Jag heter Conrad Gyllenörn och är huvudman för min ätt. Jag ser i senaste Adelskalendern och i boken Sveriges Ridderskap och Adels vapenbok att ni har ritat om min ätts vapensköld. Vem har gett er tillstånd att göra det och varför har ingen kontaktat mig eller släktföreningen?

SVAR: Det behövs inget tillstånd att avbilda en ätts vapensköld. Lika lite som det behövs ett tillstånd att måla av någons hus (om huset inte råkar vara ett skyddsobjekt) eller rita ett porträtt av Magnus Ugglå. Sköldebrevet för din ätt är skänkt sedan 1889 till Riddarhusets arkiv så vi behövde inte kontakta någon för att få bra underlag till nyritningen av vapenskölden. Se det som positivt att en oberoende utredning har utförts om din ätts vapensköld. I många ätter har det skett en »viskningslek« om vapensköldens utformning som ibland har lett till förvirring. I fallet med din ätt så har återgivningen av örnen varierat mycket i olika heraldiska verk. Ibland fläker den ut vingarna till höger och vänster och ibland har den vingarna på ryggen. Tack vare sköldebrevet vet vi nu att den ska ha vingarna på ryggen.

FRÅGA: Hej Riddarhuset, Conrad Gyllenörn här igen. Jag har tillsammans med styrelsen i släktföreningen fattat beslutet att det är versionen där örnen har utfläta vingar som är den rätta och vi kommer att använda den i släktföreningen i vår korrespondens. Jag ser gärna att ni ändrar till detta vapen i nästa Adelskalender.

SVAR: Som oberoende släktförening får ni använda vad ni vill som logotyp eller symbol. Jag betvivlar inte att er logotyp-version av vapnet blev bra men vare sig

Adelskalendern 2025.

Keyser, 1650.

Adelskalendern, 1903.

Stiernstedt & Klingspor, 1857-1879.

släktföreningen eller huvudmannen kan besluta hur den adliga vapenskölden ska se ut. Sköldebrevet och vapenskölden är givna av konung Karl XI på Stockholms slott år 1683. Riddarhuset följer ritningen och blasoneringen i sköldebrevet och örnen får ha kvar sina vingar på ryggen.

FRÅGA: Jag hittar varken min ätt, von Clossow, eller vår vapensköld i er databas Minerva. Har ni missat den eller stavat fel?

SVAR: Ätten von Clossow finns upptagen i Ointroducerad adels förening då den har ett utländskt, tysk-romerskt, adelskap. I deras kalender, som kommer ut vart femte år, kan du se vapenskölden och läsa mer om ätten. För att en ätt ska höra till Riddarhuset i Sverige ska ätten ha ett svenskt adelskap och vara introducerad på Riddarhuset.

Sammanfattningsvis

En vapensköld är dynamisk och kan illustreras i olika stilar. Det kallas konstnärlig frihet.

En vapensköld är inte statisk som en logotyp.

En vapensköld ska inte användas som företagsmärke.

En adlig vapensköld får endast användas av de personer som hör till ätten och då för personligt bruk. Vilka som hör till ätten redovisas i Adelskalendern.

Denna artikel är ämnad att läsas tillsammans med Erik Tersmedens klargörande artikel Vem är adlig? som publicerades i Arte et Marte 2011:1 samt artikeln Vad är ett adligt namn? i Arte et Marte 2022:1. Båda finns tillgängliga på Riddarhusets hemsida.

Recensioner

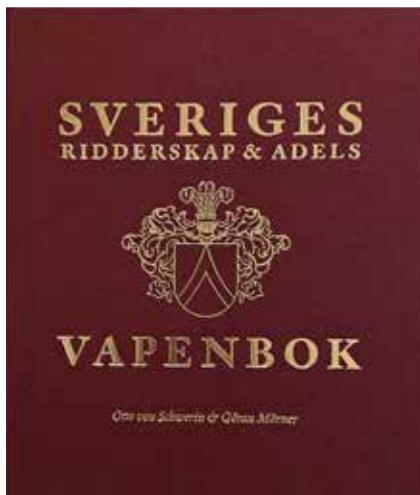
Otto von Schwerin och Göran Mörner
Sveriges Ridderskaps och Adels Vapenbok

144 s., illustrerad, Hemera bokförlag, 2024

På tiden! Det finns inga garantier för att en vapenbok ens blir av. Tidigare försök att sammanställa *Sveriges Ridderskaps och Adels Vapenbok* har emellanåt resulterat i avgrundsdjupa personkonflikter, ekonomiska trångmål och att hela upplagor bränts upp i vredesmod. Göran Mörner och Otto von Schwerin är dock till synes sams och de har lyckats med det enorma åtagandet att sammanställa över 700 vapen så korrekt som möjligt.

Heraldiken är av naturen en färgrik konstform, och det är därför en fröjd att få se en sådan sammanställning för Riddarhusets ätter i färg för första gången på över 150 år. von Schwerin berörde färgens betydelse sin bok *Adliga Vapensköldar i Sverige* från 2011, men där illustrerade han bara sköldarna — och då missar man ju

Sveriges Ridderskaps och Adels Vapenbok.

Till vänster, Lewenhaupts vapensköld. I och med delningen av lejonet har författarna gått på tradition, snarare än den styckning som finns angiven i vapenbrevets blasonering från slutet av 1500-talet.

Till höger, Blåfieldd vapensköld. Efter att i flera hundra år avbildats i profil, däribland på plåten, har författarna valt att i stället följa blasoneringen i Blåfieldd vapenbrev, med lejonhuvudet en face.

behållningen med alla intressanta, festliga och aparta hjälmprydnader. Den här gången har han gjort jobbet med fullständig timbrering. Stilistiskt är bilderna genomtänkta och omsorgsfullt ritade, men det går inte att skaka av sig känslan av att han försuttit en chans att göra som sina föregångare och återskapa alla

vapnen i sin egen enhetliga schablon utan hänsyn till det rådande stilistiska modet vid adlandet.

När nu *Sveriges Ridderskaps och Adels Vapenbok* kommer ut för sjunde gången finns även en beskrivning av själva processen med som en nymodighet. Historienördar älskar sådant. Författarna har gjort historievetenskapliga överväganden, undersökt vapenbrev och fattat väl underbyggda stilistiska beslut om alltifrån rangkronor till смук-koder. Slutresultatet är inte bara ett historievetenskapligt nytillskott, det är också en färgsprakande kärleksförklaring till den heraldiska konsten.

Björn Fridén, heraldisk konstnär

Claes Gyllencreutz

Makt, intriger och krig. En frälsmans levnadsöde under Wasatiden

304 s., illustrerad, Fontänen, 2024

Under ungefär tio år har Claes Gyllencreutz, Enköping, samlat material om sin ätts stamfader Tyke Larsson. Det har resulterat i en bok, brokig och detaljrik i liknande anda som tecknaren Göte Göransson's böcker, exempelvis *Karoliner* (1976) och *Gustav Vasa och hans folk* (1984) – vilket kan väcka historiskt intresse inte minst hos unga läsare.

Den räkenskapsbok som Tyke Larsson från Holstein förde 1563–1566 som tillsyns- och uppbördsmän i tjänst hos riksrådet och lagmannen friherre Karl Gera på Björkvik i Östra Ryds socken i

Ett möte på Lyckå i Blekinge i september 1564 med befälhavaren Charles de Mornay i spetsen. Illustration av Per-Anders Nilsson.

Östergötland är bevarad. Genom Claes Gyllencreutz försorg är den nu digitaliserad och kan studeras sida för sida i Alvin, plattformen för digitaliserat kulturarvmaterial från biblioteks-, arkiv- och museisamlingar i Sverige och Norge. Häftet hittas om man skriver in »Tyke Larsson« i sökrutan på www.alvin-portal.org.

Räkenskaperna visar att Tyke Larsson deltog i arbetet med krigslogistiken i Småland, som hans herre nyligen blivit »gubernator« (ståthållare) över. Det nordiska sjuårskriget (1563–1570) mot Danmark hade precis brutit ut.

Anteckningarna är av stort historiskt värde med omnämmanden exempelvis av präster och bönder som följet logerade hos och kostnader för allt från hästfoder till vad en piga fick för att tvätta skjortor.

Nära en tredjedel av boken utgår från anteckningarna från 1563–1566, utbroderade till romanform, men även återstoden av Tyke Larssons liv skildras. Han gifte sig med officersänkan Kerstin Trulsdotter (Ravnäsätten), vilket gav honom en ekonomiskt och socialt starkare position (och efter hennes död gifte han sig med två andra kvinnor av fräse börd). Senare blev han bland annat fogde och härardshövding i Östergötland. År 1594 erhöll han sköldbrev med samma sköldemärke (tre kors, två över ett) som ett sigill visar att han dessförinnan hade fört åtminstone sedan 1587. Samma år som han avled, 1625, introducerades han på Riddarhuset med ättenamnet Gyllencreutz.

Angående romanformen så har en berättarröst givits till »Oluf Skrivare« som meddelar allt möjligt om känslor, vad personer sade och vilket väder det var etcetera som det inte finns något stöd för i källmaterialet. Även så viktiga detaljer som när och hur Tyke Larsson kom till Sverige, hur gammal han var då och namnet på hans mor är konstruktioner. I de fallen hade man önskat mer av förklarande resonemang, för den historiskt intresserade läsaren vill ju ha möjlighet att förstå vad som är fakta och vad som är antaganden.

Magnus Bäckmark, riddarhusgenealog

AKTUELLA BÖCKER

Nytt i biblioteket

Frances Wachtmeister. Med introduktioner av Anna-Karin Palm och Katarina Wadstein MacLeod
Förbannelsen i äktenskapet.
192 s., illustrerad, Dialogos Förlag, 2023

År 1903 gav konstnären Frances Wachtmeister (f. von Kock, 1868–1922) ut den vågade debattskriften *Förbannelsen i äktenskapet*, där hon dömde ut den gifta kvinnans status som omyndig. Året därpå kom *Eget hem – de ogifta kvinnornas egnahemsfråga*, där hon gav råd till kvinnor som ville stå på egna ben och försörja sig själva. Hon gav sig i unga år ut på den småländska landsbygden för att bekanta sig med hur kvinnor i lägre samhällsklasser levde. Det ledde till reportaget *Inkognito – strövtåg i Smålands obygd* som publicerades 1893. Dessa tre texter har nu samlats i en volym med introduktion av Anna-Karin Palm. Boken avslutas med återgivning av Wachtmeisters konst som introduceras av Katarina Wadstein MacLeod. Boken ger en ingående och gripande skildring av hur livet var för kvinnor för bara drygt hundra år sedan.

Ingrid Sommar
Designaktivisten. Annika Heijkenskjöld, pionjären som pratade form med både folket och proffsen.
328 s., illustrerad, Historiska Media, 2024

Annika Heijkenskjöld grundade Form/Design Center i Malmö 1964 och basade för detsamma fram till 1989. Under den tiden producerades 551 utställningar som

sågs av närmare fem miljoner besökare. Redan då ställdes frågorna om hur prylar påverkar vår vardag, om de är bra för miljön och om de kan bli bättre – brännheta frågor även i dag. Boken, som erhållit Riddarhusets kulturstöd, är rikt illustrerad och formgiven av Casper Heijkenskjöld, barnbarn till Annika.

Designaktivisten Annika Heijkenskjöld utkom 2024 och har erhållit Riddarhusets kulturstöd.

Joakim Pauli och James Pauli
Adliga ätten Pauli – en ätts öden under 500 år. Noble family Pauli – the fate of a family for 500 years.
394 s., illustrerad, BoD-förlag, 2024

Joakim Pauli växte upp med James Paulis bok *Adliga ätten Pauli* (1920) och fascinerades stort. Boken har starkt bidragit till hans stora intresse för sin släkts historia.

Nu har han tagit sig an det hedervärda uppdraget att komplettera James Paulis bok med nyare forskning och annat av intresse. Boken är omfattande med 394 sidor på svenska och engelska och rikt illustrerad. Boken har erhållit Riddarhusets kulturstöd.

Fredrik Norberg
Ätten von Otter

154 s., illustrerad, GML Förlag, 2024

Fredrik Norberg har gett sig i kast med att göra en samlad beskrivning av ätten von Otter, något som inte har funnits tidigare. Ättemedlemmarna i den äldsta delen av ätten, huvudmannagrenen och den yngre grenen (statsministergrenen) presenteras i text och bild, dessutom finns annat släktrelaterat intressant upptaget i bilagor. Släktföreningen och huvudmannen har bistått med stort stöd och uppgifter. Boken har erhållit Riddarhusets kulturstöd.

Finlands Adels kalender har getts ut av Finlands Riddarhus sedan 1858.

Foto: Finlands Riddarhus.

Maria Ribbing och Kajsa Forsberg
The Bethlehem Doctor: The Story of Gustaf Ribbing

100 s., illustrerad, Ribbing Press, 2024

Genom en religiös kallelse flyttade Gustaf Ribbing med hustru Elsa och två små barn till Betlehem 1904, för att där verka som läkare. Han grundade ett sjukhus som är verksamt än i dag och hjälpte lokalbefolkningen under många gånger svåra omständigheter. Boken, som är skriven av Gustafs barnbarn Maria med assistans från hennes dotter Kajsa, baseras på Gustaf och Elsas brev hem under perioden 1904–1914 och är rikt illustrerad med fotografier från Palestina under denna tidsperiod. Boken är skriven på engelska och finns tillgänglig för köp genom amazon.se.

Magdalena af Hällström
Finlands Ridderskap och Adels kalender 2025

Finlands Riddarhus, 2024

Den 44:de upplagan av *Finlands Ridderskap och Adels kalender* utkom under senhösten 2024.

Adelskalendern utgör ett presensutdrag av ättartavlorna. Genom frågeformulären, som postas till medlemmarna vart tredje år, samlas uppgifter om äkten-skap och examina, tjänster, befattningar

och utmärkelser. Samt, framför allt, uppgifter om inom ståndet födda barn till manliga ättemedlemmar. I *Adelskalendern* publiceras sedan ett utdrag av dessa uppgifter. Kalendern innehåller uppgifter om nu levande ättemedlemmar, medan ättartavlorna kontinuerligt kompletteras med uppgifter om alla, även avlidna, medlemmar. Inalles innehåller *Adelskalendern* uppgifter om 172 ätter.

Adelskalendern 2025 finns att köpa i Riddarhusets webbutik, www.riddarhuset.fi eller på Riddarhusets kansli i Helsingfors. Det finns också ett fåtal exemplar till försäljning på Sveriges Riddarhus.

Kansliet är öppet tisdag – torsdag kl. 10.00–15.00. Upplagan är begränsad.

Magdalena af Hällström, *riddarhus-genealog på Finlands Riddarhus*

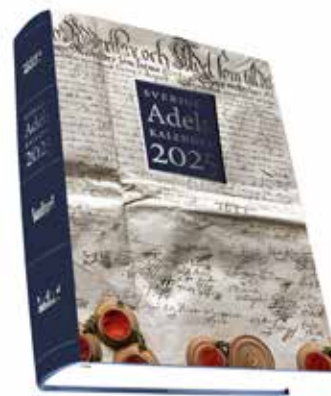
Niclas von Rothstein (redaktör)
Ointroducerad Adels Kalender 2025

336 s., illustrerad, Ointroducerad Adels Förening, 2024

Ointroducerad Adels Förening (OAF) samlar i Sverige levande ätter som inte är introducerade på det svenska Riddarhuset. Vart femte år ger föreningen ut *Kalender över Ointroducerad Adels förening*. 2025 års kalender omfattar 336 sidor med motsvarande innehåll som tidigare. Den kan beställas via bokhandeln.

Sveriges Ridderskap och Adels kalender publicerades första gången 1854. Den 110:e utgåvan, redovisar traditionsenligt ättemedlemmar av den nu levande svenska adeln. Adelskalendern 2025 är en jubileumsutgåva i sammetsband som innefattar ca 1 000 sidor med korta historiska ingresser, personbestånd, fullständiga vapen i färg samt en gedigen registerdel.

SVERIGES Adels KALENDER 2025

Se Riddarhusets webbutik: riddarhuset.se/butik

Kan du bidra till att återskapa Danderyds sockendräkt?

JUST NU PÅGÅR ett unikt projekt, på privat initiativ, inom Danderyds kommun som har tagit sig rikstäckande proportioner (och lite utomlands) i syfte att återskapa Danderyds sockendräkt.

Sockendräkten lanserades 1954 i Uppland, i en socken norr om Stockholm kallad Danderyd. Sockendräkten för Danderyd, Enebyberg, Djursholm och Stocksund i nuvarande Danderyds kommun fyller 70 år i år och det vill undertecknad fira genom att hitta alla dräktdelar. En del adelsfamiljer var bosatta i Djursholm under 1950-talet och kanske kan du som läser detta bistå undertecknad med historik eller försvunna dräktdelar. Kunskap har försvunnit och ny måste byggas upp. Med den här artikeln och den förhoppningsvis kommande boken skapas förutsättningar att berätta en komplett historia.

Dräkten för damer var unik för varje

kommundel i form av silverbroscher och kjortelsäckar. Färgerna i dräkten är hämtade ur Banérs friherrliga vapen. Släkten Banér var 300-årig ägare (1508–1813) av Djursholms slott med tillhörande gods som på sin tid omfattade delar av Täby, Lidingö och Danderyd. Den friherrliga ätten lät även bygga en egen begravningskyrka, Danderyds kyrka, där initiativtagaren till dräkten, prostinnan Hellerström, var aktiv på 1950-talet. Hennes vision var att färgerna i Banérs släktvapen skulle återkomma i dräkten och på så sätt öka gemenskapen och hembygdskänslan inom socknen som på sin tid bestod av olika köpingar och Djursholms stad.

Färgerna rött, blått och silver ur släkten Banérs adelsvapen dominerar alltså i dräkten. Banérs hjärtvapen återfinns även i Djursholms stads vapen. Stocksunds köpings vapen bestod av tre gula timmerstockar och återkommer i de gula

Text: Suzanne Åkerhielm.

ränderna i damförklädet och herrvästen. De bruna och gröna ränderna kommer från ekollon och eklöv i Danderyds köpings vapen. På så sätt knöts alla tre kommundelar ihop i damförklädet och herrvästens ränder. Till dräkten hör särskilda dräktsmycken framtagna av hovjuvelerare S. Carlman.

UNDERTECKNAD söker kontakt med barn, barnbarn och släktingar som kan berätta mer!

Läs mer om dräkten och efterlysningarna i artiklar på Danderyds hembygdsförenings hemsida: www.hembygd.se/danderyd. Följ forskningsframstegen på [@danderydsdrakten](https://www.instagram.com/danderydsdrakten). Suzanne Åkerhielm, 070-558 82 29, danderydsdrakten@gmail.com, [instagram: @danderydsdrakten](https://www.instagram.com/danderydsdrakten), [facebook](https://www.facebook.com/danderydsdrakten), [linkedin: Suzanne Åkerhielm, www.hembygd.se/danderyd](https://www.linkedin.com/company/danderydsdrakten)

Ida Säwensten och Carl Wilhelm Åkerhielm. I dräkter från 1954.

Illustrationer av Margaretha Edström, 1954, Danderyds arkivförening.

Foto: Suzanne Åkerhielm.

Från sällskapsföreningarna

Svenska Adelsförbundet

Svenska Adelsförbundets årsmöte genomfördes planenligt den 23 april 2024 på Riddarhuset. Årsmötet föregicks av sedvanligt mingel. Vid årsmötet omvaldes den sittande styrelsen. Bland revisorerna omvaldes Ulf Aspenberg och Fredrik Lagerbielke. Som revisorssuppleanter omvaldes Markus

Lagerbielke och Désirée Wachtmeister. En av de viktiga frågorna som beslöts på årsmötet var några smärre ändringar i stadgarna vad avser tider för årsredovisningarna. Vid årsmötet tilldelades Alexandra Trolle-Löwen Svenska Adelsförbundets förtjänsttecken. Styrelsen ser nu ut så här: Henrik von Vegesack är ordförande och Carl-Gustaf Åkerhielm vice ordförande samt ansvarig för det internationella ungdomsutbytet tillsammans med Susanne Adlercreutz. Ulf Gyllenhammar är sekreterare. I Ekonomiutskottet ingår ordföranden, vice ordföranden, kassaförvaltaren Gabriel Hermelin samt Carl Johan af Kleen. I arbetsgruppen för samverkan med Stiftelsen Vänner till Pauvres Honteux (SVPH) är Susanne Adlercreutz sammankallande och Karin Lilliehöök Kihl, Madeleine Reuterskiöld och Alexandra Trolle-Löwen ingår som ledamöter. Karin Lilliehöök Kihl är ansvarig för den årliga tejudningen och övriga arrangemang inom förbundet.

SVENSKA ADELSFÖRBUNDETS huvuduppgift är att ekonomiskt bistå behövande inom adeln, i första hand äldre och sjuka. Även ointroducerad adel kan komma i fråga. Många hjälpbehövande saknar egen förmåga att söka bidrag. Hör gärna av er till oss om ni känner till något ömmande fall.

För mer information om förbundets verksamhet, kontakta sekreteraren Ulf Gyllenhammar, tel. 073-373 04 15 eller kassaförvaltaren Gabriel Hermelin, tel. 070-721 11 28.

Carl Gustaf Gyllencreutz är ansvarig för förbundets samverkan med Riddarhussällskapet. Styrelsens stadgeutskott har under det gångna året givit förslag i stadgefrågor. En arkivgrupp har också bildats som har börjat inventera och rensa i förbundets omfattande arkiv.

Svenska Adelsförbundets traditionsenliga årliga tejudning för ättemedlemmar i Stockholm med omnejd som under året fyller 70 år, genomfördes torsdagen den 26 september 2024.

Medlemmar i Svenska Adelsförbundet är välkomna att ställa sig i kö till en av de tio lägenheter som förbundet har rätt till i Stiftelsen Vänner till Pauvres Honteux (SVPH) seniorboende i Bromma Strand i Nockeby. Anmälan ska ske till svph.se och till Susanne Adlercreutz (susanneadlercreutz@hotmail.com) som är Svenska Adelsförbundets kontaktperson. Fullständig information finns på SVPH:s hemsida www.svph.se.

På Riddarhusets hemsida går det att anmäla sitt intresse för medlemskap i Svenska Adelsförbundet. ■

Henrik von Vegesack, ordförande

Ungdomsutbyte inom CILANE

CILANE (Commission d'Information et de Liaison des Associations Nobles d'Europe) erbjuder tonåringar (13–17 år) möjlighet till ungdomsutbyte. Genom en kontaktperson på Svenska Adelsförbundet finns möjlighet att anmäla sitt intresse att ta emot en tonåring under 1–2 veckor och/eller hitta en värdfamilj. Förmedlingen sköts ideellt och deltagande länder är Belgien, Finland, Frankrike, Holland, Italien, Kroatien, Portugal, Schweiz, Spanien, Sverige, Tyskland, Ungern och Österrike. Undertecknad tar gärna emot förfrågningar och intresseanmälningar för 2025, helst per e-post.

För Svenska Adelsförbundet

Carl-Gustaf Åkerhielm af Margrethelund, vice ordförande

E-post: cg.akerhielm@gmail.com

Tel: 070-341 97 17

**Tänk på behövande och
gamla inför julen!**

Ge ett bidrag till Adelsförbundets
Julinsamling PG 53515-3

Riddarhussällskapet

Under hösten 2024 genomfördes två kvällsvisningar av gamla adelspalats som numera har andra verksamheter: Tessinska palatset (Stockholms landshövdingensresidens) och de palats på Riddarholmen (exempelvis Wrangelska) som är Domstolsverkets domäner. Årets Höstbal hölls lördagen den 30 november, där vi var en av de första att få ha kalas i de nyrenoverade lokalerna på Riddarhuset.

Till våren planeras bland annat besök på Liljevalchs vårsalong, årsmöte med visning av det nyrenoverade Riddarhuset, slottsutflykt samt deltagande i nationaldagsfirande. Styrelsen önskar både gamla och nya medlemmar varmt välkomna att engagera sig i både verksamhet och styrelsearbete. ■

Hedvig von Ehrenheim, programansvarig

RAUK

Under 2024 har Riddarhusets renovering tagit stora kliv framåt och vi ser nu fram emot att snart vara tillbaka och kunna fira på plats med vår traditionsenliga Vinterbal den 8 februari 2025. Alla medlemmar, gamla som nya, är välkomna att delta.

Vi har under sommaren och hösten haft aktiviteter såsom picknick, kanotpaddling och afterworks. För den som är intresserad så fortsätter våra systerföreningar ute i Europa att anordna internationella helger, som i Schweiz, Italien och på Mallorca under det gångna året, och fler kommer 2025.

Verksamhetsåret 2025 inleds i mitten av februari med klubbens årsmöte och den tidigare nämnda Vinterbalen på Riddarhuset. Styrelsen hoppas att fler ska upptäcka RAUK

RIDDARHUSSÄLLSKAPET är öppet för Riddarhusets ättemedlemmar med familjer. Föreningen ordnar föreläsningar, utflykter, guidade visningar och festliga sammankomster.

För upplysningar om föreningens verksamhet, anmälan till aktiviteterna och frågor om medlemskap, välkommen att skicka en e-post till: RHSanno1947@gmail.com.

och gå med, och vi vill bjuda in alla medlemmar att komma med synpunkter eller förslag på nya aktiviteter. Alla mellan 18–35 år är varmt välkomna att ansöka om medlemskap i RAUK, det blir alltid roligare ju fler man är. Du ansöker enkelt genom att fylla i ett formulär på Riddarhusets hemsida (se under För ättemedlemmar – Föreningar). ■

Alexander Hamilton, ordförande

RIDDARHUSETS CATERING

Riddarhusets catering går också att anlita för släktmiddag på annan lokal än Riddarhuset.
Minimum 50 personer.

Kontakta Sita von Essen: info@riddarhuscatering.se

**Glöm inte att boka julbord på Riddarhuset med
familj och vänner!
15–20 december**

Nyfiken på CILANE?

CILANE (Commission d'Information et de Liaison des Associations Nobles d'Europe) är en gemensam förening för adelsföreningar från olika länder i Europa. Föreningen bildades i Paris 1959 och är ett socialt forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan föreningarna och deras medlemmar. För att få information från CILANE, däribland inbjudningar till olika evenemang, vänligen registrera dig på cilane.eu.

RAUK (Ridderskapet och Adels Ungdomsklubb) är en ideell förening för dig mellan 18–35 år som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt. RAUK:s huvudsakliga arrangemang varje år är vinterbalen i februari och sommarbalen i augusti. Vartannat år arrangeras i samband med sommarbalen en internationell helg för medlemmar ur CILANE. Utöver balerna erbjuder vi många olika kulturella och sociala aktiviteter, allt från afterworks till föreläsningar. Ditt medlemskap i RAUK ger tillgång till ett stort nätverk och möjligheten att träffa många nya vänner.

Medlemskap är kostnadsfritt och du registrerar dig enkelt på riddarhuset.se.

Från släktföreningarna

Liljencrantz

Den Liljencrantzska columbarie- och släktföreningen samlades söndagen den 11 augusti vid släktens gravkor vid Botkyrka kyrka, uppfört år 1807 av släktens stamfader riksrådet Johan Liljencrants, född 1720, död 1815, åt sig och sina efterkommande. Efter samling, minnesord och mingel gick färden vidare till Sturehofs slott. Sällskapet på cirka 30 personer visades runt på slottet av Maria Sandberg, som sedan åtta år tillbaka förestår och driver verksamheten i det forna Liljencrantzska residenset. Sturehof uppfördes under åren 1778–1781 av Johan Liljencrants, Gustav III:s finansminister. Efter visningen serverades lunch och kaffe i salongerna.

Agnes Liljencrants, ordförande

Ribbing

Lördagen den 4 maj samlades Ribbingska släktföreningen för möte och middag. Avgående ordförande Katarina Lindgren Ribbing höll i mötet med fast hand och läste finstämt parentationer av de släktingar som lämnat oss sedan sist: Inger Ribbing, Britt-Louise Ribbing och Malin Södergren. Erling Ribbing spelade en vacker melodi (*If I had you*) på saxofonen innan en tyst minut tog vid.

Mötet beslutade på styrelsens förslag att 5 000 kronor av föreningens medel ska doneras till Riddarhusets palatsfond som startats med anledning av de stora renoveringar som för närvarande pågår i Riddarhuset och som beräknas bli klara till 2025.

Avgående styrelsemedlemmarna Katarina Lindgren Ribbing (ordförande), Marie Domeij (ledamot) och Anna Ribbing (suppleant) avtackades.

Till ny styrelse valdes: Louise Ribbing (ordförande, nyval), Per Ribbing (vice ordförande, omval), Peder C:son Ribbing (kassör, omval), Ingegerd Jansson (sekreterare, omval), Nils Ribbing (ledamot, tidigare suppleant), Peder S:son Ribbing (suppleant, nyval) och Agneta Södergren (suppleant, nyval).

Efter mötet förvandlade Riddarhusets proffsiga restauratör Sita von Essen med personal snabbt Lantmarskalksvåningen från möteslokal till festsal medan föreningens medlemmar avnjöt fördrink och, uppdelade i bordslag, genomförde en 15 frågor lång quiz-runda. Innan middagen samlades deltagarna på Riddarhusets norra trappa för sedvanlig släktfotografering.

Sedan bjöds på välsmakande tvårättersmiddag alltmedan Per Ribbing under tjo och glam redovisade svaren på quizet som Eva Ribbing Hultman satte ihop redan 2009. Recycling à la Ribbing!

Tillsammans med broder Bo, svägerska Anna och brorson Johan framförde Per sedan farfar Seveds (i Linköping) visa från studietiden i 1920-talets Uppsala: Grevinnan & Trubaduren.

Under middagen passade Inga-Lill Bratteby-Ribbing på att redovisa sina efterforskningar kring varför det hänger en Ribbingesköld över ingången till den kände vetenskapsmannen och teosofen Emanuel Swedenborgs gravkor på Uppsala domkyrkogård.

Kaffe och choklad serverades i Sällskapsvåningen och i Stenhallen gick det att ta sig en svängom för de som ville. Nästa släktmöte med middag planeras till våren 2027. Vi hoppas på lika trevlig och stor uppslutning då.

Louise Ribbing, ordförande

Schildt

Föreningen släkten Schildt i Sverige firade 40-årsjubileum vid sitt ordinarie släktmöte som hölls på Riddarhuset lördagen den 13 april. Detta var första gången som middagen efter mötesförhandlingarna intogs i adelns palats och 46 medlemmar närvarade, vilket var en bra uppslutning i en liten släkt. Att nästan en femtedel av deltagarna var 25 år eller yngre kändes särskilt positivt.

Traditionsenligt inleddes släktmötet med eftermiddagskaffe och mingel. Det formella mötet genomfördes i Lantmarskalkssalen och öppnades som alltid med ordförandeklubban av jakaranda och silver, vari släktens vapen är graverat. Den är gjord av silversmeden Sebastian Schildt, som varit en av våra valberedare under lång tid, och har skänkts till föreningen av tidigare mångåriga ordföranden Gunilla Schildt.

Inledningsvis hölls parentation över bortgångna

medlemmar. Hela styrelsen omvaldes för den kommande treårsperioden: undertecknad som ordförande och Eva Schildt, Johan Schildt och Lena Schildt som ordinarie ledamöter. Till ny hedersmedlem utsågs Anna-Lena Schildt, som tillsammans med sin make Evert, föreningens förste ordförande, bjöd in till mötet där släktföreningen grundades 1984. Efter Everts alltför tidiga bortgång och att föreningen varit vilande några år, var hon fortsatt engagerad som sekreterare eller styrelseledamot under 18 år. Utmärkelsen hedersmedlem innehas även av Anna-Lenas svägerskor Gunilla Schildt och Ulrika Kjerrulf, som tidigare varit vice ordförande efter att hennes syster avgått som ordförande. De har alla gjort mycket betydelsefulla, bestående insatser för den unga föreningen och vi gladdes över att samtliga deltog i jubileumsfirandet.

Vi fick sedan nöjet att lyssna på riddarhusgenealogen Göran Mörner hålla det intressanta föredraget *Allt du vill veta om 'adliga namn' – men inte vågar fråga...* Som tack överlämnades bland annat biografien *Göran Schildt – två liv*. Denne långfärdsseglare, konstkritiker och skönlitteräre författare som gick bort 2009 levde visserligen i Finland, men genom att hans fars kusin, bokförläggaren Holger Schildt flyttade till Sverige finns en koppling till vår släktförening. Holgers fyra barnbarn är alla medlemmar och deras familj upprätthöll en nära kontakt med Göran.

En första skäl för den jubilerande föreningen utbringades i Stenhallen genom att höja glas med mousserande vin som styrelseledamoten Lena generöst bjöd på. Middagen intogs i Lantmarskalkssalen där de vackert uppdukade bordet fått kompletterande Schildtsk smyckning tack vare kanner och annan corpus av Sebastian och vaser designade av formgivaren Eva, som är vår sekreterare. En av dem heter "Ång" och hon hade mycket passande fyllt dem med skira förgätmigej och daggkåpor samt ranunkler. Vi uppskattade den utsökta maten och den omtänksamma servicen av Sita von Essen och hennes personal. Under middagen visades ett bildspel med aktiviteter under de gånga fyra årtiondena, sammanställt av skattmästaren Johan, som väckte många trevliga minnen.

Undertecknad inledde vid middagen med en personlig berättelse om den betydelse som släktföreningen fått för mig som var 23 år då den bildades och vars farföräldrar gått bort innan jag föddes. Redan på det första släktmötet träffade jag en kusin till min farfar, den livfulla Elida Söderström som hade drivit Elidabageriet på Norr Mälärstrand i Stockholm och var änka efter tonsättaren Nils Söderström. Hon blev snabbt min bonusfarmor som gav mig mycken släkthistoria, hemma och på gemensamma resor. Att även få lära känna många mer avlägsna släktingar genom våra föreningsträffar varje vår och höst har berikat mitt liv.

Tacktalet hölls av släktforskningskunnige historieläraren Jens Widding som meddelade att två Schildtska gravar på Gamla kyrkogården i Umeå, vilka riskerat att försvinna,

kommer att finnas kvar långsiktigt eftersom han och brodern Peter nu fått överta gravrätterna. Detta är något som de har samarbetat med släktföreningen kring. I Jens fall gäller det graven för hans farfars mormors föräldrar, konsuln Conrad och hustrun Adele Schildt, som är ursprunget till Conrad-grenen i släkten. I deras grav vilar också deras barnlöse son Ernst, stadsläkare i Piteå, som instiftade ett stipendium vid Riddarhuset. På samma kyrkogård vilar bland många andra släktingar även författaren Lars Widding, som delar grav med sin mormor Tyra Öhman, född Schildt. Han blev 1988 den förste hedersmedborgaren i Umeå kommun.

Släktföreningen Schildt i Finland var representerad vid vårt jubileum genom dess sekreterare Tiina Schildt, som även är syster till deras huvudman, och en av hennes söner. Vi sätter stort värde på att de reste till oss och fortsätter att hålla banden mellan våra föreningar levande. Innan vi skildes åt fick alla skriva i gästboken som skänktes till oss från den finska släktföreningen då det hölls en släktmiddag på Riddarhuset i Stockholm 1964. Efter vårt lyckade firande anno 2024 ser vi nu fram emot att i framtiden kunna få ha fler sammankomster i denna anrika och trivsamma miljö.

Annika Schildt, ordförande

Tersmeden

Tersmedenska släktföreningen arrangerar släktmöten vart tredje år, i regel varannan gång på Riddarhuset och varannan gång på någon ort med släkthistorisk anknytning. 2024 års möte skulle egentligen ha ägt rum på Riddarhuset, men till följd av de pågående renoveringsarbetena beslöts att ändra planerna. Mötet förlades därför i stället till Uppsala med omnejd helgen 25–26 maj.

Första dagens förmiddag fokuserade på släktens kopplingar till Uppsala universitet, där en lång rad ättemedlemmar varit inskrivna som studenter ända sedan 1690-talet. Undertecknad agerade (ehuru själv grundmurad lundensare) ciceron vid en vandring som började vid Carolina Rediviva och Övre Slottsgatan. Vid denna gata förvärvade bergsrådet Jacob Tersmeden på 1720-talet en tidigare professorsbostad som inrättades som studentboende för ett antal av hans söner, däribland den blivande amiralen och memoarförfattaren Carl Tersmeden, ur vars skildringar från studietiden citerades. Via botaniska trädgården passerades sedan det laboratorium som uppkallats efter Nobelpristagaren The Svedberg, i ungdomen nära vän med ett antal medlemmar av släkten Tersmeden, och citerades härom ur dennes memoarer. Nästa viktiga anhalt var Villa Åsen, under 1800-talets senare del bostad för professor Frithiof Holmgren och dennes hustru Ann-Margret, född Tersmeden. Parets hem var på sin tid en viktig kulturell och social

samlingsplats, inte minst för Uppsalas mer liberala och progressiva studenter och akademiker, och Ann-Margret Holmgren skulle som änka bli en centralfigur inom den kvinnliga rösträttsrörelsen.

Förmiddagens rundvandring avslutades med ett besök på Uppsala gamla kyrkogård där stopp gjordes, mindre anföranden hölls och blommor nedlades vid ett antal gravar med slätkoppling. Utöver det nämnda professorsparet Holmgrens sista vilorum omfattade dessa gravplatser även de tillhöriga konstnären Bruno Liljefors (vari även dottern Blanka, gift Tersmeden, och hennes son och svärdotter, Jacques och Eira Tersmeden, vilar) samt ärkebiskopen Uno von Troil och dennes hustru Elisabeth Magdalena Tersmeden.

Efter en lunch under strålände bar himmel vid Fyrisåns strand besöktes Uppsala domkyrka under ledning av kyrkans egna guider. Släkten har koppling hit inte bara genom den ovannämnda Uno von Troil utan kan genom gifte även räkna släktskap med ytterligare två ärkebiskopar: Mattias och Jöns Steuchius. Därtill vilar i kyrkan den berömde medicinaren Nils Rosén von Rosenstein, vilken hade två dotterdöttrar som båda blev gifta Tersmeden.

På kvällen hölls det formella släktmötet med efterföljande middag och dans i den anrika Slottsbiografens lokaler. Under mötet skedde åtskilliga förnyelser av styrelsens sammansättning och tre avgående mångåriga styrelseledamöter belönades med föreningens medalj i silver: Victoria Tersmeden, Agneta Tersmeden Hendel och Jacqueline Björnram, född Tersmeden.

På söndagen för mötesdeltagarna med hyrda bussar till Fittja kyrka. Denna medeltidskyrka, belägen vid Lårstaviken i Enköpings kommun, var fordom församlingskyrka för de boende på Hessle, en sätesgård som 1824–1904 var i tersmedensk ägo och har givit namn åt en av släktens grenar. Här växte bland annat den nämnda Ann-Margret Holmgren upp, och i kyrkan citerades ur hennes minnen av barndomens gudstjänstbesök. Därefter ledde en av ättens prästvigda medlemmar, Anna Tersmeden, besökarna i en psalm, varefter den omfångsrika Tersmedenska familjegraven på kyrkogården besöktes. Även här nedlades blommor, och Marianne Tersmeden (en representant för Hesslegrenen) samt undertecknad berättade om några av de begravda samt även om själva Hessle gård, vilken föreningen tyvärr inte lyckats utverka möjlighet att besöka.

Släktmöteshelgen avslutades med lunch på Ekolsunds vårdshus. Ett 80-tal släktmedlemmar deltog under hela eller delar av arrangemanget.

Fredrik Tersmeden, styrelseledamot

Alla vapensköldar i *Arte et Marte* kommer från *Adelskalendern 2025* och är ritade av Otto von Schwerin.

Vad har ert släktnamn att berätta?

Vad döljer sig bakom själva namnet? Hur kom det till? Vad kan er sköld berätta och hur ska man tolka dess heraldiska mönster? Vi väcker liv i er ätts historia och spelar upp den i form av en unik och skraddarsydd liten teaterföreställning. Med skådespeleri och historiska klanger i sång- och musikinslag gestaltar vi händelser och personer av betydelse för just er släkt.

Initiativtagaren, Ann-Kristin Färeborg, fann under släktforskning en intressant och fängslande berättelse kring sin egen släkt och såg möjligheten att göra en föreställning om den. Därifrån var det inte långt till tanken att fler kunde vara intresserade av att få se sin familjs historia spelas upp. Föreställningen kan framföras vid en av er bokad sammankomst på Riddarhuset eller i någon annan lokal. För förberedelser och instudering behöver vi dock kontaktas minst en månad i förväg.

Medverkande:

Ann-Kristin Färeborg, skådespelare och dramatiker

Camilla Rensgård, skådespelare och musiker

Stefan Moberg, regissör och dramatiker. Upphovsperson

till flera uppskattade historiska produktioner, som bl.a.

Stenringen och Håtunaleken

Föreställningens längd ca 30 min

Pris totalt 14 000 kr

Kontakt:

Ann-Kristin Färeborg 0731-44 34 58

anki.fareborg@gmail.com

Kultur

på Riddarhuset våren 2025

riddarhuset.se

Tel. 08-723 39 90

kultur@riddarhuset.se

Föredrag

21 JANUARI kl. 18.00

Kvinnan, livet, recepten. Ett samtal om Betty Gyllensvärd, en adelsdam i kök och salong

Jonas Wallin, författare, Ulrica Söderlind, lektor i måltidsvetenskap, Eva Helen Ulvros, professor em. i historia, Carl Jan Granqvist, professor em. i måltidskunskap & Lena Amurén, förläggare

4 FEBRUARI kl. 18.00

Förbindelsen. Den sanna historien om Marie-Antoinettes och Axel von Fersens kärleks saga

Kristina Ekero Eriksson, historiker och författare

11 FEBRUARI kl. 18.00

Kött och ande. Ett samtal om Marika Stiernstedt

Ulrika Kärnborg, författare & Jonas Ellerström, förläggare

4 MARS kl. 18.00

Frances Wachtmeister. Författare, konstnär, visionär

Anna-Karin Palm, författare och ledamot av Svenska Akademien

8 APRIL kl. 18.00

Adelns shopping i stad och land på 1700-talet

My Hellsing, fil.dr, historiker vid Stockholms universitet

Grevinnorna Spens konsumtion under ett

föränderligt 1700-tal

Gudrun Andersson, professor i historia vid

Uppsala universitet

6 MAJ kl. 18.00

Malla Silfverstolpe och det öppna rummet. Om salonger i aristokratiska kretsar

Eva Öhrström, professor em. i musikvetenskap vid Kungl. Musikhögskolan

Konsserter

12 JANUARI kl. 15.00

Nyårskonsert

Stockholms Musikkår Tre Kronor

26 JANUARI kl. 15.00

Lille Prinsen. Dramatiserad barnkonsert

Drottningholms Barockensemble & Vaxholms kulturskola

12 MARS kl. 18.00

Hyllningskonsert till Evert Taube

Tina Ahlin & Orsa spelmän

30 MARS kl. 14.00 och 17.00

Unga katedralröster

Uppsala domkyrkas flickkör och gosskör

9 APRIL kl. 18.00

Gambans musketörer

Drottningholms Barockensemble

8 MAJ kl. 19.00

Värd. Klassisk militärmusikkonsert

Karlbergs Musikkår

20 MAJ kl. 19.00

Nordiskt ljus. Musik av nordiska tonsättare

Akademiska kören

6 JUNI kl. 14.00

Nationaldagskonsert

Stockholms Studentsångare

MAT & DRICK

Riddarhusets festvåning erbjuder ett härligt utbud av bakverk, smörrebröd och dryck i samband med kulturevenemangen.

INFORMATION & BILJETTER

För information om evenemang, biljetter och öppettider, besök *Riddarhusets hemsida*. Fri entré vid alla föredrag. Riddarhuspalatset är inte tillgänglighetsanpassat.

Med reservation för ändringar.